

Vate

Kovara Kulturî

Hûmare: 22

Wisar 2004

Serredaktor

Malmîsanij

Redaksiyon

Haydar Diljen, J. Îhsan Espar,
Malmîsanij, Mehmet Uzun

Însiyatîfê destpêkerdişî

Osman Aytar, Yildiray Beyazgul,
Çeko, Munzur Çem, Memo Darrêz,
Nihat Elî, Cemil Gundogan,
Lerzan Jandîl, Huseyîn Kulu,
Seyîdxan Kurij, Robîn Rewşen,
Kazim Temurlenk, Şukrî Urgan

Temsilkarê Almanya

Munzur Çem

Faks: +49 - 30 - 611 33 19

Seba aboneyîye û têkiliye (Almanya de)

Vate

Postfach: 30 21 07

10 752 Berlin/Almanya

Temsilkarê Norveçî

M. Darrêz

Munkegt. 2

0656 OSLO /NORVEÇ

Temsilkarê Hollanda

Şukrî Atik

Poelenburg 30

30 85 KT

Rotterdam/HOLLAND

Şertê aboneyîye

Welat	serrêk	6 aşmî
Tirkîya:	20 Euro 10 Euro
Almanya:	20 Euro 10 Euro
Swêd:	250 SEK 125 SEK
Welatê binî:	40 Euro 20 Euro

Vayî: 5 Euro/50 SEK

Îlan

Rîpelêk: 100 Euro/1000 SEK

Nêmrîpel: 50 Euro/500 SEK

Çarêgrîpel: 25 Euro/250 SEK

Çap: Apec Tryck & Förlag, Stockholm

ISSN: 1401-2995

Postgiro

Kurdiska Kultur och Språkföreningen

475 16 98-4 SWEDEN

Adresa têkiliye

Ihsan Türkan

Eksätravägen, 186

S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

Tel: +46-(0)8-97 76 56

E-mail: espar@bredband.net

Berpirsiyarîya her nuşteyî ya nuştoxî/nuştoxe bi xo ya.

TEDEYÎ

Wendoxan rê	3
Derheqê Kirmanckî (Zazakî) de Kombîyayîşê Diwêesine	4
Mutlu Firat , Çimê To Ke Ênê	33
W. K. Merdimîn & N. Celalî , “Zûnî Ma Weş o Feqet...”	34
Mela Mehmed Elî Hunî , Mewlidî Peyxemberî	56
Serdar Bedirxan , Ziwan û Edebîyatê Kurdkî	72
Xidir Çelik , Yara Min a	74
Ercan Sariççek , Hesên Efendîyê Başkoye	75
Burhan Beyazyıldırım , Dewran To rê Kî Nêmaneno	77
Ehmedê Dirihî , Kirmanckî de Nameyê Tayê Nebatan	78
W. K. Merdimîn , Hîna Baş o	80
Seyîdxan Kurij , “Eskerûn Her Çî ma Vêşnabi”	81
Seyîdxan Kurij , “Kur ra 33 Têni Kişîyay”	84
Gulbehar Çelik , Ti Melema Zerrî ya	88
B. Şîlan , Derheqê Kirmancan (Zazayan) de Konferans	89
N. Celalî , Şinasî	92
Lerzan Jandil , Raweya Fermanî	93
Newzat Valêrî , Oy Hewar Dilê Mi!	105
Akman Gedîk , Ti Kotî ya? Vejîye Bê!	106
Roşan Lezgîn , Îdyomê Ma-VI	108
M. Mîrzani , Meşû Berfin	116
Aysena Kurdî , Derûdormeyê Bongilanî ra Tayê Vateyê Verênan	118
Nevzat Gedîk , Boglate Bîye	120
Xezala Şarikî , Dormeyê Palî ra Çend Îdyomî (Deyîmî)	121
Mela Mehemedê Muradan , Çimûn Xwi Ak’	124
Kitabê Kirmanckî (Zazakî)-XI	126

WENDOXAN RÊ

Wendoxê delalî,

Kombîyayîşê Kirmanckî yê Diwêsine (Des û Diyine) aşma nîsane de bi. Netîceyê nê kombîyayîşî na hûmare de yê.

Na hûmara ma hîna zaf bi nuştayanê nuştux û wendoxanê welatî xemilîyaya. Çewlîgî ra W. K. Merdimînî û N. Celalî reyna roportajêko muhîm şawito (rusnayo). No roportaj derheqê Mela Mehmed Elî Hunî de zanayîşê ma zîyade keno. W. K. Merdimînî mewlidê Mela Mehmed Elî Hunî transkrîbe kerdo. Ma ey na hûmare de neşr kenîme.

Seyîdxan Kurijî zî di dewijan de roportaj kerdo. Nê roportajî derheqê zulmê 1925î de agahdarî danê.

Lerzan Jandîl nuştayê xo de raweya fermanî ser o vindeno. Ehmedê Dirihî, nameyanê nebatan bi kirmanckî (zazakî), latînkî û tirkî nuseno. Ercan Sariçiçek, Hesên Efendiyê Başkoye bi wendoxanê ma dano naskerdene. Serdar Bedirxan bi ziwanê xoyê weşî rexneyanê xo nuseno. Aysena Kurdî tayê vateyanê verênan ê derûdormeyê Bongilanî pêşkêş kena. Nuştayê Roşan Lezgîn û Xezala Şarikî na hûmare de dewam kenê.

Na hûmara ma de gelek şîrî zî estê.

Ma nê nuştuxan û şairan hemîne (pêruna) rê sipas kenîme, keyeyê înan awan bo.

No beyntar de des ra zafêr kitabê kirmanckî vejîyay. Na gamêka zaf muhîm a. Şima rîpelanê ma yê peyênan de kopyaya qapaxanê nê kitabînan vînenê.

Sey her hûmare ma wazenîme ke şima bi wendişê na hûmare zî şa bibîn.

Qate

DERHEQÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ) DE KOMBÎYAYÎŞÊ DIWÊSINE

Stokholm, 03.04.2004 - 08.04.2004

Roja 3.a menga (aşma) nîsane, Stokholm de kirmanckî (zazakî) ser o kombîyayîşê diwêsine (des û dîyine) dest pêkerd û şeş rojî ramit. Nê kombîyayîşê de nê des kesî amade bîy:

Aydin Bîngol (Gimjim)
Munzur Çem (Dêrsim)
Haydar Diljen (Sêwregi)
J. Îhsan Espar (Pîran)
Wisif Kaymak (Pîran)
Huseyîn Kulu (Dêrsim)
Seyîdxan Kurij (Çewlîg)
M. Malmîsanij (Pîran)
Selîm Mûrat (Pali)
Mehmet Taş (Dêrsim)

Nê kombîyayîşê de, amadebîyayoxî wendişê herfanê alfabeya ma û tayê çekuyan (kelîmeyan) ser o vindertî û meylê xo tesbît kerdî. Çekuyê nê kombîyayîşê hîna zaf nameyê kel-melê keyeyî (eşyayê çeyî) bîy. Cêr ra şima netîceyanê kombîyayîşê wanenî.

WENDIŞÊ HERFANÊ ALFABE

Herfê alfabeya kurdkî nê yê:

a, b, c, ç, d, e, ê, f, g, h, i, î, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ş, t, u, û, v, w, x, y, z.

Wendişê herfanê corênan wina yo:

a, be, ce, çe, de, e, ê, fe, ge, he, i, î, je, ke, le, me, ne, o, pe, qe, re, se, şe, te, u, û, ve, we, xe, ye, ze.

TAYÊ ÇEKUYÊ (KELÎMEYÊ) NEWEYÎ

- açan:** akerdox, -e; rakerdox, -e
 wekerdox, -e wekerdiş, wekerdayîs, yakerde (n), yakerdiye (m)
- açık:** akerde (n), akerde (m);
 rakerde (n), rakerdiye (m)
 wekerde (n), wekerdiye (m) yakerde (n), yakerdiye (m)
- açma:** akerdîş, rakerdîş
 wekerdîş yakerdîş
- açmak:** akerdene, rakerdene
 wekerdene yakerdene
- ahır:** axur (n) axure (m)
- ahize:** ahîze (n) ahîza (m), ahîze (m)
- akım:** cereyan (n) ceryon (n), ceryûn (n), ceyran (n), ceyron (n),
 ceyrûn (n)
- alafranga:** alafranga elefiranga, elefiranxa, elafranga, elefiranqa
alafranga tuvalet: tuwaleto alafranga (n)
- alaturka:** alaturka eleturka
- alev:** kile (m) kil (m)
 kilawe (m) kilwe
 alawî (m)
- alıcı:** girewtek (n)
- alıcı** (telefon için): b. **ahize**
- almaç** (telefon için): b. **ahize**
- ambar:** embar (n) ambar (n), imbar (n)
 kuware (n) kuwari (n), kuare (n), kuari (n), kare (n), kari (n)
- ampül:** ampul (n) ampule (m)
- apartman:** apartman (n) apartmane (m), apardumoni (m)
- apteshane:** b. **yüznumara**
- ardiye:** erdiya (m) ardiya (m)
 depo (n) debo (n), debû (n)
- aspiratör:** b. **emmeç**
- aşama:** merhele (m) merhale (m)
- avlu:** hewş (n) hewşe (m), howş (n), hoş (n)
- ayakyolu:** b. **yüznumara**
- ayna:** neynik (m) nenik, nênik (m), lîlik (n)
 eyne (n), eynik (n) eyni (n), eyna (m), eynike (m),
 êne (n); ayne (n), hayne (n)
 qutîye (m)

- ayran:** do (n) due (n)
- ayvan:** 1)b. **balkon** 2)b. **salon**
- Baca:** lojine (m) lozine (m), lojini (m), locini (m), lujini (m)
 pixêrî (m)
 tîfike (m) tîfiki (m)
- badana:** şitawe (m)
 çerpe (m) çerpi (m), çirpi (m), çerpeki (m), çepeki (m)
 badana (m) badene (m), badûne (m), bedene (n)
- bakraç:** beroş (n) biroş (n), biros (n), bures (n), burês (n)
 xizik (n)
 qazik (n)
- balkon:** balkone (m) balqone (m), balkon (n), balqon (n)
 şûmşîne (m) şûmşîn
- bant:** band (n) bande (m)
 kaset (n) kasete (m), qaset (n), qasete (m)
- teyp bandı:** bandê teyîbe (n) bandê teyibi (n)
 kasetê teyîbe (n)
- video bandı:** bandê vîdeoyî (n) bandê vîdeoyi (n), bandê vîdooyî (n)
 kasetê vîdeoyî (n) kasetê vîdeoyi (n), kasetê vîdooyî (n)
- banyo:** awke (n)
 banyo (n)
 hemamek (n) hemomek (n)
 çale (m) çal (m)
 çerx (n)
- banyo almak:** b. **banyo yapmak**
- banyo dolabı:** dolaba awkeyî (m), dolaba banyoyî (m), dolaba hemamekî (m), dolaba çale (m), dolaba çerxî (m)
- banyo havlusu:** xewlîya banyoyî (m)
- banyo kazanı:** qazanê awkeyî (n), qazanê banyoyî (n), qazanê hemamekî (n), qazanê çale (m), qazanê çerxî (n)
- banyo kürsüsü:** kursiyê awkeyî (n), kursiyê banyoyî (n), kursiyê hemamekî (n), kursiyê çale (m), kursiyê çerxî (n)
- banyo yapmak:** sereyê xo şutene, xo şutene
- baraka:** baraqa (m) bereqa (m)

- bardak:** bardaxe (m) bardax (n)
 şuşe (n) şuşi (n), suse (n)
bardak altı: binbardaxe (n)
çay bardağı: bardaxa çay (m) bardaxê çay (n)
 şuşeyê çay (n) şuşê çay (n), susey çay (n)
su bardağı: bardaxa awe (m), şuşeyê awe (n)

Kombîyayîşê diwêsine ra

- basamak:** linge (m) ningi (m)
 palike (m)
 paynike (m) paynik (m)
 silime (m) silimi (m), sulimi (m), sulumi (m)
merdiven basamağı: linga nêrdîwane (m), palika nêrdîwane (m), paynika nêrdîwane (m)
basma: pay ... nayîş
basmak: pay ... nayene
Yorgana bastı. (Pay lîhêfi na.)
battaniye: betanîya (m) batanîya (m), batanîye (m), batûniya (m), batûnya (m), betanî (m), betana (m)

bavul: bawule (m) bawuli (m), bawili (m), bawil (n), bawol (n)

bıçak: kardî (m)

ceviz içini kabuğundan çıkarmak

için kullanılan bir bıçak çeşidi: goz-

veje (m) gozvece (m), guazvec (m), guezvec (m)

meyve bıçağı: kardîya meyweyî (m),

kardîya fêkîyî (m)

ekmek bıçağı: kardîya nanî (m)

kardîya kalanî (m) kardîya kalenî (m), kardîya kalonî (m),
kardîya kalnî (m)

iki tarafı kesen bıçak: kardîya difeke (m)

kardîya alafanga (m) kardîya elefiranxa (m)

kabzasız bıçak: şilf (n) şifl (n), şifil (n)

kesici tarafı testere gibi dişli

olan bıçak: kardîya birrekine (m) kardîya birrikine (m)

küçük bıçak: gilazinge (m), kardîya qije (m)

bidon: bîdon (n) bîdûn (m), vîdon (n), vîdûn (n)

su bidonu: bîdonê awe (n) bîdûnê awk (m), vîdonê awi (n)

bilgisayar: komputure (m)

bina: ban (n)

binanın çatısını çatmakta kulla-

nılan ince çubuk: martag (n) mardak (n), mirdaqe (m), mirdaqi (m), mird-
yaq (m), mirdîyaq (n)

çirpî (n)

binanın çatısını kaplamakta kulla-

nılan yaprak, sap, ot vb.: kewşe (n) kewose (n)

binanın çatısını taşıması için tavan-

da yatay olarak dizilen kalın direk-

lerden her biri: maxe (m) maxi (m)

pirde (m) pirdi (m)

çuwe (n) çiwe (n)

kêran (n) çêran (n), çêrang (n)

bira: bîra (m)

bodrum: bodrum (n) bodrim (n)

boncuk: mura (m) mûra (m), mira (m), more (m), moreke (m)

bornoz: bornoz (n)

- boru:** lulî (m) lule (n), lûle (n)
 borî (m) borri (m), borriye (m), borîye (m), buarrî (m),
 buarî (m), buerrî (m), buerî (m)
- soba borusu:** lulîya soba (m), borîya soba (m)
- briket:** pîrîket (n) pîrket (n)
- bulaşık:** firaqê nêşuteyî (zh)
 qabê nêşuteyî (zh) qab-qacaxê nêşuteyî (zh)
- bulaşık makinesi:** makînaya firaqan (m) makînay firaqon (m), makînê firaqûn (m)
- bulaşık sepeti:** sela firaqan (m) seley firaqon (m),
 selê firaqûn (m), selê firaqû (m)
- bulaşık suyu:** firaqşû (m) firaqşuy (m), firaqşî (m)
- buz:** qeşa (n), cemed (n)
- buzdolabı:** dolaba qeşayî (m)
 dolaba cemedî (m) dolabê cemedî (n)
- büfe:** bufa (m) bufe (n)
- CD:** CD (m)
- cep:** cêbe (m), tûnike (m)
cep telefonu: telefonê destan (n)
- cereyan:** cereyan (n) ceryon (n), ceryûn (n), ceyran (n), ceyron (n),
 ceyrûn (n)
- cezve:** cezwe (n) cezve (n), cezvi (n), cezbe (n)
- cimbız:** mûçîne (m)
 qisqance (m) qisqonci (m), qisqûnc (m)
 cimbize (m)
- cin (içki):** cîn (n)
- çakmak:** adirge (n) adirgi (n)
 çeçmaq (n) çaqmaq (n)
- çamaşır:** kincnêşuta (m)
 cilnêşuta (m)
- çamaşır günü:** roja kincan (m), roja ci-
 lan (m), roja çinayan (m), roja pîrênan (m)
- çamaşır leğeni:** leganê kincan (n) legenî kincûn (n), legena kincan (m), legana
 kincan (m)
- leganê cilan (n) legenê cilon (n), lenganê cilan (n)
- çamaşır makinesi:** makînaya kincşuti-
 şî (m), makînaya cilşutişî (m)
- çamaşır sepeti:** sela kincan (n)
 sela cilan (m) seley cilon (m), selê firaqûn (m), selê firaqû (m)

çamaşır yıkama ve yıkanma zama-

nı: şûy (n) şue (n)
 robar (n) rovar (n)
 dilavî (n)

çanak anten: tewqe (m), tewqa satelîtî (m) çanaq (n)

çanta: çante (n) çente (n), çonte (n), çûnte (n), çûnti (n)

el çantası: çanteyê destan (n) çanteyê destan (n), çûntê destûn (n)

kol çantası: çanteyê polî (n) çanteyê polî (n), çûntê queli (n)

sırt çantası: çanteyê piştî (n) çanteyê paştî (n), çenteyê piştî (n), çûntê paştî (n)

çarşaf: çarşefe (m) çarşefi (m), çarşef (m), çarşefe (m), çarşeve (m),
 çarşewe (m); çarşefi (m), çarşef (m)

yatak çarşafı: çarşefa doşekî (m)

çatal: çetale (m) çetali (m), çetele (m), çeteli (m), çatale (m),
 çatal (m), çatal (n)

çatı: serban (n), çatî (n)

çatı katı: qatê serbanî (n), tebeqê serbanî (n)

çay-I: çay (m)

çay bardağı: bardaxa çay (m) bardaxê çay (n)

şuşeyê çay (n) şuşê çay (n), susey çay (n)

çay kaşığı: koçika çay (m) koçikey çay (m), kueçikê çay (m)

çaydanlık: çaydane (m) çaydan (n), çaydoni (m),
 çaydûn (m); çaydanki (m), çaydang (n)

çeper: b. çit

çerçeve: çarçewa (m) çarçewe (n), çarçiwa (m), çerçewa (m), çerçe-
 we (m), çarçifa (m)

çit: perçîn (n) parçîn (n), perjîn (n), percîn (n), percîyeni (n)
 çeper (n)

çuval: ciwal (n)

**çuvalın ağızını dikmek, çarık ve ço-
 rap bağlamak vb. için kullanılan**

kıldan yapılma ip: arozî (m) arûzi (m)

şimûndî (m) şimondî (m), simondî (m), şimûnd (m),
 şimûind (m)

daire: dayîre (n) daîre (n), dayre (n), dayra (m)

dantel: tentene (n) temtene (n)

dantel iğnesi: b. tığ

dantel ipliği yumağı: b. kuka

dantela: b. dantel

- demlik:** 1) çaydane (m) çaydan (n), çaydoni (m), çaydûn (m); çaydanki (m), çaydang (n)
 2) demlige (m) demlig (n)
- depo:** depo (n) debo (n), debû (n)
silah deposu: depoyê çekan (n), depoyê sîlehan (n)
- dijital:** dijîtal, -e
- dikiş:** deştene (m)
dikiş makinesi: makînaya deştene (m) makînay deysteni (m)
 makînaya deştişî (m) makîne deştiş (m)
- diş:** 1) didan (n) 2) nek (n)
diş macunu: macunê didanan (n) macunê dindanan (n), mecunê didanan (n), macûnê dindûnûn (n)
diş fırçası: fırçeyê didanan (n) fırçeyê dindanan (n), fırçeyê dindûnûn (n)
- dîvan:** dîwan (n)
- dolap:** dolabe (m) dolavi (m), dulav (m), dilavi (m); dolab (n), dolav (n)
banyo dolabı: dolaba awkeyî (m), dolaba banyoyî (m), dolaba hemamekî (m), dolaba çale (m), dolaba çerxî (m)
elbise dolabı: b. **gardırop**
giysi dolabı: b. **gardırop**
- don:** tumanî (zh) timanî (zh), timonî (zh), timûnî (zh), timûn (zh)
- don** (kadın donu): pîrênbazî (zh), tumanî (zh)
- döşek:** doşek (n) doşeg (n), doseğ (n), dueşek (n), dueşeg (n)
- duş:** duş (n)
duş perdesi: perdeyê duşî (n)
duş yapmak: awe xo ro kerdene
- duvar:** dês (n) dîyes (n)
 dîwar (n)
duvar halısı: xaliya dêsî (m), xaliya dîwarî (m)
duvar resmi: resimê dêsî (n), resimê dîwarî (n)
duvar saati: saeta dêsî (m), saeta dîwarî (m)
sadece taşlardan örülen harçsız duvar: huşkdês (n) wişkdês (n)
- düğme** (giysi için): gojage (m) gojege (m), gojagi (m), guejak (m), gojek (m), gujak (m); gocage (m), gocege (m), gocag (m), gocake (m), gocak (m), gucak (m), guecak (m), guicak (m); gozage (m), gozagi (m), gozege (m)

- make (m) maki (m), mak (m)
 bişkoje (m)
 qumça (m)
 sedefe (m) sedefi (m)
 zirare (m) zirari (m)
- düğme** (makine vb. için): gojage (m)
- DVD**: DVD (m)
- el**: dest (n)
el feneri: elektrîkê destan (n) eltîrika destan (n)
el havlusu: xewlîya destan (m)
- eldiven**: lepik (n) lapik (n)
- elektrik**: elektrîk (n) elektirîk (n), elektirîke (m), eltîrîki (m), eltîrik (n),
 eletrîk (m), eletrîge (m); alatîrik (n), alatirik (n),
 alatirk (n)
 cereyan (n) ceryon (n), ceryûn (n), ceyran (n), ceyron (n),
 ceyrûn (n)
- elektrik feneri**: elektrîkê destan (n) eltîrika destan (n)
elektrik fırını: firina elektrîkine (m) firna eltîrikini (m), purna elektrîkin (m)
elektrik ocağı: ocaxa elektrîkine (m)
elektrik prizi: prizê elektrîkî (n) prîza alatirkî (m)
elektrik süpürgesi: gezîyo elektrîkin (n)
elektrikli kalorifer: kalorîfero elektrîkin (n)
- emmeç**: aspîrator (n)
- enkaz**: b. yıkıntı
- entari** (gecelik entari): pirên (n) pêrîn (n), piryen (n)
kadm entarisi (gecelik entari): binfîs-
 tan (n), pirên (n) binfiston (n), binfistûn (n)
- eşik**: 1)şêmûge (m) şêmuge (m), sêmuge (m), şêmige (m)
 suxber (n) suqbe (n)
 zifqêre (m) zifqêri (m), zifqêli (m), zilqêr (n)
- et**: goşt (n)
üzerinde et dövülen kütük: qote (m)
- etajer**: etajer (n)
- ev**: keye (n), ban (n)
tek katlı ev: bano erdî (n), bano yew-
 qat (n), bano yewtebeq (n), bano yewqanat (n)
- eyvan**: b. ayvan

fanus: fanose (m) fanûse (m), fonosi (m), fûnosi (m), finos (m), fenus (m), fonos (n)

fener: fenere (m) fener (n)

el feneri: elektrîkê destan (n)

elektrik feneri: elektrîkê destan (n)

fırça: fırçe (n)

diş fırçası: fırçeyê didanan (n) fırçeyê dindanan (n), fırçeyê dindûnûn (n)

Kombîyayîşê diwêsine ra

saç fırçası: fırçeyê porî (n)

fırçeyê gjikî (n) fırçê gjik (n)

tıraş fırçası: fırçeyê tiraşî (n), fırçeyê taştîşî (n), fırçeyê terdişî (n)

fırın: firine (m) firini (m), firni (m), firûni (m), purni (m), purn (m)

elektrik fırını: firina elektrîkine (m) firna eltîrikini (m), firina alatîrkine (m), purna elektrîkin (m)

fırın eldiveni: lepikê firine (m)

gazlı fırın: firina gazine (m)

fıncan: fıncane (m) fıncan (n), fınconi (m), fıncûn (m)

- porselen fincan:** fincana porselenêne (m)
- fistan:** fistan (n) fistan (n), fiston (n), fistûn (m)
- fitil:** fitîl (n) fitil (n), fitil (n), fitîli (m), fitîli (m)
- lamba fitili:** fitîlê lamba (n) fitilê lamba (n), fitilê lamba (n), fitiley lamba (m), fitîla lamba (m)
- floresan:** floresan (n)
- floresan lamba:** lambaya floresanine (m)
- flüorışıl:** b. floresan
- fritöz:** frîtoz (n)
- garaj:** garaj (n) xeraj (n)
- gardirob:** dolaba kincan (m) dolabê kincan (n), dulavê kincûn (m)
dolaba cilan (m)
gardirobe (m) xardilobi (m), qardulabi (m), gardolabe (m)
- gaz:** gaz (n) gaze (m), qaz (n)
- gazlı fırın:** firina gazine (m)
- gaz lambası:** 1) lambaya gazyxâî (m) lambaya qazaxî (m), lamba qazexî (m), lambê qazî (m), lamê qazî (m)
- 2) çila (m), çilaya gazyxâî (m)
- gaz lambasının konduğu yer:** çiladane (m)
- gaz ocağı:** gazocaxî (m) qazocaxî (m)
- gaz sobası:** sobaya gazî (m), sobaya gaz-yaxî (m)
- gazyaxî tenekesi:** tenekeyê gazyxâî (m) tenekeyê qazaxî (n), tenekey qazexî (n), tenekê qazî (n), tenekeyê qazî (n), tenkey qazaxî (n)
- gazyaxî:** gazyaxî (n) qazaxî (m), qazexî (m), qazyaxî (n)
- gırgır** (süpürge türü): gırgır (n)
- gözer:** seradî (m) serradî (m), serrad (m), siradî (m)
- gramofon:** gramafone (m) gramafon (n), qramafûn (m), qerebafuni (m)
- halı:** xalî (m), xaliye (m) xalî (n), xali (n)
- duvar halısı:** xaliya dêsî (m) xaliyê dêsî (n), xalî diyêsî (n)
xaliya diwarî (m)
- küçük halı:** xalıça (m) xalıçe (n)
- hamam:** hemam (n) hamam (n), hemom (n), hemûm (n)
- hamam tasi:** tasa hemamî (m) tasa hamamî (m), tasey hemomî (m), tasê hemûmî (m), tosa hamamî (m)
- hasır:** hesîre (m) hesîri (m), hasir (n), hesir (m), xesir (m), xasir (n), xesîl (m), qesîl (m), astir (m)
- havlu:** xewlî (m), xewliye (m) xavliye (m), xawliye (m), xawlî (m), xowlî (m), xolî (m)

- el havlusu:** xewlîya destan (m)
banyo havlusu: xewlîya banyoyî (m)
hela: b. **yüznumara**
hol: b. **sofa**
ibrik: mesîne (m) mesîni (m), mesîn (m), mêsîn (m)
 îbriq (n) îvriq (n)
içecek: çiyê şimitişî (n), meşrubat (n)
içki: şimite (m)
alkollü içki: şimite alkoline (m)
içki kadehi: qedeha şimite (m)
iğne: derzîne (m)
çengelli iğne: firnete (m) firketi (m), filkete (m), filketi (m)
dantel iğnesi: b. **tığ**
iğne yastığı: b. **iğnelik**
yorgan iğnesi: pincirarî (m)
 derzîna lihêfan (m) derzîney leheyfon (m), derzînê lehêfûn (m), derzî-
 nê liheyfûn (m)
iğnedenlik: b. **iğnelik**
iğnelik: derzîneke (m)
 derzîdane (m) derzîdanke (m)
 balişnaya derzînan (m) balişnê derzînûn (m)
jaluzi: jaluzi (n)
jilet: cîlet (n) cîlat (n), cîlêt (n); cîlate (m), cîlete (m), jilete (m)
kabza: deste (n)
kadeh: qedehe (m) qedihe (m), qadehi (m), qedihi (m); qedeh (n)
kademhane: b. **yüznumara**
kafes: qefes (n)
kağıt: kaxite (m)
tuvalet kağıdı: kaxita tuwaletî (m),
 kaxita kenefî (m), kaxita destawxa-
 neyî (m), kaxita awdestxaneyî (m)
kahve: qewe (n)
kahve makinesi: makîneya qeweyî (m)
kalas: qelas (n) qalas (n)
kalorifer: kalorîfer (n) kalorîfer (m), qalorîfer (n), karolîfer (n), qanîfer (n)
elektrikli kalorifer: kalorîfero elektrîkin (n)
kalorifer borusu: lulîya kalorîferî (m) lulîya qalorîferî (m), lûleyê qalorîferî (n), luleyê
 qalorîferî (n)

- borîya kalorîferî (m) borîyey karolîferî (m), borriya kalorîferî (m),
borriya qalorîferî (m), buarrîyê kalorîfêr (m),
buarîyê kalorîfêr (m), buerrîyê qalorîfêr (m),
buerîyê qalorîfêr (m), borîya qanîferî (m)
- kama:** 1)kardîya xoverrokerdişî (m), kardî-
ya verrokerdişî (m), qama (m)
2)kardîya kalanî (m) kardîya kalenî (m), kardîya kalonî (m), kardî-
ya kalnî (m)
- bir çeşit kama:** kardîya çerkeze (m)
- kanepe:** qenepe (n) qenepa (m)
meqet (n)
- kap:** firaq (n)
qab (n) qav (n)
- kapak:** qapax (n), ser (n)
- kapı:** ber (n), keyber (n)
kapı kolu: destikê berî (n)
parmaklık biçimindeki kapı: çar-
ber (n), caxe (m)
bero caxleme (n) bero caxlame (n), bero caxilme (n)
- karatahta:** b. yazı tahtası
- karıştırıcı:** b. mikser
- karmaç:** b. mikser
- karyola:** karyola (m) qaryola (n), qarula (m); karyole (n), karolî (n),
kalolî (n), kalueli (n), kalule (n)
- kaset:** b. bant
- teyp kaseti:** b. teyp bandı
- video kaseti:** b. video bandı
- kaşık:** koçike (m)
çay kaşığı: koçika çay (m) koçika çayî (m), koçikey çay (m), kueçikê çay (m)
tahta kaşık: koçika darêne (m) kueçika darîn (m), kewçika darêne (m)
- kat:** 1)qat (n) qate (m)
tebeq (n) tebox (n)
2)qanat (n) qonat (n)
çatı katı: qatê serbanî (n), tebeqê ser-
banî (n)
iki katlı ev: bano diqat (n), bano dite-
beq (n), bano diqanat (n)
ikinci kat: qatê dîyine (n) qata diyine (m)
tebeqê dîyine (n)

- tek katlı ev:** bano erdî (n), bano yew-qat (n), bano yewtebeq (n), bano yew-qanat (n)
- zemin katı:** b. **yerkatı**
- katalit:** katalît (n)
- tüplü katalit:** katalîto tubin (n)
- kavanoz:** qawanoz (n) qawanoze (m), qawanozi (m), qawunêz (n), qawunês (n)
- kaynaticı:** kelnayek (n), keldayek (n), girê-nayek (n)
- su kaynaticı:** kelnayekê awe (n), keldayekê awe (n), girênayekê awe (n)
- kazan:** lên (n) liyen (n), liye (n), lê (n)
qazik (n)
qazan (n) qazûn (n)
- küçük kazan:** nêmlên (n) nîmlên (n)
- büyük kazan:** dene (n) denne (n)
- çok büyük kazan:** neqre (m) niqri (m), neqli (m)
- kazık** (yere ya da duvara çakılan): pîj (n) pîc (n), pîz (n)
miyîn (n) miyin (n), mihîn (n)
- keçe:** kulav (n)
- kenef:** b. **yüznumara**
- kerpiç:** kerpîç (n) kelpîç (n)
- kese** (yıkanmak için): kese (n)
- kevgir:** 1)kefgîr (n) 2) b. **süzgeç**
- kın:** kalanî (m) kalenî (m), kalonî (m), kalnî (m)
- kırlent** (yastık): kirlente (m)
- kıvılcım:** çîk (n)
çeç (n) çeçî (m)
çiqlik (n)
gizgarik (n) gizgalik (n)
- kibrît:** kibrît (n) kibrît (n), kîbrît (n), kîbrîte (m), kîvrite (m), kîfrît (n); kirbît (n), kîrbît (n), kîrvite (m)
nifte (m)
- kiler:** mêneb (n)
dunike (m) dunik (m)
bano peyên (n) bano peyen (n), bûn peyin (n)
kiler (n) kîlere (m)

- gole (m) guele (m), guel (n)
qibe (m) qib (m)
- kiriş** (duvar için): mundî (m)
kiriş (n) kirîş (n)
- kiriş** (tavani tutan ana direk): kêran (n) çêran (n), çêrang (n)
girşag (n) girsag (n)
şirît (n) şerît (n)
- kitap**: kitab (n)
kitap rafı: refê kitaban (n) refê kitabon (n), rêf kitabûn (n)
- kitaplık**: kitabgeh (n)
kitaplık rafı: refê kitabgehî (n)
- kolon**: estune (m) estun (m), estûne (m), ustine (m), ustini (m), istuni (m)
- koltuk**: palkursî (n)
qoltuxe (m) qoltuxi (m), qoltixe (m), qoltixi (m), qoltix (n)
koltuk takımı: taximê palkursîyan (n)
taximê qoltuxan (n) taqimê qoltuxan (n), taximê qoltixon (n)
- komodin**: komodine (m) komodîn (n), komîdîn (n), qomodîne (m)
- komot**: b. **komodin**
- kompütür**: komputure (m)
- konak**: qonax (n) qunax (n)
- konserve**: konserve (n) qonserwe (n)
- konuk**: mêmân, -e mêmôn, -i; mêmûn (n), meyman, -e; nîyeman (n)
misafir, -e
konuk odası: odaya mêmanan (m), oda-
ya misafir (m)
- konyak**: konyak (n)
- kor**: kozire (n) kuezle (n), kuezme (n)
piling (n) pingil (n)
- korniş**: korniş (n) korneş (n)
- kova**: sitil (n) sitl (n), sîtil (n), satil (n)
hilke (n) helke (n)
beroş (n) berdueş (n), biroş (n), biros (n), bures (n), burês (n)
deri kova: dewl (n) dowl (n), dol (n)
qowxe (n)
qewlix (n) qowlix (n)
- küçük kova**: xizik (n)
- küçük deri kova**: dewlçe (n) dowlçe (n), dolçe (n), dualçe (n)
- tahta kova**: elbe (m) elbi (m), helbe (n)

- elbike (m) elbik (m)
 kulenge (m) kuleng (n)
kömür: 1) komir (n) kûmir (n), kuemir (n)
 2) xizal (n) zixal (n), zax (n)
kömür sobası: sobaya komirî (m)
koşk: koške (m) koşki (m), kûşki (m), kueşk (m); koşk (n)
köz: çêle (n) çeyle (n)
 bizote (n) bizuate (n), pizote (n)
köz yığını: tiramî (m) tirramî (m), tirranî (m)
 tirafe (m) terafi (m), terrafi (m)
krem: krem (n)
tıraş kremi: kremê tiraşî (n), kremê taş-
 tişî (n), kremê terdişî (n)
kuka: koka (m) qoqa (m), kuka (m), kueka (m)
 guda layê nake (m) gudê layî nak (m)
kutu: qutî (m), qutîye (m)
kuzine: kuzîna (m) kuzîne (m)
kül: wele (m) welî (m)
kül tablası: weledane (m)
kütüphane: kitabxane (n)
küvet: kuvet (n) kuwet (n); kuvete (m), kuwete (m)
 kurna banyoyî (m)
lamba: lamba (m)
floresan lamba: lambaya floresanine (m)
gaz lambası: 1) lambaya gazıyaxî (m)
 2) çıla (m), çılaya gazıyaxî (m)
gaz lambasının konduğu yer: çıladane (m)
lamba fitili: fitîlê lamba (n)
lavabo: lawabo (n) lavabo (n), lewabo (n)
leğen: legan (n) legane (m), legene (m), legen (n), lengan (n)
çamaşır leğeni: leganê kincan (n), lega-
 nê cilan (n)
leken: lekan (n) lekon (n), lekûn (n)
 lekanî (zh) lekonî (zh), lekûnî (zh)
lenger (kap): lengerî (m), lengerîye (m) lengere (n), lengrî (m)
lif: lif (n) lûfik (n)

likör: likor (n)

lüks (lamba): lukse (m) lukise (m), lokise (m), lokize (m), lokose (m),
likose (m); lukis (n), lukus (n)

macun: macun (n) macûn (n), mecun (n)

diş macunu: macunê didanan (n) macunê dindanan (n), mecunê didanan (n),
macûnî dindûnûn (n)

makara: meqara (m) miqara (m), muqara (m); meqere (n)

iplik makarası: meqaraya layî (m), koj (n)

makas: meqes (n)

makine: makîna (m)

bulaşık makinesi: makînaya firaqan (m)

çamaşır makinesi: makînaya kincşuti-
şî (m), makînaya cilşutişî (m)

dikiş makinesi: makînaya deştene (m),
makînaya deştîşî (m)

kahve makinesi: makînaya qeweyî (m)

saç kurutma makinesi: makînaya porziwa-
kerdişî (m), makînaya gjikziwakerdişî (m)

tıraş makinesi: makînaya tiraşî (m), makî-
naya taştîşî (m), makînaya terdişî (m)

tost makinesi: makînaya tostî (m)

maltiz: maltiz (n) mantêz (n)

mangal: manqale (m) manqal (n), monqal (n), mûnqal (m)

masa: masa (m)

masa örtüsü: rîpêşê masa (n)

îzara masa (m) hîzara masî (m)
çala masa (m)

masa saati: saeta masa (m) seetê masî (n)

yemek masası: masaya werdî (m) masey werî (n)

küçük yemek masası: xonça (m), xon-
çike (m) xûnçe (n)

maşa: maşa (m) maşe (n)

şeker maşası: maşaya şekerî (m) maşey şekerî (n)

maşrapa: şerbik (n) şarbik (n), şarb (n)
meşrefe (n) meşfe (n), mesef (n)

teneke maşrapa: dulik (n)

memişhane: b. yüznumara

mendil: 1) destmale (m) desmale (m), desmal (m), dsmali (m), dismali (m)

- 2) pêşgîre (m) pêşkîre (m)
- merdane:** 1) merdane (n) 2) b. **oklava**
- merdiven:** nêrdîwane (m) nêrdewani (m), nêrdwûn (m), nêrdwûn (m), nêrdîwan (n); nêrdîwan (n), nerdiwûn (m), nergon (m); nardîwani (m), nardane (m), nardoni (m); merdîwani (m), mêrdîwan (n), mêrdîyûn (m)
- derenca (m) dirinca (m)
- ağaç veya tahtadan yapılmış merdiven:** nêrdîwana darêne (m)
- silime (m) silimi (m), sulimi (m), sulumî (m)
- merdiven basamağı:** linga nêrdîwane (m) linga nêrdîwanî (m), ninga nardoni (m), ningey nardoni (m)
- palika nêrdîwane (m)
- paynika nêrdîwane (m) paynikê mêrdîyûn (m)
- menteşe:** menteşa (m) menteşe (n), mentişe (n), menteşi (m)
- merhale:** b. **aşama**
- mikrodalga:** mîkropêl (n)
- mikrodalga fırını:** firina mîkropêlî (m)
- mikser:** mîkser (n)
- minder:** mînder (n)
- misafir:** b. **konuk**
- misafir odası:** b. **konuk odası**
- mitil:** mitêl (n) mitîyel (n), mitîel (n)
- mum:** finde (m) findî (m)
- mume (m) mumi (m), mum (m), mûme (m), mûm (m), momî (m)
- mumluk:** findedane (m)
- mumdane (m) mûmdane (m)
- muşamba:** muşeme (n) muşemi (n), mişeme (n), mişemi (n), muşembe (n), mişembe (n), misembe (n)
- yer muşambası:** muşemeyê erdî (n)
- masa muşambası:** muşemeyê masa (n)
- mutfak:** mitbaxe (m) mitbaxî (m), mitfaxî (m), mitfax (n), mutbaxe (m), mutbax (m), mutbexe (m)
- kulinde (m)
- mutfak robotu:** robotê mitbaxe (n)
- müzik:** muzîk (n)
- müzik seti:** setê muzîkî (n)
- nalın:** qapqapik (n) qapqabik (n), qabqabik (n), qabqap (n), qabqab (n)

nalên (n)

namazlık: 1)b. **seccade**

2)şalika nimajî (m) şalika nimacî (m)

çala nimajî (m)

îzara nimajî (m) hîzara nimacî (m)

polê nimajî (n) puelfî nimacî (n)

posteyê nimajî (n) puestê nimacî (n)

nevresim: newresîme (m)

çarşefa lihêfî (m)

ocak(ateş yakılan veya gazla yakılan):adirgan (n) adirgon (n), adirgûn (n), adilgûn (n), adilkan (n)

adirca (n)

kuçelan (n) kuçlan (n), kuçlon (n), kuçlûn (n), kuçran (n),
kişlon (n)

kuçike (m) kuçlik (m)

Ocakta ateş yak. (Kuçike de adir weke.)

tif (n), tifê adirî (n), tifaye

ocaxe (m) ûcaxi (m)

baca ile birlikte ocak: lojine (m) lozine (m), lojini (m), locini (m), lujini (m)

pixêrî (m)

demirci vb. ocağı: kure (n)

elektrik ocağı: ocaxa elektrîkine (m)

gaz ocağı: gazocaxî (m)

ocak (soy, aile): ocax (n) ûcax (n), wicax (n), wecax (n)

oda: oda (m)

konuk odası: odaya mêmanan (m), oda-
ya misafirana (m)

misafir odası: b. **konuk odası**

oturma odası: odaya ronîştîşî (m)

yatak odası: odaya rakewtişî (m)

odun: îzime (m) îzimi (m), eyzimi (m), êzim (m), êzim (n)

kolî (n) koli (n), kueli (n)

bir tarafı yanıp ateş haline gelmiş olan

odun veya ağaç parçası: piskone (n) piskoni (n), piskene (n)

kosadir (n)

kosebî (n) kosevî (n)

meşe odunu: îzima mazêre (m)

kolîyo mazêr (n) kuelo mazîyer (n)

ok: tîre (m) tîri (m), tîr (m), tîr (n)

oklava: tîrî (m), tîrîya nanî (m) tûre (m), tûri (m), tûr (m), tûr (n)

orlon: orlon (n)

oturma: ronîştîş (n) rûnîştîş (n), ruenîştîş (n), ruenîştîş (n), ronîştîş (n),
ronîştîş (n)

oturmak: ronîştene rûnîştene, ruenîştene, ronîştene, ronîştene

örtme (bina için): ortme (n) wertmî (m)

çardaxe (m)

howle (n) howli (n), holi (n)

page (m) pag (m)

Kombîyayîşê diwêsine ra

örtü: rîpêş (n)

örtü olarak kullanılan bez: îzare (m) hîzare (m)

şale (m) şali (m), sali (m)

şalike (m)

çale (m)

yatak örtüsü: rîpêşê cile (n), rîpêşê nivîne (n)

parke: parke (n) parki (n)

paspas: paspas (n)

- pencere:** pencera (m) pencira (m), pencere (n), pençere (n)
 paca (m) paja (m)
 çarçîba (m)
- duvarın iç tarafında bulunan ve dışarıya açılmayan pencere biçimindeki**
- yer:** şibake (m) şibaki (m), şibak (m), şebake (m), şimaki (m)
 taqa (m) teqa (m)
- perde:** perde (n)
tül perde: perdeyo tulin (n)
- petek** (tahıl ambarı): kuware (n) kuwari (n), kuare (n), kuari (n), kare (n), kari (n)
- pijama** (erkek için): pîjemeyî (zh) pîcemeyî (zh); pîjameyî (zh), pîcameyî (zh), pîcemê (zh)
- pirên-tumanî (zh)
- pijama** (kadın için): pîjemeyî (zh), binfis-tan-pirênbazî (zh), pirên-pirênbazî (zh), berşoyî (zh)
- pikap:** pikabe (m) pikab (n), pîqabi (m), pîqab (m), pîlaqe (m)
- pike:** pîke (n)
- porselen:** porselen (n)
porselen fincan: fîncana porselenêne (m)
- priz:** prîz (n) prîze (m)
elektrik priz: prîzê elektrîkî (n) prîza alatîrkî (m)
- radyatör:** radyator (n)
- radyo:** radyo (n) radyo (m), radyoyi (m), radiyo (n), rado (n), radû (n), radiûn (m), raydûn (m), radûn (n), radon (n)
- raf:** ref (n)
 terek (n) tereg (n), derek (n)
- rakı:** reqî (m) reqî (n), reqa (m), eraq (m), araq (m)
- ranza:** ranza (m)
- rende:** rende (n) rinde (n), rindo (n)
- resim:** resim (n) risim (n)
duvar resmi: resimê dêsî (n), resimê dîwarî (n)
- robot:** robot (n)
mutfak robotu: robotê mitbaxe (n)
- saat:** saete (m)
duvar saati: saeta dêsî (m) seetê dêsî (n), saatê diyêsî (m), seatê diyêsî (m)
 saeta dîwarî (m)

- kol saati:** saeta destan (m)
masa saati: saeta masa (m)
sabun: sabun (n) sabûn (n), sawin (n), sovun (n), sovin (n)
tıraş sabunu: sabunê tiraşî (n), sabunê taştîşî (n), sabunê terdişî (n)
sac: sac (n) saj
sac (“dışbükey pişirme aracı”): tewqe (m) tewqi (m), tewq (m), toqi (m), toq (m), dewqi (m) sacî (m) sac (m), saj, soci (m), sojî (m)
saç: por (n), gijik (n)
saç fırçası: firçeyê porî (n)
saç kurutma makinesi: makînaya por-ziwakerdişî (m), makînaya gijikziwakerdişî (m)
saç tıraşı: tiraşê porî/gijikî/sereyî, taştîşê porî/gijikî/sereyî, terdişê porî/gijikî, qesnayîşê porî/gijikî, cirakerdişê porî/gijikî, birnayîşê porî/gijikî
saçak: siving (n) sîving (n), sîvig (n), sîbig (n), şiving (n), şîving (n), şîvig (n), sîlbang (n), sîlvag (n)
 sifime (n) sifimi (n), suwerni (n), suarni (n), sorni (n)
sahan: sehene (m) seheni (m)
sakal: erdişe (m) erîşe (m), erîşi (m), êrdîşe (m), ardîş (m), eyşi (m); herdişe (m), herdişe (m)
sakal tıraşı: tiraşê erdişe, taştîşê erdişe, terdişê erdişe
saksî: saksî (m) saqsî (m), seqsî (m)
salon: heyate (m) heyati (m), yate (m), hîyate (m)
 çardaxe (m)
 eywane (m) eybûn (m)
 salone (m) salon (n)
sandîk: sindoqe (m) sindoqi (m), sendoqi (m), senduq (m), sandi-
 qe (m), sandiqi (m), sanduqe (m), sondiqi (m), sundiq (m)
sarhoş: serxoş, -e; serxweş, -e
sarmısak: sîr (n)
sarmısak vb. yiyecek maddelerini ezmekte kullanılan küçük tokmak: sîr-
 kut (n), sîrkutik (n)
seccade: secade (n) secadi (n), secde (n), suzde (n)

- sedir:** sedir (n)
- sehpa:** sêpî (m) sêpê (m), sehpa (m)
- semaver:** semawere (m) semaweri (m), semawer (n)
- sıva:** siwax (n) sûwax (n), suyax (n), sebox (n), şiwax (n), şwax (n)
- kaba sıva:** kerandês (n)
- sini:** sênî (m), sênîye (m) sînî (m)
- çok geniş olup üzerinde yemek yemek için de kullanılan bakır sini:** sêniya dîwanî (m) sînîya dîbanî (m)
- küçük sini:** sênîke (m)
- soba:** soba (m) sobe (n), suba (m), sube (n), suwa (m)
- gaz sobası:** sobaya gazî (m), sobaya gazıyaxî (m)
- kömür sobası:** sobaya komirî (m)
- mutfak sobası:** b. **kuzine**
- soba altlığı:** binsoba (n), texteyê soba (n)
- soba borusu:** lulîya soba (m), borîya soba (m)
- soba borusu dirseği:** çengê soba (n)
- dirsegê lulîya soba (n) dirsega lûleyê soba (m)
- dirsegê borîya soba (n) dirsega borîya soba (m)
- sofa:** berteng (n)
- sofra:** sifre (n) sifra (m), sufre (n), sirfe (n)
- xonça (m), xonçike (m) xûnçe (n)
- sofra bezi:** ronik (n) rûnik (n)
- ronikê werdî (n)
- somya:** somya (m)
- su:** awe (m)
- su bidonu:** bidonê awe (n)
- su kaynatıcı:** kelnayekê awe (n), keldayekê awe (n), girênayekê awe (n)
- sünger:** sungen (n) sînger (n), singir (n)
- süpürge:** gezî (n), havêlik (n)
- elektrik süpürgesi:** gezîyo elektrîkin (n)
- sürahi:** surehî (m) surahî (m), surahî (n), surayî (n), sulahî (m), sulehî (m)
- sütun:** estune (m) estun (m), estûne (m), ustine (m), ustini (m), istuni (m)
- süzek:** b. **süzgeç**
- süzgeç:** 1) parzun (n) perzun (n), parzum (n), parzim (n), perzim (n)
- 2) torre (m)
- 3) suzgeç (n) suzgêç (n), sizgeç (n), sizgêç (n), sizeç (n), surgêç (n)

- 4)sefok (n)
 5)filtre (n)
süzgü: suzgeç (n) suzgêç (n), sizgeç (n), sizgêç (n), sizeç (n), surgêç (n)
şampanya: şampanya (m)
şampuan: şampuan (n)
şarap: şerab (n) şerabi (m), şerab (m), şarab (n), şerav (n), serav (n)
 mey (m)
şeker: şeker (n) şekir (n), seker (n)
şeker maşası: maşaya şekerî (m)
şekerlik: şekerdane (m)
şifoniyer: şifonîyer (n)
şilte: doşek (n)
şiş: şişe (m) şişi (m), şiş (m)
örgü şişi: tûrî (m), tûriye (m) tûre (m), tûri (m)
 caxe (m) cax (m)
şişe: şuşe (n) şuşi (n), suse (n), şuşa (m)
şofben: şofben (n)
şömîne: ocaxe (m), pixêrî (m)
 şomîne (n) şomîna (m)
tabak: 1)tebaxe (m) tebaxi (m), tebax (m), tabaxe (m), tebeqe (m)
 2)nalmikî (m) nanmikî (m), namillkî (m)
küçük tabak: tebaxça (m)
tabaklık: refê firaqan (n)
tabure: tabura (m) tabûre (m), tabure (m)
tahta: texte (n) texta (m)
küçük tahta: textik (n) textiki (m)
tahta kaşık: koçika darêne (m)
tahta kova: elbe (m), elbike (m), kulenge (m)
tahtadan yapılma: texteyên, -e
yazı tahtası: texteyê nuştîşî (n)
takım: 1)taxim (n) taqim (n)
 2)kome (m)
 3)ekîpe (m)
 4)qat (n)
giysi takımı: qatê kincan (n), qatê cilan (n)
takunya: b. **nalın**
tandır: tenûre (m) tennuri (m), tenuri (m), tendure (m), tendûri (m),
 tendur (m)

ekmeği tandıra yapıştırmak için**kullanılan bir araç:** refike (m)

papatî (m) papat (m)

tarak: şane (n) sane (n), şone (n), şûne (n), şûni (n)**tas:** 1)tase (m) tas (m), tose (m)2)uskura (m) uskura (m), uskera (m), wiskura (m), wiskira (m),
eskura (m), iskura (m)**büyük tas:** çape (m)**derin tas:** badîye (m) badin (m)**hamam tası:** tasa hemamî (m)**küçük tas:** tasike (m) tasiki (m), tosike (m)
fincike (m)**tava:** tawe (n) tawa (n), tewe (n), tawike (m), towike (m)

miqil (n), miqilik (n) meqlê (n), miqlê (n)

qanzik (n) qûnzik (n)

tel: têt (n) teyl (n)**telefon:** telefon (n) telefon (n), telefûn (n), têlefun (n)**cep telefonu:** telefonê destan (n)**telefon açmak:** telefon akerdene, tele-
fon rakerdene**telefon etmek:** telefon kerdene**televizyon:** televîzyon (n) televîzyoni (m)**telgraf:** telgraf (n) telqeraf (n), telqiraf (n), telxiraf (n), têtqeraf (n),
têtqiraf (n), têtixiraf (n), têt (n), teyl (n)**telgraf çekmek:** telgraf antene**tencere:** tencere (n) tencire (n), tencira (m)**küçük tencere:** 1)tencik (n)2)quşxane (n) quşxane (n), quşxone (n), quşxûne (n), quşxa-
na (m), qusxane (n), qusxani (n), quşqane (n),
qusqane (n)

3)beroş (n) berdueş (n), biroş (n), biros (n), bures (n), burês (n)

teneke: teneke (n) tenike (n), tenke (n)**gazyâğı tenekesi:** tenekeyê gazyaxî (m) tenekeyê qazaxî (n), tenekey qazexî (n), tenekeyê
qazî (n), tenekê qazî (n), tenkey qazaxî (n)**genellikle kulp takılarak kova gibi****kullanılan küçük teneke:** çînkô (n)**tentene:** b. dantel**tepsi:** tepsî (m), tepsîye (m) temsî (m)

- büyük tepsi:** lengerî (m), lengerîye (m) ... lengere (n), lengrî (m)
- terlik:** şimik (n) şemik (n), simik (n), şimike (m)
terlik (n) telik (n), terlig (n)
- termos:** termose (m)
- teskere:** teşkere (n) teşkeri (n), teskere (n), tezkere (n)
nesilke (n)
- teşt:** teşt (n) teyşt (n), teşte (m), têtş (n), têtşû (n), tîşt (n)
- teyp:** teyîbe (m) teyîbi (m), teyîb (m), teyibi (m), teybe (m)
- tezek:** 1) tepike (m) tepiki (m), tepik (m), tepixi (m), tepixi (m)
tepika silî (m) tepikey silî (m)
2) gota silî (m)
3) sil (n)
4) tezek (n)
5) palpat (m) papat (n)
6) sergîn (n)
7) kerme (n) kermi (n)
- tığ:** nake (m) nak (m)
çengal (n) çongal (n)
- tıraş:** tiraş (n) teraş (n), terraş (n)
taştış (n) taştış (n)
terdiş (n)
- saç tiraşı:** tiraşê porî/gijikî/sereyî, taştışê porî/gijikî/sereyî, terdişê porî/gijikî, qesnayîşê porî/gijikî, cirakerdişê porî/gijikî, birnayîşê porî/gijikî
- sakal tiraşı:** tiraşê erdişe, taştışê erdişe, terdişê erdişe
- tıraş etmek:** tiraş kerdene, taştene, terdene
qesnayene qesnayine
- tıraş fırçası:** firçeyê tiraşî (n), firçeyê taştışî (n), firçeyê terdişî (n)
- tıraş kremi:** kremê tiraşî (n), kremê taştışî (n), kremê terdişî (n)
- tıraş makinesi:** makînaya tiraşî (m), makînaya taştışî (m), makînaya terdişî (m)
- tıraş sabunu:** sabunê tiraşî (n), sabunê taştışî (n), sabunê terdişî (n)

torba: kîse (n), kîsik (n)

koyun veya keçi derisinden yapı-

lan torba: manike (m) maniki (m)

tost: tost (n)

tost makinesi: makînaya tostî (m)

tulum: b. **tuluk**

tuluk: 1)meşke (m) meşki (m), meşk (m), meske (m)

2)kin (n) kind (n)

küçük tuluk: aşîre (m) aşîr (m)

rêwike (m) rêwûke (m), rewike (m)

kedike (m) kediki (m)

tutacak: destikî (zh)

tutaç: destik (n), destikî (zh)

tutak: destikî (zh)

tuvalet: 1)tuwalet (n) tuvalet (n)

2)b. **yüznumara**

alafranga tuvalet: tuwaleto alafranga (n)

tuvalet kağıdı: kaxita tuwaletî, kaxita kene-
fi, kaxita destawxaneyî, kaxita awdestxaneyî

tuzluk: soledane (m)

tül: tul (n)

tül perde: perdeyo tulin (n)

tüp: tube (m) tupe (m), tup (n)

un: ardî (zh)

organ (kıldan örülen organ): resene (n) resen (n), resane (n), resne (n), resni (n), rasni (n)

kısa organ: xape (m), gilonc (n), bend (n)

guwend (n) gwend (n), gûyend (n)

uydu: peyk (n), satelît (n)

valiz: valîze (m) valîz (n), walîze (m), walêze (m)

vazo: vildane (m)

vazo (n) vazo (m), wazo (m)

verici: dayek (n)

verme: dayîş (n)

vermek: dayene

video: vîdeo (n) vîdeo (m), vîdeoyi (m), vîdo (n)

video bandı: bandê vîdeoyî (n) bandê vîdeoyi (n), bandê vîdoyî (n)

kasetê vîdeoyî (n) kasetê vîdeoyi (n), kasetê vîdoyî (n)

video kaseti: b. **video bandı**

- villa:** villa (m)
- viski:** wîskî (m) vîskî (m)
- vitrin:** vîtrîn (n) vîtrîne (m)
- votka:** votka (m)
- yalı:** yalı (m) yalı (n)
- yastık:** balişna (m) balişna (m), balisna (m), başna (m), palişna (m), paşna (m)
- köşe yastığı:** nazbalive (m) nazbalî (m)
- yastık kılıfı:** rîyê balişna (n)
- yatak:** 1) cile (m) cili (m), cil (m)
ca (n) cê (n), ja (n)
2) nivîne (m) nivîni (m), livîni (m); nevîn (n), livîn (n)
ortî (zh) wortî (zh), wertî (zh)
mitêl (n)
- yatak çarşafı:** çarşefa doşekî (m)
- yatak odası:** odaya rakewtişî (m)
- yatak örtüsü:** rîpêşê cile (n), rîpêşê nivîne (n)
- yatak takımı** (döşek, yorgan ve yastıktan oluşan bütün): qatê nivîne (n), qatê cilan (n)
- yatak yüzü:** rîyê doşekî (n)
- yatma:** rakewtiş (n) rakowtiş (n), rakotiş (n)
- yatmak:** rakewtene rakowtene, rakotene
- yemek-I:** 1) werd (n) 2) nan (n)
- küçük yemek masası:** xonça (m), xonçike (m) xûnçe (n)
- yerkatı:** qatê erdî (n), qatê zemîni (n)
- yıkanma ve çamaşır yıkama zamanı:** şûy (n) şue (n)
robar (n) rovar (n)
dilavî (n)
- yıkıntı:** xirbe (m) xirb (m)
page (m) pace (m)
- yorgan:** lihêf (n) lehef (n), leheyf (n), lehêf (n), liheyf (n)
orxan (n) werxon (n)
- yorgan iğnesi:** pincirarî (m), derzîna lihêfan (m)

- yorgan ipliği:** layê lihêfan (n) layê liheyfan (n), lay leheyfon (n), layî lehêfûn (n)
destekîya lihêfan (m)
- yorgan yüzü:** rîyê lihêfî (n)
- yorganın iç tarafa bakan yüzü:** îza-
ra lihêfî (m) hîzara lihêfî (m)
- yunak:** şûy (n) şue (n)
robar (n) rovar (n)
dilavî (n)
- yük-I:** bar (n)
- yük-II:** b. **yüklük**
- yüklük:** 1)lindan (n) lindon (n)
2)andal (n) andol (n), ondol (n)
3)kulfine (m)
4)yuke (m), yuka cilan (m) yuki (m), ukêrî (m)
- yüklük örtüsü:** çarşefa nivîne (m)
şelme (m) selme (m)
- yün:** peşm (n) pêşm (m), peşmî (m)
pirç (n)
- eğirilmiş yün:** rêş (n) rîş (n), rîes (n), rîyes (n)
- yün iplik:** rêş (n) rîş (n), rîes (n), rîyes (n)
- yünlü:** peşmên, -e; peşmin, -e pêşmyen
rêşên, -e; rêşin, -e rêşin, -e, rîesin, rîyesin
pirçin, -e
- yüznumara:** destawxane (n)
awdestxane (n) awdastxane (n), awdestûne (n)
daşir (n) daşr (n)
kêşme (n)
taretxane (n)
tuvalet (n) tuvalet (n)
kenef (n) kenif (n), kunif (n)
memîşxane (n) memîşxane (n)

ÇİMÊ TO KE ÊNÊ

Mutlu FIRAT

Çimê to ke êne
vêrenê aqilê mi ra,
ginenê awe ra destê mi;
ez qayîtê hewayî keno,
qayîtê koyan keno,
anca kî to nêvînenno.

Ez ke ax keno,
çimê to yê sîyayî
benê ters kewenê zerê mi;
xewf keweno qelbê mi,
seke adir bivaro mi ser ra.
Ez nêzano ke se bikerî.
Porê xo kaş keno,
aqilê xo weno seke.

Çimê to ke ameyî
vêrdî ra aqilê mi ra,
o wext to ra gêreno
ca bi ca, welat bi welat.

Xewf û ters ke kewt zerê mi,
bêvengîye kewena kar
reyna xeyalê to keweno çimanê mi ver.
O wext
rindekîya to derbaz bena mi ver ra.

27.06.2003

Mela Mehmed Elî Hunî:

“ZÛNÎ MA WEŞ O

FEQET MALESEF ALIMÛ HETA INKÊ ÎHMAL KerdÛ”

Roportajkerdoxî: W. K. MERDIMÎN & N. CELALÎ

Mehmet Uzunî cuwa ver kovara Vateyî de ma Mela Mehmed Elî Hunî û şîtranê ey ra xeberdar kerdîbî. Payîzê serrê 2003. bi. Çewlîg de ma fikirîyê, ma va: Gelo ma eşkênî xo birasne Mela Mehmed Elî? Pali ra ma embazêk eyar kerd. Gereka bişîn Hun ra Mela biardên Pali, ma zî Pali de ey de derg û dila qalî bikerdîyen. Ma da ra şî Pali. Labelê embazî ma Pali de nêbi û pê telefon zî ma nîşkêy yewbînan de qalî bikerî. Ma va: Cawo ke ma heta Pali amê, ma ko heta Hun zî şêrî. Erebe ma bin de bi. Ma da piro şî Hun. Labelê çi heyf ke Hecî Mela (Hunijî Mela Mehmed Elî ra wina vanê) serî sibayî semedî yew ezayî (sereweşî) şibi Xarpêt. Ma Mela nêdî. Welhasil ma muradî xo şa nêbi û destveng geyrê a, amê Çewlîg.

Hîrê-çar rojî cuwa pey, Çewlîg de embazêk mi rê telefon kerd va: “Mela Mehmed Elî ameyo, hanî yo tîya paweyê şima yo!”. Ma bî şa, leza-bez ma şî Mela Mehmed Elî dîy.

Mela Mehmed Elî ma dima roja bîn geyreno a, yeno Hun keyeyê xo. Keynayê ey vana: “Baba, la vizêr misafirî tu amêbî.” Mela dano piro yeno Dara Hênî, keyeyê Mela Mehmedê Muradanî. (Ma keyeyê ey ra vatibi ke “Ma embazî Mela Mehmedê Muradanê”). Wina eyseno ke na zî keye de şaş ameya famkerdiş.) Mela Mehmed, miqatê Mela Mehmed Elî beno. Taştî de ci rê “suerrîn” dano viraştiş. Dima zî texmîn keno ke ê ke geyrênê Melayî, ma yê, ey şaweno Çewlîg.

Çewlîg de engurê Licêyî zaf bîy. De hewce çin o ke tîya de ez wesfanê engurê Licêyî bidî. Ma çend kiloyî engurê xo girewte (guret) û şî niştî ro, derg û dila qalî kerdî. Yew het ra engur fekî ma tamîna, heto bîn ra qalanê Mela Mehmed Elî. Gelo qalan û sohbetê dostan ra hîna weş çiyêk esto?

Cêr ra şima nê roportajî wanenî.

W. K. Merdimîn: Seyda, ti kam serre ameyî dinya?

Mela Mehmed Elî: Bismîllahîrrehmanîrrehîm. Senî ke Ustad Bediuzzeman vano, çi gurey xeyrî bibû gerek merdim pey “Bismîllahî” sifteh bikirû, dest pey bikirû.

Gêl birarû, ez 73 serrî ina ya ver ûmeya dinya.

W. K. Merdimîn: Kamca de?

Mela Mehmed Elî: Wîlayetî Elezîz, qezay Palî, dewê Hunî -înkê vûnî Beyhan-. Verî yow lay di. Layê Hunî, Kueyo Sipî ra yena bena Ruey Muradî mîyûn. Kinarî aya la di, verî Layê Hunî di, bûno ke pîrikî mi Derwîş Çawîş ra babî mi rî mendû, aw bûn di, ma vûnî “vil-vûmê wesarî”, wesarî aşmê nîsûni di. Yanî wexto ke darû vil kerdû a, darî xemilîyê.

Însûn pelg (belg), dar velg. Yanî însûn pey peraguretiş (xo têbestiş), dar zî pey velg, vili, pel û fêkî xemilîyena. O donem de ez ûmeya dinya.

Mi ra ver yow biray mi bîyû –hema zî weş o-, babî mi namê yi Mehmed Dewrêş nawo pa. Namê mi zî nawo pa Mehmed Elî.

Ruejêk mi va:

-Bawo, qey tu nûmey biray mi na pa Dewrêş?

Va:

-Ez o wext seyyah bîya. Ez sey dewrêşûn geyrênî. Mi aye ra namê yi na pa Dewrêş.

Mi va:

-La Mehemed?

Va:

-Ez qirbûnî ay nûmî bî, nûmey yi weşî mi şî.

Mi va:

-Yow keye di yow Mehemed bes o. Tu qey nûmey mi na pa Mehmed Elî?”

Va:

-Muhemmed! Muhemmed! Uca di yow şedde estû. Di hebî “m”yî (mîmî) estî. Mi va wa di hebî Muhemmedî keyê mi di bibî.

Mi va:

-La in Elî çinê yo?

Va:

-Ax oxil, ti nêzûnî! Ellah, Muhemmedûn bê Elîyûn nêkirû.

W. K. Merdimîn: Melatîyê babîyê to estibî?

Mela Mehmed Elî: Yi ra vatîn Mela Husên. Zaf geyraye bi. Hîrê aşmî xezwê Şêx Seîd Efendî di bi. Hîn yaşlî bi.

Ez babî xwi ra, dadîyê xwi ra ewladî diyin a. Hêvêr biray mi amo dinya, cuwa pey ez ûmeya dinya. Hire hebî wayî, di hebî birayî mi dima bîy. Ey merdî. Înkê ma di biray û hîrê way mendî.

Babî mi ard hem ez nawa dersê Qur'anî ver hem zî kekî mi -tirkî vûnî "abêm"- Mehemed Dewrêş. Yi nîwend. Ellay nesîb kerd, mi wend. Sebebî wendişî mi û nîwendîşî yi zî in bi: Yow lapat dey ma r'. Wi yers (hêrs) bi şî, nîwend. Mi xwi rî qebl kerd. Aya teresî mi xwi rî qebl kerdi.

W. K. Merdimîn: Babîyê şîma lapat day şîma ro?

Mela Mehmed Elî: Belê.

W. K. Merdimîn: Hol bîyo ke to xo rê qebl kerda. To wendo, ti bî wayîrê îlmî.

Mela Mehmed Elî: Heta çend serrî verî Demoqratû (Demokrat Parti) ez şîya Xarpêt cûmî. Hafîzî wirzenî serî kulsî (kursî), muqabele wûnenî. Ez ûmeya keye mi va "Baba ti mi benî Dîyarbekir, ez xwi rî wûnen". Ez berda Dîyarbekir. Xasteg ra Evdurrehman Topaloxlî bi, ez teslîm ay kerda. Ay ez hîmaye kerdîn. Key' yow zuvêrijî ⁽¹⁾ di ez rakewtîn (kotînî ra).

Uca Dîyarbekir di yow aşmê remezanî mi tecwîd wend. Uca ra pey ez şîya Silîvan.

W. K. Merdimîn: Farqîn?

Mela Mehmed Elî: Belê, Farqîn. Yow dew esta, înkê vûnî Yolüstü, Qultî Köyü. Muftî Erxenî Mela Abdussemed –in hetî Licê ra eşîrê Badikî ra bi- het mi wend. We ra pey ez şîya Sêrt. Hîrê aşmî zî mi zerê (merkezê) Sêrtî di wend. Yow serr mi Perwarî di ders guret.

W. K. Merdimîn: Melayan dersî şîma kurmanckî dênî?

Mela Mehmed Elî: Melay ma kurmûncî bî, kurmûncî ma ra vatîn; dersî erebkî dênî ma, ma erebkî musnên. O wext mi hema hol kurmûncî nêzûnên. O ri (semed) ra ez persên, kûm melayî eskerayî kerda, tirkî

1. **Zuvêr:** Yew dewê Palî ya.

zûnû ez şîn ay het.

Mela Mehemed Gurhuseynî ci r' vatîn, ey ders da mi. Uca ra zî ez şîya Cizîr. Cizîrê Botan. Mi Şêx Seyday [het di] wend.

Ez ûmeya keye, biray mi esker ra ûmo, apî mi esker ra ûmo. Maddî durumî ma biney zeîf bi. Babî mi va. "Oxil, ti dewam bik biwûn! Ez parse ken, purse ken tu miqat ken, ti biwûn!". Na rey ez şîya seydayê xwi Şêx Mehmed Emînî het. Înkê hema weş o, ho Enqere di yo. Eslen Çermûg ra lajî Hecî Zilfîqarî yo.

W. K. Merdimîn: Çermûg ra yo, kird o (zaza yo)?

Mela Mehmed Elî: E, zaza wû, feqet ma tirkî qalî kerdîn. Uca ra ez ûmeya. Ina şairî filûn hend qelbî mi ra nivîyertîn, yalniz yow Mela Ehmed umbazî min ê medrese bi, mi va:

-Mela Ehmed!

Va:

-Ho.

W. K. Merdimîn: Ça (kotî) ra bi?

Mela Mehmed Elî: In dewûnî Hunî ra, Sêraçur ⁽²⁾ ra bi. Înkê wefat kerdû. Mi va:

-Mela Ehmed, tirkî wirzênî tirkî şîrûn vûnî, erebî wirzênî erebkî vûnî. Qey zûnî ma ra ûna (wina) çow nêvecîyo?

Va:

-Lîya, tîya Dîyarbekir ra Mela Ehmedî Xasî zazakî yow mewlid nuştö,

2. **Sêraçur**, Pali de yew dew û verî Koy Sipî de yew mintiqa ya. Sêraçur ra yew "Mela Ehmed" estû ke cuyî (heyatî) ey zaf balkêş o. Bi ihtîmalo pîl "Mela Ehmedî Sêraçurî" ke *Mela Mehmed Elî* behs keno, no "Mela Ehmed" bi xo yo. Çike Sêraçur ra bi nê nameyî yewna "Mela Ehmed" nîamo sinasnayîş.

No "Mela Ehmed" 1920 de na dew (Sêraçur) de amo dinya. Sêkur (sêwir, yetîm) biyo pîl. Pî ey eskereya tirkan ra peyser nîno. Hîrê serre yo mayê ey merena. Qijîya xo ra dew ra vejîyeno û ca bi ca medresan de wûnenö. Yew emir ra pey şîno "Binî Xetî" (Sûriye) û peyser anîgêreno. Xebata xo ya şîyasî ser o zaf teda û zehmetî dîya. "Mela Ehmedî Sêraçurî" yan zî "Mela Ehmedê Palo" gulanê 1991 de de Binî Xetî de şîno rehmet.

Mela Ehmed, mîyanî kurdanî Sûriye de bi nameyî "Mele Ehmedê Palo" yeno sinasnayîş. Yew şexsîyeto şair û edîb o. Ey kurmanckî (kirdaskî) zaf babetan de nuştayî û zaf zî şîrî nuştî. Nuştayanî ey ra yew, bi nameyî "Dewr û Gerra Kurdistanê" 1994 de nîmitekî neşr biyo.

bin ra kê nêzûnî ho vûn se. Zûnî ma yow zûno meqbul nîyo.

Ina toxunmişî mi bî. Ma het yo zîyaret estû, ma vûnî Şêx Eladîn. Tabî rewên o. Bexdad ra ûmo. Yow ruej mi verî xwi tada ey mubarekî. Ez ûnîyawa şîr ha yena qelbî mi. Mi va ez çend kelîmû bîyarî yow ca. Ina “ayî ayî” esta, mewlido zazakîyo ke mi nuşto tede esta.

QICEY PEYXEMBERÎ

Vernî d’ vac namey Homayî, Muhemmed lac pî û mayî
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Muhemmed peyxembêr ma wo, Muhemmed lac Amîna wo
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Muhemmed ik est yew şah û, Muhemmed lac ‘Ebdullah û
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Sukey Mekkî dere y’, çal î, kuey Mekkî k’ êst kerrey sal î
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Sukey Mekkî d’ ame dinya, Hezret Muhemmed Mustefa
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Muhemmed ik est yew kil a, Muhemmed ik est yew vil a
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Muhemmed yew vila rezî, Helîma pîştû sey girzî
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 May Muhemmêd Amîna ya, may yi şitî z’ Helîma ya
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Nûrî Muhemmed Mustefay, ti van qey estarey sibay
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Ti van qey yew aşma newî, ti van aşma çarresşewî
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Ti van qey ruc ho akewti, pêşey Helîma d’ rakewti
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Pî yi vêr merd resa merdû, sarey yi bi sarey derdû
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 May’ yi badî çend serrû merd, pey yetîmî yi dî zaf derd
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Qicey yi nîya sey qicû, Helîma şit dekerd çicû
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî

Yi nê dayk a nê zî bawk û, şît Helîma wen sey awkû
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Pey mehfezey Rebbî corî, hûrî vanî "nûrî nûrî"
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Muhemmed peyxember vêca, dîn kafirû nîmend ricya
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî
 Peyxember îslamey nicnay, yi quçey kafirû ricnay
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pîy û mayî
 Mewlîd peyxembêr xwi bizan, qey yi rî selawatû biwan
 Gerguş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî

W. K. Merdimîn: Şîrê to ya tewr verêne na ya?

Mela Mehmed Elî: Ina (na) ya. Çi ra ma vûnî Muhemmed lacî pî û may o? Her kes lacî pî û may o. La ina nîya?

W. K. Merdimîn: Belê.

Mela Mehmed Elî: Feqet, Adem eleyhîselam nê pî nê may a. Îsa eleyhîselam pî çin o, may teyna esta. Peyxemberî ma zî hem pî hem may yi estî. Lacî Amîna û Ebdullahî yo.

Gêl birarû, ez aqilî xwi ra vûna, Ellahu 'alem bî muradîhî, senî ki yow makîne pey benzîn şina, inî gurûn –nuştişê şîrûn- di zî însûn pey eşq kenû, eşq lazim o. Çunkî, ez ûnîyena qarşî umbazûn mi di tehsîl mi o derece nîyû. La yi nîşkênî di kelîmû bîyarî yow ca. Ê zûnî dadîyê ma di, senî ke tirkî vûnî "anadil", Ellahû tealay ina yow çî nesîbî mi kerd. Ez texmîn kena ina meseley eşqî ya.

A bîn zî, 1957 di, di rey ez şîya mi Ustad Bedîuzzeman dî. Mi lew na destî yi ra, yi lew na çarê min a, sêr çimî min a. Aya serr ra pey ez Qur'anî Kerîmî teyna gen xwi dest. Mewlîd û kitabî ez nesîhet kenû. Bê kitab ez mutala kenû, verî çimûn ra vîyarnenû. Çowres serr a mi xutbe kitab ra nîwendû. Rey-rey ez şina, îmam teklîf kenû, ez vécên mînber. Ez ûnîyen teqwîm. Ina aşmê erebî çend a? Cumey çendin o? O gueri (goreyê ey) ra ez hîn vûn. Tirkîyê yi zî hîn o qeyde ez vûn. Yanî şîr yow çîyo hol o.

W. K. Merdimîn: To va, ti hetî Şêx Eladîn a şînî...

Mela Mehmed Elî: E, ez şînî, ûna ûmênî mi qelb. Ez şîya zere, mi di

rikatî nimac kerd; mi va “Lîya rahar ra mi yo çî va”. Kelê mi amê, mi gişt eşt gueş, mi çîyêk va û mi ard nuşt. Ez ûnîyawa yena qelem. Ez ûnîyawa nusîyena, ez ûnîyawa wûnîyena zî.

W. K. Merdimîn: Ti alfabayê kirdkî (zazakî) ra xeberdar bî? Ma vajî herfê “V”, herfê “J” senî nusîyeni? To zanênî?

Mela Mehmed Elî: E, ey mi zûnênî.

W. K. Merdimîn: Ayê Melayê Xasî ra to zanênî?

Mela Mehmed Elî: Belê. Narey, hema verî Demoqratû, mi Farqîn di wendînî. Yow ruej ez pey hesîyawa, va “Mela Ehmedê Xasekî estû, merdimêko serrek (pîr) o; mewlido zazakî nuştû”. Mi va “Ez senî xwi rî yow mewlîd tera bîrî (bigîrî)?” Ez şîya het. Şekil yi ina biney kirrek bi, yanî kilm bi, lakîn dekerdi bi. Yow xirxowo (hirka) pemeyin piradeyi bi. Milî yi terefi Ellayî ra ina deverdeyi bi. Ez şîya mi zîyaret kerd.

Va:

-Lajê mi ti kotî ra yî?

Mi va:

-Ez Hun ra wa.

Va:

-Hunê Palî?

Mi va:

-E, Hunê Palî.

Va:

-Zilfî Axa esto?

Mi va:

-Estû.

Va:

-La, to xeyr o?

Mi va:

-Seyda, ez zaf mereqlî ya. Tu yow mewlid nuştû, ez geyrena yowî xwi dest finî.

Va:

-Şo na dewe. Mela Ehmed estû. Hîrê hebî mi day ci, wa yew to rî hediye bikirû.

Ez şîya Mela Ehmedî het, eg' ho nûn wenû. Ez zaf zî bîya veyşûn.

Zalimî Ellay, se benû ti vacî “bê nûn biwerî”. Eg’ renc ra, dewarî ver ra amo, ho nûn wenû. Çim mi o nûn di mend. Ez hema biney şenik bîya. Nîva “rûşî” zî.

Va:

-Tu xeyr a lajo?

Mi va:

-Seyday ez rey kerda.

Va:

-Seyda Mela Ehmedî?

Mi va:

-E.

Va:

-La xeyr a?

Mi va:

-Va “Mi hîrê hebî mewlidî teslîmî yi kerdî, wa yowî bidû to”.

Va:

-Willay yow tek zî çin o. Mi hirê hemi zî dey.

Mi va:

-Ayê tu çin o?

Va:

-Ayê mi estû.

Mi va:

-Ayê xwi bid mi. Ez Seyday ra vûna, wa yowna (yewnayî) bidû tu.

Va:

-Willay ez nêdûna.

Nêda mi. Ez ûmeya cay Seyday.

Va:

-Înşallah tu ard!

Mi va:

-Înşallah mi nêard!

Huya, va “Ino lac tebîetî şairî tey eysenû”. Va “Lawê mi, qey nêda?”

Mi va:

-Nêda.

Ûna pey destî xwi îşaret da mi, ez şîya verî yi. Wi zî pay ra bi. Destî

xwi na serî sarey min. Çimî xwi ceney pîyor, ûna çî wend û mi ra pif kerd. Eh, ez ha binî çimûn ra ûnîyenû. Destî xwi da paştê mi r', hîrê rey va "Ez Rebbî xwi ra wazen ti zî bibî yew şaîr, ti zazakî mewlid binusî". Yanî ina keramatê mi nîya, ê ay zatî ya. O wext mi vatîn inî gurey – şîrnuştîş- henzar û pûnc sey serr mi ra durî yê. Ellahû tealay nesîb kerd.

W. K. Merdimîn: To mewlid ey ra girewt (guret)?

Mela Mehmed Elî: Nê! Çinê bi, mi nîguret. Cuwa pey nesîb bi, şîrî "Hesen-Huseyn", "Qebra Tarî", "Bediuzzeman"... pîyor mi nuştî.

Ez şîya Bediuzzemanî het, ûmeya. Mi va "Willahî îcab kenû ma yow qesîdeya zazakî berzi yi ser, qe nê wa miletê ma zî yi bişinasnû."

W. K. Merdimîn: To a qesîde kam serre nušta?

Mela Mehmed Elî: Hîrê serrî verî wefatî yi, yanî 1957 di.

W. K. Merdimîn: To ça (kamca de) nušta, Hun de?

Mela Mehmed Elî: E, Hun di. Wexto g' mi Bediuzzeman dî, tirkî mi ra va:

-Lajî mi, ti çi semed a amey?

Mi va:

-Na esra şedîd di ma îmanî xwi senî xelesnênî? Mi îlim tehsîl kerdînî, babî mi merd û cuwa pey maîşet û sixintîyê dinya nîverda ez îlim xwi tamam bikirî. Ez ustadî xwi ra yow duayêk wazena.

Va:

-Çîyo ke ti zûnî ey biwûn! Çîyo ke ti nêzûnî, Ellah ey zî dûnû tu zûnayîş.

Mi zûna g' îşaret dûn mi vûn "Şû dewê xwi di dersûn bid". Ez ûmeya mi dest kerd pê, 23 serrî mi ders da. Dersê Qur'an, tecwîd û yazî Qur'anî. Uca ra pey hîn mi fexrî îmamtî kerdî. Ez qedrolî nêbîya. Şêxî mi, Şêx Seydayê Cizîr musade nîkerd, va "Ti ûna qey Ellahî nimac bikir, Ellah rizqî tu dûn". Ellahî r' şikir, heta êr (ewro) ma veyşûn nîmêndî. Êr ra pey zî, emrî mi 73 serrî yo.

W. K. Merdimîn: Cuwa pey to çi nušto? Ma bi tarîx şêrî.

Mela Mehmed Elî: Willay tarîx mi vîr di nîyû. Kitabî mi di estû la înkê mi het nîyû. Ma fotokopîyê yi şawit Îsveç (Swêd).

W. K. Merdimîn: Qesîdeyê Hesen û Huseynî esta. Yew zî Yûsuf û

Zelîxa esta.

Mela Mehmed Elî: Qesîdey Hesên-Huseynî yow a, Weq'ay Kerbela, Qesîdey Hezret Hemzay (Weq'ayê Uhudî) esta, yow zî Yusuf û Zuleyxa.

W. K. Merdimîn: Ez qayil a to ra bi rêzkî bipersî. Ti vanî, ûmey mi qelb û mi nuştî. Mesela, to mewlîd nuştî?

Mela Mehmed Elî: E, mi nuştû.

W. K. Merdimîn: To çap (teb') kerdo?

Mela Mehmed Elî: Nê, mi teb' nîkerdû. Yow nusxey yi ho mi dest d' o. Destnuşte (elyazmasi) yo. Ez qemîş nîben xwi di biçarnî. Tu dî ûna desto hîy dîya pa, yaxut awk ginay ci, solmîş benû.

W. K. Merdimîn: To pey destî xo nuştî?

Mela Mehmed Elî: E, nuştey min o. Lazim o ke fotokopîyê yi biûncîyû. Esasen aya rueja ke şima ûmey, ez uca bibînî ma berdîn Pali yûn zî Xarpêt di fotokopî ûntîn. Eger şima biûmênî keyê mi, cînê mi ra, qicûnî mi ra mesela hol bivatênî, mi zûnênî. O gueri ra mi terarekî xwi dînî, ez ûmênî. Inkê însûn sewbîna nîyet a zî yenû mi het. Qey nuştûn, qey nêweşî, semêd qicûn a, semêd "qûm" a, tu dî "înanc meselesî" yo, tayê ina bawer kenî.

Yanî, mi nêzûna de'wa çinê ya. Inkê in seyhatî mi, mi va "Înî merdimî amê, ma nîşkey ci r' xizmet bikirî".

W. K. Merdimîn: Estaxfirullah.

Mela Mehmed Elî: Ez şêrî, destnuşteyê xwi tey bîyarî?

W. K. Merdimîn: Nika na xebatê to ya erjayî ra xeberê zaf merdiman çin a. Homa bipawo, o destnuşteyê to mavajî biveşo yan zî vîndî bibo, hewna yewcaardişê ey zaf beno zehmet. Aye ra ma yew fotokopîyê ey vejenî. Yew fotokopî zî ma to rê kenî hedre. Nata-weta ti şêrî, ti aye xo dest de tey benî. Cuwa pey zî eke nesîb bibo ma sey kitabî vejenî. Mesela, mewlîd û şîrî Mela Kamilî çap kerdî. Dikanî ey de yê, kam şêro tayên bê peran dano, tayê zî bi peran erînenî.

Mela Mehmed Elî: Mela Mehemedî Muradan zî henzar hebi teb' kerda.

W. K. Merdimîn: Belê. Yi zî mewlîdî xo çap kerdo. Ayê to, wexto ke ma çap kerd, beno ke ma bi herfanê latînkî çap bikiri. Çunke no dewir de zafiyê ciwanan, xortan nêşkenî herfanê erebkî biwanî.

N. Celalî: Seyda, to wexto ke şîrî nuştî, ti binê tesîrî kam şaîrî de mendî? Terzê şîrnuştişê to û kam şaîrî maneno pê? Mesela to Melayê Cizîrî wendo?

Mela Mehmed Elî: Mesela mewlîdî Mela Ehmedî Xasekî mi dest nîkowt. Heta inî serrûnê peyênûn zî, mi şîrî xwi nuştî hema kowt mi dest.

N. Celalî: La to eşnawitibi, to goş nabi ser?

Mela Mehmed Elî: Willay mi gues nênî qesîdûnî Mela Ehmedî Cizîrî ser. Ez ûnîyên veng û qafiyeyî weş piye yenî. En zaf mi Şêx Seydayî Cizîr ra feyz guret. Zeg' (wexto ke) mi uca wendînî hefte di yow-di rey ez şînî tîrbê yi r' şînî war. Tîrbê yi ha Cizîr di, binî erdî di ya. Ehend berz a. Yanî destî kê (kesî) ci nêresênî. Wertê mîyûn yow xapung [di] a. Pûnc tîrbê ê. Inîyûn ra kûm mezeli Şêx Ehmedî yo kê nêzûnî. Pencera çin a. Pencera ha rîy erdî ya. Narey yow ten kê tepşenû, kê deverdenû war. Heta etyay kê yenû. "Birkuele" ma vûnî, mi lingê xwi eştînî serî birkuelî, xwi salmetnên û kulp xwi eştîn war. Ez şînî war, mi biney çimî xwi guretînî, çimî mi musênî pê, ez ûnîyênî, hîn tîrbî belû bênî. Feqet ez hema zî nêzûna ey pûnc hemî ra kûm a. Vûnî "Xîrbê welîyûn, tîrbê welîyûn û cey zîkr û îbadetî welîyûn ra kê feyz gêni". Yanî, xutbewendiş, waz (we'z) û nesîhet û ina şaîrî yow lutfî Ellahû tealay o. Ez zî inkê xwi ra çî nêzûna.

W. K. Merdimîn: To ra ver, -Melayê Xasî xora ma zanî- kesê bînî zazakî vato, nuştî?

Mela Mehmed Elî: Eger vatû zî mi nêdîyû, mi nêşnawitû. Yalniz in mewlîdo zazakî (Mewlîdê kirdkî yê Mela Ehmedê Xasî) yo ke pey "Ez bi bîsmîllahî îbtîda kena" dest pêkeno, babî mi ina çend kelîmey yi vatînî. Wexto ke vatînî ûna yow eşq ûmên mi, mi vatînî "Ax mi in mewlîd bidîyênî". Ellahû tealay rîy ey mewlîdî mi nîmuet (nênawit). Mi şîrî xwi kerdî tamam, hema mi dî.

W. K. Merdimîn: Yew "Beyatname"yê Şêx Selaheddînî esto. To eşnawito? Çîrey (qet) kewto to dest? Herçiqaş şîre nîya labelê yew nuştêyo kirdkî yo.

Mela Mehmed Elî: Nê!

W. K. Merdimîn: Yanî keso ke ti ey ra kirdkî bieşnawî, bimusî û binê

tesîrê ey de bimanî, çin o?

Mela Mehmed Elî: Nê! Ez bin a yi het nêşîya. Şêx Selheddîn Efendî ûme memleket la ez yi het nêşîya. Nesîb nêbi, ma yewbinû nêdî.

W. K. Merdimîn: Nê ke to nuştî, to kam serre nuştî? To va “Ê Bediuzzemanî, ez 1957 de geyraya a, mi nuşt”. Mewlîd to key nuşt?

Mela Mehmed Elî: Inkê mi vîr di nîyo. Yalnız mi ûna ele’-dewam, yanî dewamlî nênuştî. Peyderpey 23 serrûn di mi nuştî. Yanî nuştîşî yîn 23 serrî ramit. Êna mi serri di yow tene, di tenê nuştî. Qesîdeyî mîyûn di zaf î. “Qesîdeyê Mekkî” cîya (xoser) esta, ayê “Medîna” cîya esta, ayê “Laîlaheîllallah”î esta, “Qebra Tarî” esta.

W. K. Merdimîn: Mewlîdî to zaf esto? Çend beytî yo?

Mela Mehmed Elî: Nê nê, zaf nîyo. Neway û çend beytî yo. Derg nîyo.

W. K. Merdimîn: Pêroyê mewlîdî vîrê to de yo?

Mela Mehmed Elî: Willahî nê, ez gerek bûnî tera. Zaf çî estî ez xwi vîr a kena. Wisif û Zuleyxa ra tûy yeno vîrê mi. (Tîya de çend beytan waneno.)

N. Celalî: Seyda, ma amê Hun, her kes kirdkî qalî keno labelê nê şîran û qesîdeyan û mewlîdî çew (çi kes) zaf goş pa nêkeweno? Bîlhessa melayî.

Mela Mehmed Elî: Yow qisim melayî inî qebl nêkenî, vûnî “Çi şîr a? Şîr yow çîya meqbul nîya”.

N. Celalî: Vanî “Şîre meqbul nîya” yan “kirdkî”?

Mela Mehmed Elî: Nê, nê! Vûnî “Şîr meqbul nîya”. Ha tirkî, ha zazakî, ha kurmûncî.

Yanî yow exlaqî inî tirkû estû: Êna yow merdimî yino inayin bibû, finenî pîyasi, wahar vecîyênî. Inkê ez duşmîş bena, mesela inî şîrî mi, mi zaf pawitînî. Mela Mustefay Ardurêk ⁽³⁾ estû, hol mela wo. Mi yow tene da ci, xîyanetê kerd, berd kerd vîn. Va “Mi erşawit Kuweyt, yow ten uca dîn metbea ri”. Cuwa pey, va “Kerdû vîn”. Ê bajînê mi eşnawit yi îmha kerdû.

W. K. Merdimîn: Ellah Ellah!

Mela Mehmed Elî: Êna key yi ra mi xeber girot ke îmha kerdû. Homay

3. Ardurêk: Pali de yew nahye yo.

kerdi ki yow nusxey yi mi di bî. Inkê in semed ra ez pey herkesî emel nîkena.

Kelaxsi ra umbazêk ûme. Ma şî Xarpêt, hîrê-çar seatî ma niştî rû. Mi wend, yi guret band. Guret berd Îsveç. Yow mudet cuwa pey, mi dî Îsveç ra yow telefon ûme, va “Ez Mehmet Uzun”. Îtya Ardurêk ra wû. Ey dergîya (kovara) Vateyî di neşr kerd. Fotografî mi zî dawû pire. Mesela Çowlîg ra Mehmedîn bi, ey çend hebî şîrî mi waştî la nesîb nêbi. Bûnî (biewnî)! Gurey Ellay, nesîbî şîma bi. Înşallah şîma heta peynî ina xebat benî, kenî tamam. Ez siba şîna Dara Hênî, resena tîrûn, kitabî xwi ûna.

N. Celalî: To Vate dîyo? To wendo?

Mela Mehmed Elî: E, mi dî.

N. Celalî: Senîn o? Ti şaîr î. Ti kirdkîyê (zazakîyê) Vateyî senî vînenî?

Mela Mehmed Elî: Zazakîyê yê rind a. Narey mi mekteb nîwendû. Ê herfî zazakî biney yownê (yewna) qeyde yî. O lajî mi estû, şîma dî, ey wendînî, yi zî biney dên tîyemûni r'. Yi mektebo mîyûnin wendû. Narey mi serbest wendînî. Vatîn “Baba ti senî wînenî?” Mi xwi rî ezber xwi ra wendînî. Serî qal ûmên, mi wendînî. (Ma pêro pîya huyenî.)

Ez weş nêşken biwûnî. Feqet ez wazena şîma yow hetî “yazîyo verên” ra, hetî bînî zî herfûn latîn ra virazî.

N. Celalî: Eyê Mela Kamilî tîya de bibîn, ma ko to mojnê (binawnê). Yew het pê herfanê erebkî yo, melayî eşkenî biwanî; heto bîn pê herfanê latînkî yo, xortî eşkenî tera îstîfade bikirî.

W. K. Merdimîn: Eke musadeyê to bibo, xeyrî ser o, ma derheqê heyatî to de malumat kenî kitab. Ma vanî “*Mela Mehmed Elî* filan ca ra yo, wina yew merdim o, fikr û vateyê yi nê yê”. Ma rê biney derheqê eşqê nuştîşê kirdkî ser o fikrê xo vaje. Ma biney înan sero zî qalî bikerî.

Mela Mehmed Elî: Ez qayîl a şîma bipersîn û ez cewab bidî şîma..

N. Celalî: Belê. Nika ma pê edebîyatî çî qezenc kenî? Edebîyatî kirdkî ra çî îstîfade reseno ma?

Mela Mehmed Elî: Seyday mi zaza bi. Seyda Mehmed Emîn, zazûnî Çêrmûg ra bi. Ma kowtî qalî, mi va:

-Seyda inî şîrûn senî ûnî pîye?

Yanî sankî ez ha tera yow ders gena. Va:

“Şima bêrîn mi gueştarî
Ina dinya sey yo warî
Çirey mekîn zemey şarî
Ven dûna ma qebra tarî

Qebir esta mekir yarî
Yarî kê bena caw’ tarî
Sirat estû, sey mûy barî
Ven dûna ma qebra tarî”

Va:

-Daîma şîr de herfa peyên pîye bîyorû, bes o.

Feqet ey ez tetmîn nêkerdîn. Mesela ez heyatî yow merdîm, qıcey yi ra gêna heta 70-80 serrûn, heta merg ûna; pey şîr. Sey yow kitabî mi arda pêser. Vind’ ez vernîyê yi bîyarî xwi vîr:

“Însûn xafil nik o hûn d’ o, ruh însûn ho ruhû mîyûn d’ o
Nesîb însûn awk û nûn d’ o, ge sukûn d’ o ge dewûn d’ o.”

Inî çar qismî yow beyt a. Hetûn çar hemin peynîyê yin yow nêbû ez pey tetmîn nêbena. Narey:

“Şima awkey mi hîn ser nîn, kefen sabûn mi pêser nîn
Lapikûn deştûn cêser nîn, tor’ pircin ra melay ver nîn

Wa mi biş’ pey derd û nazî, sela bid’ pey weş awazî
Îşqat biçarn des umbazî, qedêr Homay bibîn razî

Felek firrên şînî ser ra, felek firrên şînî ver ra
Felek firrên şînî erd’ ra, sêr mi kerra bîn mi herr a.”

Inkê ez çî xwi ra nêzûn. Inî ça ra (ku ra) ûmey mi vîr, ez nêzûn.
(Huyeno.)

N. Celalî: Ti vanî îlham o? Şîire pey wendiş tenya nênusîyêna, ganî îlham bibo?

Mela Mehmed Eli: Biray mi, inkê zî ez ha nusena. Sêrrî mi 73, tu dî

vûnî çowres ra pey zeka tepya şina.

W. K. Merdimîn: Yanî ti na hele (game) roşî, ti eşkenî binusî, yan ganî îlham bîyorû?

Mela Mehmed Elî: Nê! Yalniz Ellayî sixintî û îdareyê maîşetî mi r' kerda îlac. Ez sixintî gêna, gêren têserî ya, yipranmîş bena; uca ra şîir vecênî.

Bo (biewnî)! Dîyarbekir di ez misafir a. Şehîtlîk estû. Amnûnî, melşe (kermêşe, vizik) zaf o. Narey waharî keyî Hesên Efendîyo ekragij⁽⁴⁾ uca xebitîyênî. Wi kowt (kewt) ra. Ez ûnîyawa hûnî (hewnî) mi nênu. Melşey nêverdênî. Ez wirişta we, mi desmac guret, di rik'atî nimac kerd. Ez şîya yow tîrbê şehîdî ser, tera vûnî "Yuzbaşî"; mi paştê xwi şa birkueley yi û mi nuştî. Tîja aşm ver di, a şew mi şîirî nuştî. Inkê mi xîyal a nênu, kitabo ke mi eştû Sofî Terxûnîj ser, ha uca d' a. Bo! Melşî ra ez muteesîr bîya, mi şîirî nuştî.

Tu dî, rey-rey rahar ra yow ten gişt erzenû gues lawikû vûnû. Narey ez ê lawikû nêzûna vajî. Mesela, ma qij bî, "lawko lawo" vatînî. Bo! Ez inkê nêzûna vajî. Ayê mi nîya, ayê şarî bî. Cuwa pey hewesî mi nîmend. Homa tealay ez men' kerda.

W. K. Merdimîn: No mewlido ke to nuştî, gelo çewî (kesî) ezber kerdo? Hayîyê to pey esta, dewê to ra, derûdormeyê to ra?

Mela Mehmed Elî: Willay rey-rey dewê mi ra yenî mi benî, vûnî "Ma rî mewlîd ma biwûn". Ez zî wûnena.

W. K. Merdimîn: Teyna to de mendo, çewî ezber nêkerdo?

Mela Mehmed Elî: Nê nê! Yalniz Fûad Efendî, lacî Mehmed Zekî Efendî, ey ina "Qesîdeyê Bedîuzzemanî" û "Qesîdeyê Qebra Tarî" ezber kerdî, hol vûnû. Vengî yi zî zaf weş o. O teqrîz (pesênayîş, wesifdayîş) zî yi nuştû. Tehsîl yi, lîse qedînaya; tirkî nuştû. Zaf weş arda pîye. Tabî mi r' caîz nîyû ez vacî, biney wesfanî mi danû. Vûnû "Biray mi şair Mehmed Elî şîirê ke nuştî, hem wendeyî hem zî nêwendeyî tera fam kenî". Vûnû "Yenû zanayîş ke eşqî yi quwetlî yo. Aye ra nêwendeyî zî fam kenî û tera feyz genî".

Mesela, mewlîdî Mela Kûmîl wûnîyenû, her kes nêzûnû ho se vûnû. Mewlîdî Seydayî (Mela Mehmedê Muradan) zî ina wo. Yanî hol o, pey

4. **Ekrag:** Pali de, nezdiyê Hunî de, verî Ruey Muradî de yew dew a.

edebîyat neqışnaye yo, luxetî hey mîyûn di yê. Inê mi ûna açix o, zelal o, her kes tera fam kenû.

W. K. Merdimîn: Ez mewlidê to zaf meraq kena. Çunke tede (tey) hem qafîye zengîn a hem zî kirdkîya rind û delal a.

Mela Mehmed Elî: Zazakîyê yi rind fam bena. Ha wende ha nêwende. Ez zî nêzûna çiney ra wû.

N. Celalî: Hun, biney cayo dekwete de yo, derûdormeyê yi zî pêro kird î. Kirdkîyê yin zî zelal a û zaf tesîrê ziwananê bînan de nîmenda, kirdkîyê ey weş a. Yew merdim kirdkîyê Palî ser o bixebitîyo zaf çîyan ano meydan. Mesela ti biney ser o xebitîyê, to xeylê çî ardî meydan.

Mela Mehmed Elî: Yow zî, ez hema zî nusena. Rey-rey ez yow qal yowî ra eşnawena, ez vûna “De reyna vaj!” Ez vûna “La, ma ûna nîvûnî!” Ez aye derhal nusena. Êna sey kitabî nê, ha ezberî mi d’ a, otir (o tewir) şîrî ûmê ci, ez aye vûna. Mesela, Qerebegûn di “eyne” rê vûnî “lîlik”. Narey ma het yow Mela Îsmâil bi, zaf qafalî bi, biney wende bi. Va:

-In “lîlik” çî zûn (ziwan) o?

Mi va:

-Ma zî vûnî.

Va: Key ma vûnî?

Mi va:

-Ma vûnî. Cînî şinî pêhet. Cînîya cûn (ciwane) ma tera vûnî “veyw”, ayê kûmil ra zî ma vûnî “naj”. Aya naj vûna “Veywê, tu key xwi tera daw (daw tera)?” Vûna “E”. Vûna “Tu seqernaw (seqilnayo)?” Vûna “Najê, mi kerra guret seqerna, seqerna, mi kerd sey lîlikî!” Bo! Îtya di ma zî vûnî.

Yow beqçî bi, şeş serrî dewê ma di beqçîyê kerdibî, Qerebegûn ra yow yenû tera vûnû:

-Di kîlê riz bid mi!

Ma vûnî “pîrînç”. Pîrînç tirkî ya.

Va:

-Ma vûnî “pîrînç”, qey yi vûnî riz?

Mi va:

-Ma zî vûnî riz!

Va:

-Ma nivûnî!

Mi va:

-Ma vûnî! Mesela, ti lajî xwi şawên mi het, ti vûnî “Şû melayî ra vaj seat 12 di, destî tu riz û rûn di zî bibî ti yêni”.

Va:

-Willay ma vûnî!

Narey yow kemûnîyê melûn ma zî, zûnî xwi ra xeberdar nîyî. Yanî yow kelîma vajîyena, hema înkâr kenî. Vûnî “Îna kelîma zûnî ma nîya!” Lîya qey ti înkâr kenî? Ti gerek mewzû bidewernî, hema aya kelîma eşkera kirî.

N. Celalî: Nika nê embazî Vateyî zî wina vanî. Vanî “Kam ca ke kirdkî qalî bena, ma biancî pêser, wa biney yewbînan ra nêzdî bibo. Wa yewbînan ra fam bikerî.”

Mela Mehmed Elî: Tabî, ma gûnî zûnî xwi r’ xizmet bikî. Tabî inî fikrî baş î la merdim gerek dîn-dîyanetî xwi zî bizanû.

N. Celalî: Xora ma vanî, dîndarî zî ganî ziwani ser o bixebitî. Eke wina bibo hinî ê bînî nêvanî “Biewnî musulmanan ma tenya verday, ma ca verday, ziwani ma rî wayîr nêvejîyay”. Ziwani çita (çinê) yo? Nameyê “Kelam”î yo. Ustad vano “Her çî tecellîyê nameyanê (esmau’l-husna) Homayî yo”. Ziwani tecellîyê nameyê “Kelam”î yo. Mesela to de, nameyanê Homayî ra, nameyê “Kelam”î û nameyê “Wedûd”î tecellî kerdo. To de eyseno.

Mela Mehmed Elî: Seyday yow kitab ard mi r’ na rû, ez hema ha wûnena. “We elleme Ademe esmae kulleha”, yanî Homa tealay nûmey her çî da Ademî zanayîş. Howt sey (700) heb zûn bonder kerd (musna). Kurdkî, almankî, tirkî pîyori ha mîyûn di yê. Ez ecêb mûnena, inî tûy melayî bêxeber î, yûn zî yow meqsedî yin estû. Vûnî “Çira şima filankesî dima şinî?”

Fûad Efendî di hebî qesîdey mi ezber kerdbî. Êmebi Çowlîg, willay ez nêzûna -o wext va zî mi vîr di nîyû-, va “Yow melayî îtiraz kerdû, vatû yow melayî Hunî estû, bê Qur’an çik nêzûnû. Inî şîrûnî xwi nusenu, qe nê wa biney ayetû mîyûn kirû”. Va “Mi va willahî ez nivûn çî zûnû, lakîn inkê ti yi het yow fatîha biwûnî, howt hebî xeletûn a fatîhay tu di veynenû”.

Uca ra pey mi başle kerd mi ayetî zî kerdî mîyûn. Zaf qesîdûnî mi di

ayetî zî estî.

W. K. Merdimîn: To dest kerdo pê nuşto. To dima Mela Kamil esto, ma zanî. Mela Mehemed esto, ma zanî. Sewbîna çewî dest pêkerdo kirdkî nuşto?

Mela Mehmed Eli: Willay Mela Mehemedî xwi r' nê serrûnî peyinûn di dest kerd pey. Yanî îrtibatî min û yi çinê bi. Mela Kamilî zî in qeyde bi. Yanî xwi rî şîrî mi eşnawitî. Ma ûmên tîya Çowlîg, yi ûmên mi het vatîn "Tu ûna ûna vatû".

W. K. Merdimîn: Nê dîyin a wet, derûdorme de sewbîna melayî estî ke kirdkî nusenî, elaqedar benî, wina piştî danî şima?

Mela Mehmed Eli: Nê willay, çin î. Çowû (keso) ki teqdîr bikirû çin o. Yalniz, mi da pire ez şîya Sofî Terxûnî het. Di hebî qicûnî yi mi het wendînî. Mi va:

-Sofî, Mela Ehmedî Sêraçurî vatînî "Lîya qalê zazûn mekirîn! Zûnî zazûn zûnî kutikûn o!" Hend zorî mi şî, hend zorî mi şî!

Sofiyê Terxûnî va:

-Ti binus! Ez ha tîya!

Cuwa ver mi va. Ez ûnîyawa zazakî qafîye pîye yena, nusîyena. Mesela, senî g' yow merdim bûnîyo yow kerra (kemere) ra, molozi bêbîçimî ra, yan zî kerpîçî ra û vajû "Pê inîyûn bûn vîrazîyenû?" Feqet merdim dîqet bikirû virazîyenû. Dêmek îmkanî yi estû. O memleketo g' ez şîya, mi zaf gurey dî. Wesarûn pey çamur, pey safî çamur bûn virazên. Temel nîkenên, ûna (wina) biney aşûnên; pey huye çamur qeldên pêser, qeldên pêser, gark-gark virazên. Now-des metrey dergê yi ya, hîrayî zî xêlêk a. Heta şinî sere, enû benû wişk; garka (garik, garg, rêze) bîn qeldên ser, hîn vila nîbenû. Narey hîrê garkî g' virazîyey, yow in perr di vîndenû ûnîyen tera, o bîn pey huye danû pure, danû pure, kenû yow. Pencere xwi zî, pencereya hazir virazên, ûnî finên de. O şekil safî çamur ra bûn virazên. Mesela o zî yow îlham o. Yini zî otir yow îlham girotû. Îtya ma vûnî "Kê gûnî îskele bestî, qalib girê dî, pey bûn virazî". Ê bêqalib bûn virazên. Willay ma seyday ma rî safî çamur ra bûn viraştîn, seyda tey rûniştîn û keye zî kerdîn.

W. K. Merdimîn: Yanî merdim cehd bikiro kirdkî de şîre nusîyena.

Mela Mehmed Eli: Însûnî destî ra çî nêqedîyenû (nêxelisîyêno). Hendo gi merg însûnî vindarnenû. Biney nîyetî yi zî hol bû, Ellah yardim kenû.

Ê verînû se kerdîni? Pîzey dadîyê xwi di musey?

N. Celalî: Na kirdkîya ke Hun de nika ha qalî bena û kirdkîyê wextê qicîyê (domanîyê) to, beyntar (bênate) de ferq esto? Zemanî verê û ê nika maneno yewbînan?

Mela Mehmed Elî: Inkê zazakî biney bedilyawa. Zaf tirkî kenî mîyûn. Tu va se, tu va “Çalê Hunî girewtî (gureti) bî”. La inkê hîn aliş-veriş bîyû zêd, sey verî nîyû. Cûnî (ciwanî) ma inkê mesela ruejû xwi vîr a kenî. Ez sey verî vûna kirê, dişeme, sêşeme, çarşeme, paşeme, yene, şeme. Key mi di zî kênêy mi persena vûna “Baba salî kûm ruej o?”. Lîya, lîya, salî, zazakî di sêşeme wo.

W. K. Merdimîn: Na kirdkî cayanê cîya-cîyayan de yena qalîkerdiş. Çewlîg de, Dêrsim de, Pali de, Sêwregi de...

Mela Mehmed Elî: Bo ez şima rî vajî. Wîlayetûn ra zazakî wîlayetî Çowlîg di; qezûn ra Solaxûn (Bongilan), Dara Hênî, Hênî, qismêk Licê, Erxenî, Çêrmûg, Sêwregi di qalî benû. Mi inî cay pîyor dî. Narey zerey Palî inkê tirkî qalî kenî. Seyyah Ewlîya Çelebî ûmo Pali -nûmey yi o wext Palo bîyû-, vatû:

“Bir acayib şehre vardım, adına derler Palo
Kimi Zaza, kimi Zozo, kiminin de adı Lo.”

“Zaza” ma yî, “zozo” arminî yî, “lo” zî kurmûnc î.

W. K. Merdimîn: Dêrsim û Gingim de zî kirdkî qalî kenî. Goreyê kirdkîyê ma, tayê ferqî estî. Ti qalîkerdişê înan ra fam kenî? To çirey (qet) goş nawo ser?

Mela Mehmed Elî: Kê (kes) fehm kenû. Zaf kelîmey yin biney çî yî. Mesela ma vûnî “nuşte”, tirkî vûnî “yazi”; yi zî vûnî “azû”. Seyîd Riza berdû îdam, vatû “Domananî xo azû bonder kirîn!”. Yanî, “qicûnî xwi nuşte bimusnîn”. Seyîd Rizay tirkî nêzûnên. Şêx Tahir Efendî [Birayê Şêx Seîdî] vatîn “Sulaley Seyîd Rizayî zaf esîl yow sulale ya”. Lajî Seyîd Rizayî zî îdûm kerd.

W. K. Merdimîn: Kirdkî de muxtelîf fekî estî. To dî ca ra ca bedilîyenî. Mîyanî ê ma û Palî, Sêwreg, Çêrmûg de ferq esto. Her kes sey kirdkîyê dewê xo binuso yew standard nêno orte. To dî tirkî de vanî “tirkîyê Îstanbulî”, yanî nuştîşî ser o aye esas genî û şinî. Nika ê ke Vate de xebitîyenî, pêruna unîversîte qedînaya, her yew çend hebî ziwanan zano,

mintiqayê înan cîya yê, fikrê înan cîya yê labelê amê pêser û vanî ma ganî yew kirdkîya nuştekiya standarde virazî. O ke kird o, wexto ke nuşt, ganî tera fam bibo.

Mela Mehmed Elî: Aw, heta deyn nêbo nêbena. Zazay Palî, zazûn Çowlîg ra gerek kelîmûn deyn bigirî. Narey hem zî fedekarey bikirî, yanî qebl bikirî.

W. K. Merdimîn: Her kes rikdar bo, vajo “îlla ayê dewê mi”, nêbeno. No fikrê to zaf muhîm o. Her kes ganî nêvajo “ez ke esta ez a” û gerek fedekarî bikiro.

Mela Mehmed Elî: Hem deyn, hem zî fedekarî. Yanî, qebl bikirî. Fedekarî, qebulkerdîşî rê vûnî. Mesela şîrê mi di yow qafiye nîûmey ci, mi zûnî Çowlîg ra, zûnî Licê ra, zûnî Sêwreg ra kelîme gureta. Gereka ez fedekarî bikirî, aye zî qebl bikirî. Ez vajî ina zî zazakî ya, ina zî yow şîve ya.

Heta erebkî bile ûna wo. Mesela erebkîya en fesîh ayê Mekkî nîya. O qebîley Benî Sa’d bi ya, qebîley mayê şitî Peyxemberî, Helîma. Uca ûmeyîş-şeyîş zaf çine bi. Aye ra erebîyê yin nîxerîpyabî. Saf mendbî. Peyxemberî ma yin mîyûn di bi pîl. Zeg’ (seke, wexto ke) ûme şeş-howt serrûn, erebkîya ke pey qalî kenû pîyor pey heyreti di mendî. Senî ke yow qico ke Îstanbul di pîl bû, tirkîyê yi ça, tirkîyê yow xarpêtîj ça? Erebkîyê yi ina weş û fesîh bî.

W. K. Merdimîn: Ziwanî xo musayîşî ser o ti ciwanan rê çi tewsiye kenî?

Mela Mehmed Elî: Metod, mi şima ra va. Inî şîvey estî ya, Çowlîg, Palî, Çermûg, Sêwreg, Dêrsim... Inî gerek fedekarî bikirî. Gerek yowbinûn ra deyn bikir. Mesela wexto g’ çine bî, şîveyûnî bînûn ra deyn bikir. Zûnî ma zengîn yow zûn o. Mesela, Mela Mehmedî qalê tu kerd, va zaf fesîh qalî kenû. Va, mi va “yuksektehsîl”, yi va “tehsîlo berz”. Va, mi va “bağlî”, yi va “pabeste”.

W. K. Merdimîn: Nê kelîmeyî ma de estî. Ma nêviraştî.

Mela Mehmed Elî: Nê! Nê! Tebî yê. Viraşte (yapma) nîyî.

W. K. Merdimîn: To dî kirdkî zaf nênusîyaya, kirdkînuştîş biney merdimî rê xudik yeno. Senî ke qic hêvêrî şero mekteb, nuştîş ci rê xudik yeno.

Mela Mehmed Elî: Yalniz, latînkî ra herfûn Qur’anî, herfî Qur’anî

hîna musaît î.

W. K. Merdimîn: Ciwananê ma, xortanê ma zafî herfanê latînkî ser o wendo. Ma vanî wa ê zî îstîfade bikirî.

Mela Mehmed Elî: E! Aye ez qebul kena. Serrekî (yaşlıyî) ma bî, ez ûnîyen, ez wende ya la zazakîyê mi hendey yin nîya.

N. Celalî: Pali de medresa çin bî?

Mela Mehmed Elî: Willay yow zemûn bî. Ûna biney durî bî. Yow Mela Mehemedî Guazêrek bi, Wexçiyûn di ders dên. Mela Ehmed estû, Mela Mustafa Koç estû.

N. Celalî: Awo ke derheqî kirdkî de wina (ina) qalî kerdên, pê kirdkî yan tirkî ders dên?

Mela Mehmed Elî: Zazakî ders dênî, feqet senî zazakî ders dênî? Pûnc kelîmey zazakî bînî, hîrê kelîmey tirkî kerdînî mîyûn.

W. K. Merdimîn: Yeno zanayîş ke kirdkî hol nêzanên. Aye ra bîyo dişmenî ziwani xo. Eke weş bizanên, fesîh qal bikerdên, dişmen nêbîn.

Mela Mehmed Elî: Tu dî vûnî “Kûmî çî nêzûna benû dişmenî ey”, “Kê dişmenî nezûney xu wo”.

W. K. Merdimîn: Ti wexto ke geyrê a, amey Hun, to pê kam ziwani ders da?

Mela Mehmed Elî: Mi zazakî ders da. Inkê rojo cume zî ez zazakî wazûn dûna. Zazakî ayet mana kena, hedîs mana kena. Rîsalûn, hîkayetûn zazakî erzena mîyûn.

W. K. Merdimîn: O wextî îmamtiyê xo de zî to zazakî wazî dên?

Mela Mehmed Elî: E! O wext zî 23 serrî mi zazakî wazî dey. Xutbe resmî bi, mi aw teyna tirkî wendînî. Dewi di qereqol bi, o cawo ki ginenû sîyasetî yin r’, kê nêcuynên; nêbenû, luzûm nêkenû.

W. K. Merdimîn: Ma nîvanî ma kirdî her kesî ra berz ê, ma wina yê filan. Ma vanî “Hoday yew ziwani dayo ma, ma wazenî pê ê ziwani qisey bikerî. Ma pê xo îfade bikerî”.

Mela Mehmed Elî: Zûnî ma weş o feqet malesef alimû heta inkê îhmal kerdû. Rey-rey ez şina misafirey, inî cînî kûmilî (serrekî) pey berî ra gueş nûnî wazûnî mi ser, vûnî “Zaf melayî amên waz dên, ma tera çî fehîm nîkerdên. In mela, ma zûnî ho vûnû se”. Iney ra ez zûna ke zazakîyê mi nîxerîpîyawa.

Qicîyê mi di, yow rey pî mi şîrûn mi hesîya. Biray mi Dewrêş esker

bi. Tîrûn çin a, rahar çin o. Ez qij a. Pey yazîyo verîn mektub nusên, erzên zerf, dênî posta. Mi tirkî şîîrî nuştîî. Pî mi ruejêk mektub benû, muwezzî ûnênû fekî zerf hol pîya nêdusîyo. Zerf kenû a û ê şîîrûn mi wûnenû. Pî mi vatîî “Hem wendîî hem zî nata-weta şîî, ûmênî û sarey xwi şênî tîye, vatîî ‘lîya in lajî tu şaîr o’ ”.

Pî mi va “Lajî mi, ti zûnî ina şaîreyey tu ça ra yena?” Va “Ma rî vûnî Keyê Ebdulcelîlû; tera zaf alimî, wendeyî, şaîrî vecîyay”. Belkî uca ra zî çî estû.

Merdimîn û N. Celalî: Homa to ra razî bo. Emro derg û siheto weş bido to.

Çewlîg, 16.10.2003

MEWLIDÎ PEYXEMBERÎ

Mela Mehmed Elî HUNÎ

Bîsmîllahîrrehmanîrrehîm

Namey Homay vaj hêverî, pey namey Homay ak berî
Xebêr mewlîd weş xeber î, biwan mewlîd peyxemberî
 Peyxembêr zaf aşiq resnaw', yi qelbî aşiqan veşnaw'
 Mewlîd peyxemberî beşnaw, biwan mewlîd peyxemberî
Peyxember pîl peyxember û, ha peyxemberûn ra ver û
Şerêf yi zî hemîn ser û, biwan mewlîd peyxemberî
 Wi yew sayê sêr tebsî yo, beyîş peyxember ebsî (1) yo
 Amevîş yi peynesî (2) yo, biwan mewlîd peyxemberî
Amevîş yi yew rehmet o, mewlîd yi di çîn zehmeto
Homay ma berû cenneto, biwan mewlîd peyxemberî
 Homay wi yew rehmet dawo, vatiş mewlîd rind peymawo
 Mewlîd peyxemberî ma wo, biwan mewlîd peyxemberî
Şîma mewlîd yi gueştarî, dinya k' esta hezey warî
Homay xwi rî bikîn zarî, biwan mewlîd peyxemberî
 Gueştarî mewlîd yi keko, may xwi pî xwi ra yewek o
 Wi holek o, wi xasek o, biwan mewlîd peyxemberî
Peyxembêr ma rind' rindûn o, peyxembêr însûn, cindûn o
Wi serekî hemînûn o, biwan mewlîd peyxemberî
 Peyxembêr peyxemberûn o, wi rehberî rehberûn o
 Wi me'denî xeberûn o, biwan mewlîd peyxemberî
Ti bizan peyxembêr tu kam, yûndes beytî verîn tamam
Vaj "esselatû wesselam", biwan mewlîd peyxemberî
 Ti wazenî xeyrû tamam, vaj "esselatû wesselam"
 Ti wazenî cennet meqam, vaj "esselatû wesselam"

* * *

1. ebsî: verên, ewilîn

2. peynesî: peyên

Yew wesîyyet ken qey tu rî, mewlîd ra ver ti hêverî
 Yew fatîha biwan mi rî, biwan mewlîd peyxemberî
 Tu ra wazen yew fatîha, tu ra wazen ez yew du'a
 Ruhî tu rî z' bena şîfa, biwan mewlîd peyxemberî
 Kami k' yew fatîha biwan, wi mûnî rehmêtî d' biman
 Wi 'ef Rebbî ra pey nîman, biwan mewlîd peyxemberî
 Mewlîd zaza beşnaw mi ra, yew şîret ken qey tu r' bira
 Yew fatîha wazen tu ra, biwan mewlîd peyxemberî
 Fatîha bid' çiqas nebî r', fatîha bid' çiqas welî r'
 Fatîha bid' Mehmed Elî r', biwan mewlîd peyxemberî
 Wazen akîr enî berî, cewherû vec rîy teberî
 Hurmet fikir mewlîd yi rî, biwan mewlîd peyxemberî
 Mevaj peyxember êrên û, wi yew peyxember verên û
 Nûr' yi Adêm ra gîrênû, biwan mewlîd peyxemberî
 Adêm ra şî çarey' Hewa, Adem pî ma w, ya may' ma wa
 May' peyxemberûn îz ya wa, biwan mewlîd peyxemberî
 Şerêf peyxemberû bi pîl, nûr gina Îbrahîm Xelîl
 Weyra pey resa Îsmâil, biwan mewlîd peyxemberî
 Îbrahîm ra yi vîst yew ber, bera rind ra mevêc teber
 Peyxember pîl yew peyxember, biwan mewlîd peyxemberî
 Ena ber nîya putperest, heramî r' derg nîkerd yew dest
 Pey zerrey xwi qena'et best, biwan mewlîd peyxemberî
 Çiqas bera mubarek a, çiqas yew bera holek a
 Çiqas yew bera xasek a, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti wazenî tarîx akîr, bera pak tarîx id ca kîr
 Cewherûn mewlîd yi pakîr, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti Adem' ra bê ûnvari ⁽³⁾, ti Îbrahîm ra vambarî
 May-pî yi ra vîjêr dîyari, biwan mewlîd peyxemberî
 Îbrahîm ra vîst û yew ber, 'Ebdullah ra otir yen cêr
 Eno yewek bi peyxember, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti bizan peyxembêr tu kam, yûndes beytî dîyin tamam
 Vaj "esselat û wesselam", biwan mewlîd peyxemberî

3. bê ûnvari: bê anver/ûnvar/ûmvar/ovor; bê war, bê diwar, bê cêr (bi tirkî "aşığı gel").

Ti wazenî xeyrû tamam, vaj “esselat û wesselam”
 Ti wazenî cennet meqam, vaj “esselat û wesselam”

* * *

Ti wazen bîb’ ummet yi rî, ti wazen vîn xizmet ci rî
 Ti wazen bîk’ hurmet yi rî, biwan mewlîd peyxemberî
 Tarîx biwan bîg’ xeberû, mewlîd biwan vîn cewherû
 Nûr gina zaf peyxemberû, biwan mewlîd peyxemberî
 Nûr gina Îbrahîm Xelîl, nûr gina Hezret’ Îsmâil
 Resa ’Ebdullahî bi pîl, biwan mewlîd peyxemberî
 Berê Amîna zaf pîl a, Amîna k’ esta kamîl a
 ’Ebdullah ra bî hamîla, biwan mewlîd peyxemberî
 Bî hamîley Muhemmedî, bî hamîley nî Ehmedî
 Qey yi r’ selawatû bidî, biwan mewlîd peyxemberî
 Resay melaketû xeber, melaketî vîjey sefer
 Va: “Ha yen dinya peyxember”, biwan mewlîd peyxemberî
 Şeref resa ’erdî cêrî, recef gina ’erşî corî
 Amey melaket û hûrî, biwan mewlîd peyxemberî
 Rebî’ul-ewwel duyey a, amey hûrî îmdad resa
 Şewa duşemî bêhes a, biwan mewlîd peyxemberî
 Şerq û xerb id, Ke’be d’ yew, yew, hîrê ’elêm ricey yew şew
 Amîna zaf bîbî têşan, biwan mewlîd peyxemberî
 Hûrî debî heta pey bêr, yew şerbet da may peyxembêr
 Wi ame dinya ver’ sehêr, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti bizan peyxembêr tu kam, yûndes beytî hîrin tamam
 Vaj “esselat û wesselam”, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti wazenî xeyrû tamam, vaj “esselat û wesselam”
 Ti wazenî cennet meqam, vaj “esselat û wesselam”

* * *

Vaj: “Merheba!” ti qey yi rî, vaj: “Merheba!” ti key yi rî
 Vaj “Merheba” sukey yi rî, biwan mewlîd peyxemberî
 Şanên gerguşey peyxembêr, melaketî bî emirbêr
 Vûn: “Merheba!”, bîy seferbêr, biwan mewlîd peyxemberî
 Selam danî peyxemberî, hemî melaket û hûrî
 Gerguş şanên nûrî nûrî, biwan mewlîd peyxemberî

Pey salam a, pey merheba, vengo resa 'erd û sema
 Hemîn yi ra va: "Merheba!", biwan mewlîd peyxemberî
 Vaj "Merheba!", ti z' vaj qey yi r', vaj "Merheba!", vaj "Ya wezîr!"
 Vaj "Merheba!" vila rezî r', biwan mewlîd peyxemberî
 Vaj "Merheba!", vaj "Merheba!", vaj "Merheba ya Mustefa!"
 Vaj "Merheba ya Ehmeda!", biwan mewlîd peyxemberî
 Vaj "Merheba wahar Qur'an!", vaj "Merheba wahar Furqan!"
 Vaj "Merheba wahar îrfan!", biwan mewlîd peyxemberî
 Vaj "Merheba nay xwi ser tac!", vaj "Merheba şêyox Mîrac!"
 Vaj "Merheba ardox nimac!", biwan mewlîd peyxemberî
 Peyxemberî tu kerd eda, ya Muhemmed ez tu r' feda
 Tu r' merheba, tu r' merheba, biwan mewlîd peyxemberî
 Heme cey' dinya d' merheba, Mekke d', Medîna d' merheba
 Hetta enû ca d' merheba, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti bizan peyxembêr tu kam, yûndes beyt merheba tamam
 Vaj "esselat û wesselam", biwan mewlîd peyxemberî
 Ti wazenî keyrû tamam, vaj "esselat û wesselam"
 Ti wazenî cennet meqam, vaj "esselat û wesselam"

* * *

Yew şîret ken ez qey tu rî, dewam fikir Qur'an xwi rî
 Ti wazen cenneti d' hûrî, biwan mewlîd peyxemberî
 Peyxemberî r' ame Qur'an, sukey Mekkî d' iney bizan
 Cuzey Qur'an ra pey meman, biwan mewlîd peyxemberî
 Çores' peyxembêr ma debî, sukey Mekkî d' wi bi nebî
 Putperestey şî, pey se bî? Biwan mewlîd peyxemberî
 Tarîx peyxemberî ma ak', biwan mewlîd, yi tede ca k'
 Yi putûn ra Ke'be kerd pak, biwan mewlîd peyxemberî
 Sukey Mekkî derey derey, uca d' amey peyxemberey
 Salawatûn meverd erey, biwan mewlîd peyxemberî
 Qicey xwi ra heta bi pîl, qalî k' yi di ti vanî vîl
 Wi yew dar a, peyxembêr gîl, biwan mewlîd peyxemberî
 Peyxembêr ma w yin pîya wo, wi rehbêr ma w yin pîya wo
 Şefa'et kerdoxî ma wo, biwan mewlîd peyxemberî
 Ummetey xwi r' ken şefa'et, sek' ame dinya kerd hîmnet
 Yi va: "Ummet!", yi va: "Ummet!", biwan mewlîd peyxemberî

Enû peyxembêr şefqetî, enû peyxembêr rehmetî
 Va: “Ummetî!”, va: “Ummetî!”, biwan mewlîd peyxemberî
 Nay xwi ser tac, va: “Ummetî!”, şewey Mîrac va: “Ummetî!”
 Yi kerd nimac, va: “Ummetî!”, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti bizan peyxembêr tu kam, yûndes beytî peyin tamam
 Vaj “esselat û wesselam”, biwan mewlîd peyxemberî
 Ti wazenî xeyrû tamam, vaj “esselat û wesselam”
 Ti wazenî cennet meqam, vaj “esselat û wesselam”

DU'AYÊ MEWLIDÎ ŞERÎFÎ

Ya Reb we bî heqqî'r-Resûl, ya Reb mewlîd ma bik' qebul!
 Ya Reb ti ma nikîr melul, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Ya Reb ti ma zelîl nêkî, ya Reb ti ma rezîl nêkî!
 Muhammêd ma r' delîl bikî, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatirî namey Celîl, qey xatirî Îbrahîm Xelîl
 Muhammêd ma r' bikîr delîl, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatîr Mekkî, Medîna, qey xatirî Tûrî Sîna
 Qey xatîr 'Erefat, Mîna, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatirî Sefa, Merwî, qey xatirî Zemzem, umrî
 Qey xatirî ruecan cemrî, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatirî heccu'l-ekber, qey xatirî Siddîq, 'Umer
 Qey xatîr 'Usman û Heyder, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatirî Ke'bey' 'ulya, qey xatirî 'Erşî E'la
 Qey xatirî Adem, Hewa, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatirî semawatû, qey xatirî meqamatû
 Qey xatirî kaînatû, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatîr hezretî Qur'an, sekerat id' ma mek' têşan
 Ti ma r' nesîb bikîr îman, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatîr namey Semedî, qey xatîr namey Ehmedî
 Qey xatirî Muhemmedî, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Qey xatirî namey' Hafîz, ti gunûn ra ma bik' temîz
 Daîm ti ma bikîr 'ezîz, ya Reb du'an ma bik' qebul!
 Aya qebra tenga tarî, ti ma nêverdî bêwarî
 Ya Reb ma tu r' kenî zarî, ya Reb du'an ma bik' qebul!

Şifa bid' ma, big' decan ma, 'ef biker pîl û qican ma
 May ma, pî ma, hem xocan' ma, ya Reb du'an ma bik' qebug!
 Ma bik' naîl şefa'etî, 'ef bik' enî cema'etî
 Qebug bik wendiş, ta'etî, ya Reb du'an ma bik' qebug!
 Qey xatîr vil 'ef bik telî, vetox mewlîd Mehmed Elî
 Ya Reb ti yi bik' yew welî, ya Reb du'an ma bik' qebug!

MÎRACÎ PEYXEMBERÎ

Ti hêvêr namey Homay vaj, ti namey yi r' benî muhtac
 Peyxembêr ard panc wext nimac, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Ti pey zikir akir berî, ti pey şikir bid' xeberî
 Ti pey fikr şû dinyay vêrî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Ti xeberey Mîrac bira, pey zazakî beşnaw mi ra
 Ez yew du'a wazen tu ra, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Wazen' derdan xwi rî darî, Homay xwi rî bikir zarî
 Beşnaw mi ra me'na barî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Me'na barî mi ra beşnaw, destan mi ra bişim ti aw
 Homay wi ma rî rehmet daw', peyxembêr ma vêca Mîrac
 Me'na barî biwan rind vên, ti vîn se kerd 'erd û asmên
 Ti vîn senî mehkema bên, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Enû 'erd vîn: "Ez ik ez a, ez ik esta ez merkez a
 Merkêz mi d' bên herb û xeza", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Asmên vînû: "Ez ha ser a, mi astarey kêrd xwi ver a
 Ez rind a, ez munewwer a", peyxembêr ma vêca Mîrac
 'Erd vîn: "Merkêz merkezûn a, ez merkêz darûn, rezûn a
 Ez ik esta ez zozûn a", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Asmên vîn: " 'Erdo ti gêc î, ez a merkêz aşm û rucê
 Ez zaf pîl a, ti zaf qic î", peyxembêr ma vêca Mîrac
 'Erd vîn: "Ez cey' însanûn a, cey' cindûn û heywanûn a
 Ez tarîxî zemanûn a", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Asmên vîn: "Mi d' melaketî estî, tu d' bên felaketî
 Ez a cayî selametî", peyxembêr ma vêca Mîrac
 'Erd vîn: "Ez cey enbîyan a, ez merkezî ewlîyan a
 Ez ik esta ez însan a", peyxembêr ma vêca Mîrac

Asmên vûn: “Ti xebêr medo, ’erş ha mi d’ o, kursî mi d’ o
 Lewhî Mehfûz nika mi d’ o”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 ’Erd vûn asmên ra: “Bib’ haya! Pîley teyna qey Homay a.
 Qala weş a ’erdî va ya”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 “Ha mi d’ Muhemmed Peyxember, ez pey yi bîya munewwer.”
 Asmên va: “Ellahû ekber!”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Asmên va: “Mi r’ çîn xeberî, ez nîşken zor’ ’erdî berî
 Ya Reb, wazen peyxemberî”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 “Ya Reb, ti k’ estî qadir î, şerêf ’erdî estû, la mi rî?
 Wazen enî misafirî”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 “Muhemmed ik est yew sedef, yi ra resa ’erdî şeref
 Wazen ez bib’ yi r’ yew hedef”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Uca d’ gina asmên recef, va: “Vazen ez bigîr şeref
 Pey Bûraq û Mîrac Refref”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Homay ven da asmên serî, va: “De’wet ken peyxemberî”
 Resay cennet nê xeberî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Cennet ’eşq yi nîhemelna, qey peyxembêr xwi xemelna
 Heme nûr id xwi remelna, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Serr’ peyxembêr bî çewres new, Cebraîl yi r’ ame yew şew
 Va: “Muhemmed warzi pay rew”, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Wi key Ummuhan id rakewt, aşmey Recêb resay vîst hewt
 Astorey sibay nîakewt, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Cebraîl va: “Warz bê Herem”, Muhemmed ame sêr Zemzem
 Desmac girewt, yi tepişt gem, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Cebraîl gêm Bûraq tepişt, Muhemmed Peyxember wenişt
 Wir dîn rahar Qudus tepişt, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Bûraq hezey heway şîna, ça vînena pay rûnena
 Muhemmed Mustefay’ bena, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Şî hêt Beyt’ul-muqeddes’ ra, wir dî bî xalî hes-bes ra
 “Fesubhane’l-lezî esra” (4), peyxembêr ma vêca Mîrac
 Peyxembêr Mekke d’ xwi wepişt, sukey Mekkî ra şew warişt
 Resa sukey Qudus ruenişt, peyxembêr ma vêca Mîrac

4. Fesûbhane’l-lezî esra: Qur’an, Sûreyê Îsra, ayetê yewin a. “O Homayo ke ebdê xo Muhemmedî Mescîdî Heram ra beno Mescîdî Eqsa û tay ayetanê xo mojneno (musneno) ey, zaf pîl o.”

Şewa tarî çin û hes-bes, şewa tarî rakewt her kes
 Şi resa Beyt'ul-muqeddes, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Hezret Muhemmed ame war, hêt Herêm ra yi birna xar
 Peyxemberî z' amey ûnvar, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Hezret Muhemmed şî zerre, cema'et' va: "Werre! Werre!"
 Vengî resay herr û kerre, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Peyxemberû kerd yew nîda, cema'etî vet yew seda
 Va: "Merheba!", va: "Merheba!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Cema'et yin ame tamam, Hezret Muhemmed bi îmam
 Yin kerd nimac, yin da selam, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Peyxembêr ma kerd yew nimac, peyxembêr ma nay xwi ser tac
 Peyxemberî r' amey Mîrac, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Muhemmed ik est yew sedef, wenişt Mîrac da yew şeref
 Gina Muhemmêd yew recef, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Muhemmed vêca Mîrac ser, Cebrâil yi r' bi yew rehber
 Wir dîn va: "Ellahû ekber!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Hezret Muhemmed Peyxember, Herêm Qudus ra şî teber
 Hemîn va: "Ellahû ekber!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Gueştari k' ez tu r' vaj heyne, Mekke ra şî Tûrî Sîna
 Uca ra zî şî Medîna, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Medîna ra yi kewt rahar, sukey Qudusî d' amey war
 Qudus ra wi vêca dîyar, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Qudus îstasyuney 'erdû, sarey Qudus sarey derdû
 Peynî d' Qudus ben' cey merdû, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Qudus îstasyuna pîl a, ti vûn Muhemmed yew vil a
 Saley surêt hezey kil a, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Qudus îstasyuney cêr î, Muhemmed ame ver' berî
 Wenişt Mîrac dey xeberî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Hezret Muhemmed Mustefa, wi bi îmamu'l-enbîya
 Tewrî Cebrâil kewt hewa, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Peyxemberî yin id ramênd, peyxembêr Qudus id ca mênd
 Wi w Cebrâil tuk-teyna mênd, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Mîrac bi sey yew minara, Mîrac a pey leqey ca ra
 Vêcey gewey na dinya ra, peyxembêr ma vêca Mîrac

Dinya îstasyuney cêr î, şî Mîracey peyxemberî
 Ver' xwi tada asmên serî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Dinya pey 'eşq ha gêrena, dor-maley' xwi w ruêc gêrena
 Mîrac şîna, agêrena, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Mîrac vecena raharû, ya lez şîna sey teyarû
 Resay sêr aşm û astarû, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Aşm û ruc û astarû ra, vîyêrt enî raharû ra
 Qat û qatî asmênû ra, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Qatey asmên yewin ça ya? Uca d' yew dîk dî sey say a
 Wi dîkan' 'erdû kenû haya, peyxembêr ma vêca Mîrac
 O dîk vînayîşî r' mexsûs, enî wanen ti vûn tawus
 "Sûbhane'l-melîku'l-quddûs" (5), peyxembêr ma vêca Mîrac
 Dîk' asmênû da yi selam, va: "Merheba tu r' ya îmam!"
 Pêl xwi akêrd yi kerd qiyam, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Qatey dîyin, qatey hîrin, çeher, pancin, şeşin, hewtin
 Çiqas yi şî, hurmet dî yin, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Zaf hurmet kerd şarî corî, hemîn melaket û hûrî
 Yin va: "Nûrî, nûrî, nûrî!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Mîrac şîna sey teyara, hêt Sîdretu'l-munteha ra
 Asmên şeşin id yew dar a, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Darey Sîdre rindey d' yew a, uca d' ne suk a, ne dew a
 Dinyay' cêrî d' hema şew a, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Melakêt asmênû yên war, sey jetû yên bîn aya dar
 Sîdre ra wi vêca dîyar, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Sîdre îstasyuney heway, Refref amey qey Mustefay'
 Çiqas xerîb gurey Homay, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Sukey Mekkî derey' xorî y', Muhemmed şî dinyay corî
 Yi dî melakêt û hûrî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Cebrail yi r' benû yew şef, qatûn asmênû gên hedef
 Pey Bûraq û Mîrac, Refref; peyxembêr ma vêca Mîrac
 Bûraq yi r' bî sey yew teqsî, ver' xwi tada hetî Qudsî
 Cebrail va: "Ti nîtersî!", peyxembêr ma vêca Mîrac

5. Subhane'l-melîku'l-quddûs: Yew îbareya erebki ya. "Homa heme kêmasî û nuqsanî ra dûrî (munezzeh) yo."

Mîrac yi r' bî sey teyara, sey teyara şî hewa ra
 Hetî Sîdrey' Munteha ra, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Refref yi r' bî sey yew fuzey, dayrey Rebbî dî sey muzey
 Rebbî z' yi dî, sey yi hezey, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Muhemmed sek' wenişt Refref, uca d' gina yi yew recef
 Hîcab vera yi bi hedef, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Pey Refref sey fuzey' heway', Mustefa şin de'wêt Homay
 Homa de'wet ken Mustefay, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Enû de'wêt heqîqetî, enû de'wêt me'rîfetî
 Hedîye ûn' şerî'etî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Lay' kaînat' nika rişte, niştey kaînatî z' nişte
 Muhemmed sey girzî pişte, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Lay' kaînat' ra pey nîmend, niştey' kaînat îz yi wend
 Cebraîl yew deme ramend, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Cebraîl yew deme ramend, weyra pey Cebraîl ca mend
 Kîlometre nîn vajî çend, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Dergey' Mîrac nîna reqem, dergey' Mîrac nîna qelem
 Refref ser o ruenay qedem, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Refref yi r' bî yew asansor, peyxember pey Refref şî cor
 Uca d' çîn hor û vart û vor, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Wî şî yew ca, resa yew ca, jet û fuze nîşîn uca
 Pey qudrêt Homay xwi vêca, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Mîrac Muhemmed Peyxembêr, xarîc quwêt benî beşêr
 Xebêr Mîrac zaf weş xebêr, peyxembêr ma vêca Mîrac
 'Erş û kursî, lewh û qelem, hem cennet û hem cehennem
 Yi dî hîkmêt nîni reqem, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Yi dî mabên 'erş û ferşî, yi dî hem îz tûrî wehşî
 Şîni cennet vîni neqşî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Yi dî neqş hîkmetan' Homay, Hezret Muhemmed Mustefay
 Şî Mîrac ame ver' sibay, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Şewa k' peyxember şî Mîrac, yi kerd hîrê rekate nimac
 Pey eşq û şewq nay xwi ser tac, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Yi Homa dî, wî şî xwi ra, yi heyne dî, mevaj "Zur a"
 "Reahû nezleten uxra" (6), peyxembêr ma vêca Mîrac

6. Reahû nezleten ûxra: Qur'an, Sûreyê Necm (53/13). "[Muhemmedî] warameyişê dîyin de o reyna dîbi."

Yi Homa dî bê ca w teref, Hoday yi d' xebêr da bê herf
 Gina peyxembêr yew recef, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Bê radar, bê televîzan, rindey Rebbî yi r' bî 'eyan
 "Ma kezzebe'l-fûad" (7) biwan, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Vato k' yi Reb' xwi het vatû, yi wend, va: "Ettehîyyatû" (8)
 Îlm û hîkmet zaf wurat û, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Va: "Ya Rebbî, mi veng mereyk, Hoday va: "Ya Hebîb, lebbeyk!"
 Hem va: "Esselamû 'eleyk! (9), peyxembêr ma vêca Mîrac
 Du'ay' hebîb' qeblu bena, qaley yi ya dîyên ena,
 Va: "Esselamû 'eleyna!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Vaj: "Qulhuwellahû ehed (10), Ellah yew, resûl Muhemmed
 Veng şî Cebraîl, va: "Eşhed!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Me'nay Mîrac me'na barî, şewey Mîrac yi kerd zarî
 Rebbî ra 'ef waşt qey ma rî, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Wi berma, va: "Rebbî! Rebbî! Ummeta gunekar se bî?"
 Reb va: " 'Efû ken ya Nebî!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 'Eyban yin ir ez settar a, gunan yin ir ez xeffar a
 Ummetey tu 'ef ken ca ra, peyxembêr ma vêca Mîrac
 Yi va: "Ya Reb! Ummet! Ummet! Senî ummet şîna cennet?
 Ya Reb! Ummet îr bik' rehmet!", peyxembêr ma vêca Mîrac
 "Ena ummet gunekar a, gunan' xwi ra zaf bêzar a
 Ez 'ef ummet wazen ca ra", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Hoday va: "Eyyûhe'l-Resûl! Meters, ez tu nîken melul
 Du'an tu w ummet ken qeblu", peyxembêr ma vêca Mîrac
 Hezret Muhemmed Mustefa, wi ame war ummet ra va
 "Ma yentîqû 'enî'l-hewa" (11), peyxembêr ma vêca Mîrac

7. Ma kezzebû'l-fûad: Qur'an, Sûreyê Necm (53/11). "Çîyo ke ey [Muhemmedî] dî, zerrîya (qelbê) ey înkâr nêkerd."

8. Ettehîyyatû: Duayê nimajî ya. Nimaj de, gama ke merdim ronîşte yo, wanîyena.

9. Esselamû 'eleyk: Duayê "Ettehîyyatû" de vêrena. Manayê aye: "[Ey Peyxember] Selam to ser o bo."

10. Qulhûwellahû ehed: Qur'an, Sûreyê Îxlasî (112/1). Manayê aye: "Vaje: O, Homayo yew (tek) o."

11. Ma yentîqû 'enî'l-hewa: Qur'an, Sûreyê Necm (53/3). Manayê aye: "O [Muhemmed] goreyê keyfê (fîkrê) xo qalî nêkeno."

Ti vatey xwi meverd belî r', qey vil hurmet bikir telî r'
Du'a bik' Muhammed 'Elî r', peyxembêr ma vêca Mîrac

WEFATÎ NEBÎ

Namey Homay ben rehbêr ma, pey Homay abên xebêr ma
Merg ha yenû verî ber' ma, dinya ra şî peyxembêr ma
 Merdim' nezan ti vûn verg û, wi vûn "Rahar mergî derg û".
 Çend weş manî peynî d' merg û, dinya ra şî peyxembêr ma
Dinya bena fanî, fanî, nêbena mal qey însanî
Miren çiqas însan ganî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Miren şînu benî însan, rîy' dinya ra, enî bizan
 Vaj: "Kullun men 'eleyha fan" (12), dinya ra şî peyxembêr ma
Ti vîn xizmêt enî dînî, ti ca verdên sifre w sînî
Ti ca verdên keye w cinî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Bîg' desmacû, bik' nimacû, ti ca verdên keynû, lacû
 Ti ca verdên text û tacû, dinya ra şî peyxembêr ma
Homay xwi rî bikir zarî, derdan xwi rî biwaz darî
Peynî d' mirên, mekir yarî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Peyxemberî ha herr bin d' î, sirrî Homay nika yin d' î
 Ti ca verdên ena rindî, dinya ra şî peyxembêr ma
Îbret bigîr ti hêverî, beşnaw wefat peyxemberî
Salawatû bîya yi rî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Aşmekû ra aşmey Sefêr, Rebbî yi ra amey xeber
 Nêweş kewt Hezret Peyxember, dinya ra şî peyxembêr ma
Aşmey Seferî z' amey şî, peyxembêr ma kewt nêweşî
Rîy' 'erdûn ra vêcey weşî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Rebîu'l-ewwel bî newî, aşma newî bî çend şewî
 Melaketî debî lewî, dinya ra şî peyxembêr ma
Melaketî debî lewû, xeber ginay sukû, dewû
Xeber ginay rucû, şewû, dinya ra şî peyxembêr ma
 Rucû waştîn nîakewtîn, şewû waştîn birakewtîn
 Qîyamet waştîn pakewtîn, dinya ra şî peyxembêr ma

12. Kullun men 'eleyha fan: Qur'an, Sûreyê Rehman (55/26). Manayê aye: "Riyê erdî de heme çî fanî yo."

Qiyameta pîl vûn ena, qiyameta qic ha yena
 Qiyametey ma zî bena, dinya ra şî peyxembêr ma
 Yew ruc vecya sêr mînberî, yew xutbe wend peyxemberî
 Yew naz ra yi dey xeberî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Ver' xwi tada cema'et xwi, ver' xwi tada Ehlî Beyt xwi
 Yew naz ra kerd wesîyet xwi, dinya ra şî peyxembêr ma
 Va: "Wa mi biş' Hezret 'Elî, pey destûn xwi enû welî
 Wa awkey mi ci kir fedlî", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Nimac mi ken Siddîq Ekber, ben xelîfe, wi ben rehber"
 Otir va, berma peyxember, dinya ra şî peyxembêr ma
 Wi berma va: "Ez rehber a, ez a hem pî ya hem bira
 Ez qey şîma r' peyxember a", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Xatir şîma sehabûno, xatir şîma ewladûno!"
 Peyxember nesîhet dûno, dinya ra şî peyxembêr ma
 "Ez şîma r' vûn îlm û 'îrfan, mi ra pey zî merg û Qur'an
 Mi ra pey zî wir dîn bizan", dinya ra şî peyxembêr ma
 Va: "Pey Qur'an bigîn hîkmet!", va: "Pey mergî bigîn 'îbret!"
 Cema'et xwi r' da nesîhet, dinya ra şî peyxembêr ma
 Va: "Gueştari nesîhetî, xatir şîma cema'etî
 Xatir şîma Ehlî Beytî", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Xatir şîma, xatir şîma!", va, berma zaf peyxembêr ma
 Warişt ame key Fatima, dinya ra şî peyxembêr ma
 Serr' peyxembêr şeşt û hîre, roçgarû ⁽¹³⁾ ra ruco kîre
 Wi hem axa w hem zî mîre, dinya ra şî peyxembêr ma
 Axay peyxemberû rakewt, roçgar' nîweşî bî des hewt
 Wi sêr cilanî mergî d' kewt, dinya ra şî peyxembêr ma
 Şewa dişemî bî tarî, sehabû kerd zarî-zarî
 Yin va: "Ma mendî bêwarî!", dinya ra şî peyxembêr ma
 Ruc dişeme nimac sibay, cema'et kerd yi qey Homay
 Hezret Muhemmed Mustefay', dinya ra şî peyxembêr ma
 Ver' xwi tada cema'etî, ver' xwi tada Ehlî Beytî
 Heraret da nesîhetî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Cema'etî r' kerd nesîhet, Ehlî Beytî r' kerd wesîyet
 Sehabû zaf girewt 'îbret, dinya ra şî peyxembêr ma

13. roçgar: rojgar, zeman, wext

Peyxember şêşt hîrê serre, bêr key' xwi ra wi şî zerre
 Xeber ginay herr û kerre, dinya ra şî peyxembêr ma
 Xeber ginay asmên serî, xeber ginay dinyay' cêrî
 Resay cennet nê xeberî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Ame war Hezret Cebraîl, yi ra ver ame 'Ezraîl
 Ya Reb! Îman ma nêk' zail, dinya ra şî peyxembêr ma
 'Ezraîl ver' ard xeberî, ame ver' bêr peyxemberî
 Fatima amey pey berî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Fatima va: "Ti kam î, bira?" 'Ezraîl va: "Merem mi ra!
 Ez yew xeber vûn pîy tu ra", dinya ra şî peyxembêr ma
 Fatima va: "Xuerto hey meş! Ti pers kenî, pîy mi nêweş"
 Pî va: "Kûm?" Yê va: "Yew hebeş", dinya ra şî peyxembêr ma
 Fatima va: "Bawko, yew xuert", peyxembêr va: "Meleku'l-mewt"
 Peyxember nêweş peyser kewt, dinya ra şî peyxembêr ma
 Peyxembêr va: "Wi Gangêr û, wi ha yenû ganû berû
 Wi ha nika ganû ser û", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Wi ha maxey ma nîcnenû, wi ha quçey ma rîcnenû
 Wi ha yew-yew ma vîcnenû", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Wezîfey yi zaf-zaf muhîm, wi yen verî berû tim-tim
 Wi Hesên, Huseyn ken yetîm", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Virsey yi bîya sipsîyay, cînan ciwûnû verdûn vîyay
 Wi Gangêr û, ganû ken ray", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Wi ardoxî xeberûn o, qefelnayoxî berûn o
 Gangêrî peyxemberûn o", dinya ra şî peyxembêr ma
 "Gûn merdim' gen, kenû kerre, merdim nêşken bikir gerre
 Tera vaj, wa bêrû zerre", dinya ra şî peyxembêr ma
 Fatima va: "Xuerto bira! Ti qey nîn zerre la, çî ra?
 La ti se vanî pîy' mi ra?", dinya ra şî peyxembêr ma
 'Ezraîl selam da hêvêr, ame zerrey key' peyxembêr
 Peyxembêr yi r' weş dey xebêr, dinya ra şî peyxembêr ma
 Peyxembêr va: "Ya 'Ezraîl! La ça w' biray mi Cebraîl?
 Ek' wi bêrû ez ben qaîl", dinya ra şî peyxembêr ma
 Hezret Cebraîl ame ser, va: "Esselam ya peyxember!"
 Yi da selam, wi ame ver, dinya ra şî peyxembêr ma

Peyxembêr va: “Ya Cebraîl! Se bena ummeta cahîl?
 De hey bê ver ya ‘Ezraîl!”, dinya ra şî peyxembêr ma
 “Ez ha miren şin dinya ra, me’lumat wazen şima ra
 Ummetey xwi r’ bermen ca ra”, dinya ra şî peyxembêr ma
 Cebraîl va: “Ti meb’ melul, ummet ‘ef bena ya Resûl!
 Homay du’a kerda qebl”, dinya ra şî peyxembêr ma
 Va “Homay va: ‘Ez Xeffar a , ez zûn ummet gunekar a
 Ummetey tu ‘ef ken ca ra’ ”, dinya ra şî peyxembêr ma
 Peyxembêr va: “Ez bîya rehet, ummetey mi r’ bik’ merhemet
 Ya ‘Ezraîl, mi r’ bik’ zehmet”, dinya ra şî peyxembêr ma
 “Ummet vera mi r’ zehmet bik’; ya ‘Ezraîl, zaf şefqet bik!
 Ya Reb, Ummeti r’ rehmet bik’!”, dinya ra şî peyxembêr ma
 Va: “Ya Cebraîl, bewn mi ra!”, Cebraîl nîşka bewn yi ra
 ‘Ezraîl dusa gûn yi ra, dinya ra şî peyxembêr ma
 Asmênû ra şarî corî, amey melaket û hûrî
 Decî mergî çiqas zor î, dinya ra şî peyxembêr ma
 Vila sura rezî bî zerd, ‘Ezraîl ruh peyxembêr berd
 Hezret Peyxembêr wefat kerd, dinya ra şî peyxembêr ma
 Ehlî Beytî r’ dinya bî hor, melakêt ha yenî sey vor
 Ruh peyxembêr girot şî cor, dinya ra şî peyxembêr ma
 Gurey Homay çiqas xerîb, ‘Aîşa va: “Ha ça w’ hebîb?”
 Fatima va: “Ha ça w’ tebîb?”, dinya ra şî peyxembêr ma
 ‘Aîşa va: “Hebîb merdo, yi nanî cow mird nîwerdo
 Şew nîrakewt, nimac kerdo”, dinya ra şî peyxembêr ma
 Fatima va: “Bawo! Bawo!” Fatima va: “Hebîb ça wo?”
 Wehyî asmênû biryawo, dinya ra şî peyxembêr ma
 ‘Aîşa va: “Ma vîyey mândî!”, ‘Aîşa va. “Ma ca mendî!”
 Yê çend ayet’ Qur’an wendî, dinya ra şî peyxembêr ma
 Fatima va: “Dayê, hey vîn! Yetîm mendî Hesen, Huseyn”
 “Ya Reb! Ma yi cennet id vîn!” dinya ra şî peyxembêr ma
 Micî xemî nişt rîy’ ‘erdû, Ehlî Beytî bîy sey merdû
 Sarey yin bi sarey derdû, dinya ra şî peyxembêr ma
 Yin Homay ra waştîn sebir, şewa paşemî wi şî qebir
 Xelîfe bi Ebûbekir, dinya ra şî peyxembêr ma

Medîna sukey peyxembêr, îslamî heyne bîy sey vêr
Xelîfetî resay 'Umêr, dinya ra şî peyxembêr ma
Medîna sukey Qur'anî, hezek' peyxember bi ganî
Xelîfetî kewt 'Usmanî, dinya ra şî peyxembêr ma
Medîna yew suka guler, tede defin bi peyxember
Xelîfe bi 'Elî Heyder, dinya ra şî peyxembêr ma
'Elî Heyder Hezret 'Elî, ya Reb, qey vil 'ef bik' telî!
Zazakî vûn Mehmed 'Elî, dinya ra şî peyxembêr ma.

Miladî serrê 1971 de amo nuştiş.

Transkrîbekerdox: W. K. MERDIMÎN

ZIWAN Û EDEBÎYATÊ KURDKÎ

Serdar BEDIRXAN

Beyntarê rojanî 05.11.2003 û 09.11.2003 de Dîyarbekir de konferans û rojê edebîyatî amey viraştene. Rojanê edebîyatî de gelek nuştoxan qalî kerd. R. Lezgînî zî “ziwan û edebîyatê kurdkî” ser o qalî kerd. Lezgînî çîyê zaf erjayeyî vatî. R. Lezgînî vateyê xo bi lehçeya kurmanckî hedirnabi. Mela (boka) qalanê xo biçarno kirmanckî û kovara Vate de neşr biko.

Nê rojanê edebîyatî de qalîkerdoxanê kurdan yan tirkî yan zî kurmanckî qisey kerd. Nuştoxanê kirmancan zî ê ke kurmanckî zanaynî kurmanckî, ê ke nêzanaynî tirkî qisey kerd. Kesî kirmanckî qalî nêkerd. Çîyê ke tewr bala mi ante no bi. Sebebê înan zî o bi ke goştarîkerdoxan ra zafî kirmanckî fam nêkenî. Eke sebeb no bi, ganî yew kombîyayîş zî tena bi lehçeya kirmanackî bivirazîyaynî.

Eya, seke mamoste Malmîsaniy vano; averberdişê yew lehçe pabesteyê (girêdayeyê) tercihanê sîyasîyan o. Nê rojê edebîyatî zî bi destê sîyasetçîyan ameybî hazirkerdiş. Çi heyf ke afîşan ra yew zî kirmanckî nênusîyabi.

Yewna çîyo ke bala mi anceno zî no yo: Zaf nuştoxê kirmancî kurmanckî nusenî. No durum zî lehçeya kirmanckî lehçeyanê bînan ê kurdkî ra apey verdano. Eke ma giranîya xo nêdî lehçeya xo ser û ma heme ca de aye nêşuxulnî, xora kes ehemîyet nêdano aye. Eke kirmancî bi xo lehçeya xo rê xizmet nêkî, heqê ma çin o ke ma nê xizmetî kurdanê bînan ra bipawî.

Labelê yewna çî esto: Kurmancî, seba ke hûmara înan zaf a û kurmanckî zaf cayanê Kurdîstanî de qalî bena, ma kirmancan ra pawenî ke ma lehçeya înan bimusî û vanî “xora şima kurmanckî zanî.” La ê ke nêzanî se benî? Ê ke nêzanî xo nê dis (tewir) konferansan ra dûrî gêni û beşdar nêbenî.

Senî ke Kurdîstanê Başûrî de kurdê soranî û kirmancî lehçeya yewbînî ra fam kenî, herkes eşkeno lehçeya xo de qalî biko û no zî hetê

dîyalogî ra problem nêbeno; ganî kurmanc û kirmancê vakurê Kurdîstanî zî eynî wina (inawa) xeyret bikî, yewbînan ra weş fam bikî ke wa mecbur nêmanî yewbînî de tirkî xeberî bidî.

Nê çend xususan ra dima eke ez ageyra qalîkerdişê R. Lezgînî yê corênî ser. R. Lezgîn vano:

Ewro tayê nuştoxê ke kurdkiya xo înkâr nêkenî labelê seba ke ziwane xo xo vîra kerdo, xo edebîyatçîyanê kurdan ra û eseranê xo zî edebîyatê kurdki miyan de hesibnenî û vanî “ziwanê tirkî de edebîyatê kurdki”. No tewir fikr bin ra şaş o. Çünke ma vanî “ziwan û edebîyatê kurdki”. Ma nêşkenî vajî “ziwanê tirkî û edebîyatê kurdki.” No tewir yew fikr dunya de qet çin o. Temayê nuşteyanê nê nuştoxan cuyê (heyatê) kurdan ra, veyve, edet, cematê kurdan ra bigîrîyê û derheqê nînan de bibî zî, nê dis xebatî edebîyatê kurdki miyan de ney, edebîyatê tirkî miyan de hesibiyênî û edebîyatê tirkî zengîn kenî ⁽¹⁾.

Tayê nuştoxî zî estî ke ziwane xo tam nêzanî, vanî “Kurdki qîmê ma nêkena ke ma biesşkî (bese bikerî) derd û kulê xo, waştiş, sînayîş û hîssanê xo bi aye binusî”. Şaşîya nê dis fikran ver a çiman a. Problem besnêbiyayîşê kurdki ra ney, kêmezanayîşê înan ra yeno.

Tayê nuştoxî zî estî ke kurdki nusenî labelê seba ke mentiqê tirkî reyde fikirîyênî, nê mentiqî dekenî kurdki miyan. Birêz R. Lezgîn vano ganî nê dis merdimî hetana ke tam waqîfê kurdki nêbî, nênusî ⁽²⁾.

-
1. Goreyê fikrê mi, xebatê îlmî, kitabê fikrî û xebatê sey nînan ewro bi sewbîna ziwanan bibî zirarê înan çin o.
 2. Goreyê fikrê mi, no tewir nuştoxî zî ganî binusî la verê ke nuşteyê înan çap ro bigînî ganî terefê weşanxaneyan ra redakte bibî. Problemê weşanxaneyanê ma zî yewna problemê ziwane kurdki yo ke nê konferansî de H. Diljenî behs kerd.

YARA MIN A

Xidir ÇELİK

Ez hes keno, hes nikenô
Yara min a, to rê çik o?
Rindek bena, pîsin bena
Para min a, to rê çik o?

Zureker a, bena melle
Melawe şarî se dele.
Mehejne, merişne pele
Dara min a, to rê çik o?

Şimena reqî, esraro
Nişimena, ê mi qerar o.
Belkî leyê to de zerar o
Karê min o, to rê çik o?

Ti Xidirî nas nikenâ
Rinde ra qet behs nikenâ.
Ti çi zana ke hes nikenâ?
Nûrê min a, to rê çik o?

HESEN EFENDÎYÊ BAŞKOYE

Ercan SARIÇIÇEK

Hesen Efendîye Başkoye pîyayêde (merdimêdo) rûmetin o, erkanê qizilbaşîye zaf rind zano. Verê şarê xo de vero cûy rind nêno diyayene. Peyê cû xetayanê xo vînenê. Xo bi xo mehkemeya rindiyê û xirabîye keno. Aye ra dime vejêno çîle. Çîle, erkanê qizilbaşan de zaf çiyêde muhîm o. Pîya beno hakîmê nefsê xo. Çîyo xirab ra dûrî vindeno.

Keybet, fitne û fesadiye ra, loqmê heramî ra destê xo ancena. Pîya beno pîyayêde rind. Heqê kesî nêweno. Her kesî de cewherê însanetiyênî vînenê. Qedr û qîymet dano însanî, heywanî; dano hardî û asmênî.

Destê xo warîyatê na dinya ra anceno. Zem û demê kesî de nîyo. Rindîye fikirîno, rindîye vînenê û rindîye vano.

Erkanê qizilbaşan de naye ra vanê merdene ra raver (aver) merdene. Pîya weş o, ama, îcraatê xo, xizmetê xo, yê heqî yê. Neheqîyênî qebul nêkeno. Xetayanê xo û guneyanê xo ra beno pak. Cewherê rindîya Heqî pêroyê tebîetî de vînenê. Bi nezerê yew (ju) çimî qayîtê her kesî beno. Ferq nêkeno beyntarê (wertê) zengînî û feqîrî. Edaletê wîjdanî şuphe nêanceno. Beno xizmetkarê raye, beno pîyayêde kamil.

Seba naye ez wazena ke nê nuştayê xo de pîyayêde rindî, cewherêde delalî, Hesen Efendîyê Başkoye şima rê bidênî naskerdene.

Dewa Başkoye o taw (wext) nahîye bîya û girêdayîyê Têrcanî bîya. Têrcan kî (zî) girêdayîyê Erzînganî bîyo. Başkoye dewêde pîle bena. Hesen Efendî na dewe de êno dinya. Teba (tevî) dê ra hîrê domanê pîyê ey Îbrayîm Axayî benê. Hesen Efendî qijê têdîne yo. Çend serrî verê Qirkerdişê (Jenosîdê) Dêrsimî de kaxita Îbrahîm axayî ya eskerîye vejîna. Îbrayîm Axa gencê beno. Zaf rûmetin o. Têdîne ra xatir wazeno, şono lewê Sey Rizayî. Şewê-dide beno mêmânê ey. Sey Rizayî ra vano: Şîyene esta, ama beno ke ameyene nêbo. Ez emanetêde xo lewê to de nana ro. Hîrê lajê mi estê. Beno ke rojê înan ra yew ame û na emanete waşte. Ti o zeman bîdi ey. Eke nîyamayî wa lewê to de vîndero. Ti be xo

kî qet qalê naye meke. Sey Riza soz dano ey, emaneta ey gêno. Emanete kî mektube bena. Peyê cû viranê fine bi yewbînî ra, xatir wazeno şono. O kî sey (zê) ê bînan pey de nêno. Aqîbeta ey se bena kes nêzaneno. Rojî, aşmî û serrî derbaz benê. Hesên Efendî waneno, beno gencêde zanaye. Wertê şarê xo de keweno (kuno) çim. Tenê kî xeyret keno beno mudirê nahîye. Keweno bi kaleka komutanê qereqolî, qaymeqamî û erkanê dewleta Tirkîye; raye ra vejîno, beno pîyayêde bîn. Derûdormeyê ey de kesêde munasib nêmaneno, merdimê menfeetperestî tenya manenê. Pîlê xo, may û birayê xo şîret (ogit) danê ey, nêgêno (nêcêno). O ancîya têla xo de şono. Şewê hewnê xo de pîyê xo vînenê. Pîyê ey ey ra vano: "Lajê mi, mi seba to rê emanetêde rind lewê Sey Rizayî de nawa (naya) ro. Ti se kena bike, şo lewê Sey Rizayî, ey ra biwaze." Şodir wurzeno ra, kar û barê xo dano arê, şaneno raya Dêrsimî ser. Şono qonaxê Sey Rizayî, xo dano naskerdene. Şewê lewê Sey Rizayî de maneno. Roja bîne emanete gêno tey ano. Keno ra, waneno. Xo be xo, cêno dare.

Aye ra dime mudirîya nahîye ca verdano, xo anceno çîle. Erkan keno top, cem dano girêdayene; helala xo ra, yanî xanima xo ra helalîye wazeno. Yewbînî rê benê sey waye û birayî. Nefsê xo gêno (cêno) binê kontrolê aqilê xo. Heram nêweno, îçkî nêşimeno, neheqîye nêkeno, zurî nêkeno, bi çimê xirabî qayîte namûsê kesî nêkeno. Xeta û guneyê ke kerdê, înan ra beno pak. Şono Gola Axirî ser. Beno murîdê Gola Axirî. Pukê zimistanan de, doran û şîlîyan de, teng û tarîyan de tik û tenya serê Gola Axirî de hetanî heqîya xo vindeno, çîlê xo keno pîrr.

Ewro o mîyanê (wertê) ma de nîyo feqet mîyanê erkanê qizilbaşanê hetê Erzînganî de bi qedr û qîmet o û se pîyayêde zaf birûmet qalê ey beno. Goreyê rîwayetê, nameyê Davut Sularî yo verên Davut Axbaba bîyo. Hesên Efendî rojê vengê Davudî dano. Destur dano ey, nê nameyî vurînenê, keno Davut Sularî. Aye ra tepîya Davut beno bilbilê erkanê qizilbaşan. Hîna (huna) kî bi nê nameyî êno naskerdene. Wa rehma Heqî ey ser ro bo.

DEWRAN TO RÊ KÎ NÊMANENO

Burhan BEYAZYILDIRIM

To mi ser ra kerdo tarî
Dewran to rê kî nêmaneno.
Ti bîya sey heşê harî
Dewran to rê kî nêmaneno.

Timî nîya şewe nîya
Dimayê tenge, hîratî ya
Daru û derman xelisiya
Dewran to rê kî nêmaneno.

Yazix eşq û sewda mi rê
Mi nafiye wendo to rê
Ti bîya xêxe, bîya kore
Dewran to rê kî nêmaneno.

Burhanî va: Derdî ser ra derd
Bes o êdî, to canê mi werd
Kamî ra vajî? Mi bi xo kerd.
Dewran to rê kî nêmaneno.

Îzmîr, 11.05.2003

KIRMANCKÎ DE NAMEYÊ TAYÊ NEBATAN

Ehmedê DIRIHÎ

<i>Tirkî</i>	<i>Kirmanckî (Zazakî)</i>	<i>Latînkî</i> ⁽¹⁾
acı badem	gewrvam (m), vama tehle (m) ⁽²⁾	Amygdalus amara
acı çiğdem	qerqaşa payîzî (m), kozvilika mêşnan(m) ..	Autumn crocus
ayrık otu	qere şîrame (m), sînzek (m)	Agropyron repens
bağ sarmısağı	sîro koyî (n)	Allium vineale
balık otu	masejehr (n)	Anamirta cocculus
bodur badem	vamîc (m)	Amygdalus orientalis
çiriş otu	gulike (m), hêluge (m)	Aesphodelus aestivus
çöven	kefkefok (n)	Gypsophila bicolor
dana ayağı	kardî (m), karî (m)	Arum maculatum
dere otu	virzolo, vizdewrê mîrçikan, vizdorik	Anethum graveolens
doğu yılanıyastığı	axû (n)	Arum orientale
dulavrat otu	gurnigê heran	Arctium lappa
erkek pelin	rihanê maran (n)	Artemisia abronatum
frenk soğanı	kahar (n), sîrik (n)	Allium schoenoprasum
geven	gewen (n), gon (n), gûn (n)	Astragalus kurdica
güz çiğdemi: b. acı çiğdem		
hatmî çiçeği	hîro (n), îro (n), hîrê (n)	Alcea kurdica
helva kökü: b. çöven		
kaya sarmısağı	sîrê kesayan (n), sîr kesûn (n)	Allium ampeloprasum
kırmızıköklü til-		
kikuyruğu	koksûr (n), lexandûr (n), luexandû (n)	Amaranthus retroflexus

1. Nameyanê latînkî de çekuya (kelîmeya) verêne yê cinsî, çekuya diyine yê tewirî, çekuya hîrêyine yê çeşîdî ya.

2. Kilmnuştayî

b.: biewnî, nîyade

m: makî

n: nêrî

kızılağaç	dargendar (m), sûredar (m), sûrdar (m)	Alnus
kurtluca otu: b. loğusa çiçeği		
kuşkonmaz	merje, merji, vaşê maran	Asparagus kurdica
loğusa çiçeği	gafiş (n), goşê kutikan (n), melvaş (n)	Aristolochia
mantar	sung (n)	Agaricus
maviyeşil alg	kefzer (n), kevzer (n)	Anabaena spiroides
melek otu	lerge (m), larûge (m)	Angelica archangelica
meryemeli	çengê meryeme, meyreme	Anastatica hierochuntica
misk otu: b. erkek pelin		
öküzgözü: b. sarı papatya		
papatya	elikfatik, cenetcehennem, vizik (m)	Anthemis
rüzgar otu	xalcinî	Apera spica-venti
sarı papatya ...	kekvila zerde (m), vaşê kekûn (n), vasê kekûn (n) ..	Anthemis tinctoria
sığır dili	gêlbizane (m), gelezan (m), gelzûn (m), geleziwan (m) ..	Anchusa azurea kurdica
tıbbi hatmi	hîro (n), îro (n), hîrê (n)	Althaea kurdica
yabani sarmısak: b. frenk soğanı		
yavşan otu	gezo sûrin (n)	Artemisia herba-alba
yılan yastığı	bilikê heşî (n)	Arum dioscoridis
-	puncvaş (n)	Avena ludoviciana

HÎNA BAŞ O

W. K. MERDIMÎN

Bi destanê xo serekendiş hîna baş o
Ziwanî dayîkan de wendiş hîna baş o

Belê, pê her ziwanî îlim tehsîl beno
La ziwanê pîrikan d' wendiş hîna baş o

Heta k' bi minet ma luwelê şarî wenê
Bê minet a nan û dowerdiş hîna baş o

Herçend terraq û yarîyê dostan weş bo zî
Hetî îlm û fen a vengdayîş hîna baş o

Heta k' ma zulumkaran rê hetkarî kenê
Ma r' hepis û zîndan de mendiş hîna baş o

Ma çi ra kedheraman rê minet bikeri?
Bi renca helale karkerdiş hîna baş o

Heta k' pê mal û milkê heram' bena zengîn
Mîyanî feqîran de mendiş hîna baş o

Nîyet pak bo zî, qalanê xo hol bisence!
Vera bêbextî çim akardiş hîna baş o

Eke vînayoxan heq ra verî xo çarna
Xo r' mîyanî koran de mendiş hîna baş o

Vanê: "Dêze hol a ke ewro bigirîyo."
Gefan' verînan caverdayîş hîna baş o

Merdimîn, madem ke ziwan kamîyê ma ya
Ziwan' xo d' zewt û duawendiş hîna baş o.

Adare 2003

ZÎNÊ KEZÛN:

“ESKERÛN HER ÇÎ MA VÊŞNABI”

Roportajkerdax: Seyîdxan KURIJ

Seyîdxan Kurij: Nacê, ti eşkena semedê wendoxanî Kovara Vateyî ya xo bida sinasnayîş?

Zînê Kezûn: Namê mi Zîn a la key bay (bawkê) mi ra Key Kezûn vacîyenû. Mi ra zî vûnî Zînê Kezûn. Ez Kur di ûmeya dinya û Kur di zewicîyaya. Mîyerdê mi ra Meh Seyîdxûnûn vatîyen. Ez wahar çar lacûn û di kênûn a.

Seyîdxan Kurij: Nacê, qaydeyo ke ma zanî ti meselayê Şêx Seîdî di qic bîya. Ti o wext çend serrî bîya û çî yenû to vîrî?

Zînê Kezûn

Zînê Kezûn: Biko, ez se vacî! Ay ruêc (rojî) ruêc zaf zuar (zorî) bî. Westi go eskerî ûmê Kur, dûmarey bûnûn ma girot û cumyêrd ard pîyaser, ez şeş-hewtserrî bîya. Eskerûn Kur ra 32 tên tepîşt, pey resnûn girê day û ard vêr ina Guazîyerey Xecûn. Guazîyerey Xecûn ha Mehlay Erfûn ⁽¹⁾ di ya. Day (dayîka) mi va:

1. Erfûn, Kur de yew barix (baxir) a.

-Zînê, ti qic a, ço (kes) tu ra tiway (teba) nivûnû, hê şue dê bay tu tiway vûnû, nivûnû.

Ez şîya bay xwi het. Bay mi ez kerda xwi verar, lo (lewe) na min a û berma; va:

-Zînê mi, ina qutî mi ber û mi ri tutun dekir, bigîr bîya.

Mi va:

-Bayo, wilay adir naw bûn ma ya, bûn ma ho vêşenû.

Bay mi berma, esker bi çengley mi ro, ez verarey bay mi ra eşta.

Bay mi va:

-Day xwi ra vac, wa şîma bigîr û îta ra şuer. Cay hêt a şuêrîyen, dê Rebî se ken?

Mi da ra ez ûmeya ki bûn ma vêşaw. Ma pîyer teber di mênd. Bay mino yi eskerûn bêrd, kîşt. Biray mi Remzûn qijkek bi, cînûn wi bin pîyeşûn xwi di nimit. Remzûn o qide (qayde, hawa) xêlisya. Ma a şew teber a kotî (rakewtî), sêr sibay Remzûn virişt şî.

Day mi va:

-Remzûn mi, şue biûyn (biewnî, nîyade), dê ti meyît bay xwi nivînênî?

Xwi ra her kes şîn gêraynî meyîtûn xwi, meyît xwi girotyen, deaf (defn) kerdîyen. Remzûn şînû, hêvêr ay wir dî qicûn efendîyûn vînenû. Nûmey yoy (yewî) Mistik, êy ay bîn Evdilezîz bi. Yo (yew) bira hêvêr merdbi, o birayo bîn şîbi dêst xwi kerd bi bin sarê yi ra û o qide merdbi; o qide teslîm bibi. Bacê (badê) Remzûn şînû raşt Mehmed Emîn yenû. Mehmed Emîn, Key Têr ra bi.

Remzûn vatîyen: Ez şîya, mi Mehmed Emîn birîndar dî. Yi mi ra va “Remzûn ti se kên yo witê owk (awke) mi resn!” Sarê mi ser yo fes bî. Mi fesê xwi berd da owk a, la owk lêl bî. Mi owk ard da ci, yi yo fesê owk şimit. Mi yona fesê owk ard da ci. Yi fesê didin kerd nîme, ez ûnîyaya ki bi xirab. Mi va: “Ez ha gêrena meyît bay xwi.” Yi va: “Wilay Remzûn mi dî eskerûn bay tu pekna, hetûn vêr lay berd. Yin bay tu vêr lay di kişt û eşt owk.” Ez ûnîya Mehmed Emîn zaf bi xirab, mi yi ser yo Quran zî wend, wi teslîm bi. Mi sarê yi erd di na rue, ez şîya. Ez şîya gêraya, gêraya; nata şîya weta ûmeya, mi meyît bay xwi dî. Bay mi kiştbi eştbi zerê lay, owk berdbi, dabi pey yo zaduir r’. Yo dêst yi û yo lingê yi zî owk berdbî. Ez şîya gêraya, mi lingê yi dî, la mi dêst yi nidî. Mi lay ver di erd kend, mi bay xwi kerd de û mi da ra ez ûmeya.

Seyîdxan Kurij: Şima o wext ra pey se kerd?

Zînê Kezûn: Eskerûn her çî ma vêşnabi, qet tiway ma nimendbi. Pes û diwar ma zî qir kerdbî. Ma yo lehêf û yo sabun kerdbî kurney dar, tik-têna ayî mendbî. Ma teber a mênd, ma kuçûn di mênd. Ma nieftayn dow (dewe) di bimûn. Xwi ra dow bibî xirabe. Ma şîni kue, kue ya ma xwi ri yeling ariye dayn, potîyen û yelînga bîyesual (bêsole) wêrdîyen. Sualê ma çîniye bî, têna çend kîyun di sual bî, ayin zî sualê xwi çoy nidayn. Ma ûniyay ki ûna niben, ma astiwar xwi bar kerd, şî Puex. Ma Puexi di, hîrye-çêher dowûn di gêray. Ma her dow di yo mude mênd. Ma bacê ûmê Warê Qeregual⁽²⁾. Warê Qeregual di însûnî xerîb bî. Ma Qeregual ra ûmê dow. Ma şî ûniyay bûnûn xwi ra. Co û xelê ma umbarûn di bî. Umbarî ma o wext herrin bî. Ma bûn xwi şay a (aşanay). Ma resay umbarûn, co û xele zî umbarûn di vêşabi. Ma herr dayn a, ma mûn (mîyan) herr ra co û xeleyo vêşaye vîcnayn, êştîyen xwi fek, wêrdîyen. Cîni şîni inî dowûn bîni ra parse kerdîyen, binê çî ardîyen. Ma o qide îdare kerd, heta ma hêna bûn xwi viraşt. Ma kot bin bûnûn xwi, ma binê pes û diwar na pîrye. Ma o zimistûn hîrye-çêher kîyê yo çimê bûn di mênd. Tûnîni o payîz bar kerd şî dowûnî Xarpîyetî sey Germilî, Şintîl û êy bîni.

Seyîdxan Kurij: Şima rayîran di çî zehmetî dîy?

Zînê Kezûn: Ma rîye di zî zaf zehmet ûnt. Ma ray-ray çend ruêc rîye şîni. Ma vêşûn bî, ma têşûn bî. Qicî bî, gerguşî (dergûşî) bî; cumyêrd zaf çînye bî, hêna zaf cîni bî. Cîni zaf ray hin nieşkayn qicûn xwi tê bêr. Wilay inkê mi vîr nîn, ez nizûna kûm bi la yo hin nieşkay gerguşê xwi tê ber, yay gerguşê xwi bin yo têtî di nay rue. Ma gerguş o ca di ca verda, ma şî. Ma rueca bîni gêray a, ma ûmê ki gerguş huma weş a. Ma gerguş hêna girot tê berd.

Seyîdxan Kurij: Ma nê qîseykerdişê to kovara Vateyî di vejenî. Ti wazena tiwayna vacî?

Zînê Kezûn: Biko, ez se vacî? Hûma şima ra razî bû, çî mirad şima est bidû. Hûma şima kar û gurê şima di serfiraz kirû.

2. Warê Qeregual, yew warê Kur o.

YEHYAYÎ TÊR:

«KUR RA 33 TÊN KIŞÎYAY»

Roportajkerdox: Seyîdxan KURIJ

S*eyîdxan Kurij:* Ma wazenî to bisinasnî.

Yehyayî Têr: Ez Hecî Yehyayî Têr a. Nûmey pî mi Têr bi, mi ra zî vûnî Yehyayî Têr. Ez Kur di dadî xwi ra bîya û Kur ⁽¹⁾ di bîya pîl.

Seyîdxan Kurij: Ti tertele-yî 1925î de, yanî meselaya Şêx Seîdî de, çend serre bî? Ti eşkenî ma rî qalî bikîr? To çî dî, çî nidî?

Yehyayî Têr: Meselay Şêx Seîd de ez desserre bîya. Ez o wext dew di bîya, mi her çî dî. Kur ra 33 tên (tenî) kişîyay, o wext a pey ma yetîm mênd. Ma bî feqîr, ma gêrayin yew pirûn nan çinîye bi ma bûr.

Seyîdxan Kurij: Nê kuriyî qey kişîyayî? Senî kişîyayî?

Yehyayî Têr: Wexti go (ku, ke) Çewlîgî ra kurdî bi Şêx Şerîf û Yad Mehmud Ebasî ya pîya şî Xarpîyet (Xarpêt), kuriyî zî pa şî. Kuriyûn ra yew Xarpîyet de kişîya. Wexti go eskêr Şêx Seîd mecbur mênd Xarpîyet terk kerd û hêt Çewlîgî ya tepîya agêray ûmê, ê kuriyî bîn zî agêray ûmê. Eskêr tirkûn zî yin dima ûmê. Eskêr ûmê dûmarê dew girot û xeber şawit dew, va:

-Bîyêren, teslîm bîyen; ma wesîqa dûnî şîma, şîma pey wesîqa ya eşkenî serbest bigêrî.

Dewê ma ra yew başçawîş bi, nûmey yi Elî bi. Inî Elî Çawîşî xeber şawit, va:

-Bîyêren, teslîm bîyen; ma şîma ef kenî.

Kuriyî ûmê pîyeser, xwi miyûn di qisey kerd. Yew qisim dewicûn va:

-Ma teslîm bî, Elî Çawîş merdim ma yo, wi xirabê ma niwazenû. Elî Çawîş ma xelisnenû.

Yew qisim dewicûn zî va:

-Elî Çawîşî dest di tiway (teba) çîn û, wi zî emirqulî yû; wi nieşkenû ma bixelisnû. Bext tirkûn çîn û, ma teslîm nibenî. Tahîr Mehmudûn

1. *Kur*, yew dewê Çewlîgî ya. Çewlîgî ra 20 kilometre dûrî ya. Sînorî Depeyî û Palî de ya.

va: “Lîya meşuerîyen, teslîm mebîyen! Wilay ini hukmat şîma kişenû, şîma ra tek niverdenû.”

La peynî di yew qisimî dewicûn teslîm bî. O wext baxirey (barixa) Erfûn ra ço (çew, kes) îta di çînîye bi. Yi wexti go wirisî (rûsî) ûmê Eşek Medûnî, o wext şîbî Xarpîyet. Bekûn ra zî têna Heyd Hecî teslîm bi, ê bîn remay. La baxirey Nebûn û Binatûn ra hema-hema pîyerey (pêroyê) cûmîyerdûn teslîm bî. Eskerî ûmê Kur di 32 tèn teslîm girot, dest û ling yin girê day û tê bêrd. Cuwa pey inî pîyer kişt. Babî (pîyî) mi zî ûme dest, wi zî berd kişt. Wexti go Babî mi ûme teslîm bi, dest yi, ling yi girê day; babî mi dadî mi ra va:

-Qumê, Qumê! Ay wir dî qicûn ma bigîr îta ra şue, wilay inî şîma zî kişên. Ma bizûnayn ina mesela ya, ma dest nimênî (nêameynî). Ina alayî nîye, yewna alayî eskêr zî bimên, nieşkayn ma.

Nûmey babî mi Yibrahîm Xelîl bi.

Seyîdxan Kurij: Nê 32 tenî kam ca de kiştî?

Yehyayî Têr: Inî 32 tenûn ra heşt tèn bin Emtax⁽²⁾ di kiştî. Di-hîrye tèn Qeldar⁽³⁾ di, di-hîrye tèn Duêşa Xîçin di kişîyay. Yib Tuapûn, Yibrahîm Xelîl û hîrye tèn Şêxûn ra, Silêmûn Arif, Wis Tuapûn, Mehmet Werîf û lacî yi bêrd bin Vay⁽⁴⁾ di kiştî. Eskerûn şîlamûndey yin qerfinay, pîyer kêrd yew mezel; dar û dûmarey yin girot, sungî kêrd, kiştî. Şayir, Tahîr û Mala Husên pey Vay di kişîyay. Yew umbazî Heyd Hecî subay bi. Yi astiwarê (estora) inî subay tepîşt heta Çirrey Yadî⁽⁵⁾. Vêr Çirrey Yadî di ay subay ti ra va:

-Ti hin îta ra birem!

Wi rema. Eskerûn pey ra tîfing kêrd ser ra, la wi şî, xelisîya. Cafir Hemdulah (Cafir Axa) ser mergûn Kur di, lacî yi Xalit wi ver a, Qilsur di kişîya. Cafir Hemdulah, axay new dewûnî Şîrnûn bi. La axatey welat ma, sey axatey welat cîyer nîya. Ma het axay wahar erd nîyêbî. Cafir Axa zî hendey ay dewicûn bînûn wahar erd bi. Xwi ra ma het o qîde erd

2. *Emtax*, yew dewê Çewlîgî ya, beyntarê Kur û Çewlîgî de ya.

3. *Qeldar*, yew mezrayê dewê Kur a.

4. *Vay*, beyntarê Kur û Emtaxî de ya.

5. *Çirrey Yadî* (Çîrrê Yadî), beyntarê Mendo û Çewlîgî de, serî rayîrî aswaltî de ya. Cuntayê Diwêsî Êlulê 1980 ra pey dewlete namê na çirre kerd “Ata Çeşme” la şarî ma hancî zî aye ra vano Çirrey Yadî.

zî çîn û. Dewîc hêna zaf pes û diwar kenî wîye. La mi va pes, o qide birr pês nîye. Her dewic o wext çend biz û mîyeşnê û çend mûngey yi bî. Îdarey Cafir Axay zî sey îdarey ay dewicûn bînûn bi. Wexti go yew deway (dawaya) Şîrnûn bibîn, Cafir Axay vera yin dewa hal kerdîyen.

Ma hêna bîyerim esil mesela. Arif Şekûn û Melk Şekûn, Mendo⁽⁶⁾ di kişîyay. Mehmet Emîn zerê dew di sungî kerd, kişt. Wi niweş bi, mîyûn cilûn di bi. Eskerûn wi yew ray sungî kerd, nimerd; hêna ûmê sungî kerd, kişt.

Seyîdxan Kurij: To va “eskerûn cûmîyerdî, teslîm girotî û kiştî”, la cinî û qicî şîma se bî?

Yehyayî Têr: Ma qicî û cinî key Hus Ehm di ardî pîyeser. Şêx Dorîyeş zî ma ya bi. Yin ma kêrd zere, cil ard eşt pîyeser. Ez tersaya, mi dadî xwi ra va:

-Heywax, heywax! Dayê, ma îta di veşnênî.

Şêx Dorîyêş va:

-Wilê mi (lajî mi, tutî mi) meters! Tiway nibenû.

Yin ard adir na pa, tîye nikot. Qaz şa pirye û adir na pa, hûnc tîye nikot. Yew bomba eşt zere la bomba zî niteqay. Yin ma kêrd teber û adir na bûn a, bûn hebîyek yew ray di veşa. Bacey (badê) eskerûn adir na pîyerê bûnûn a, pîyerê dew veşnay. Di eskerî kotî bin quel Şêx Dorîyeş, ma şî vêr Qilê Suafî Reşûn. Ma şî vêr Qilê Reşûn eg (eke) eskerûn pîyerê cinî îta di ard pîyeser, kilaw yin sarê yin ra nay rue. Eskerûn cînûn ra vatîyen ki bin kilawûn şîma di perê estî. Ay di eskêr ki ma het bî, yin tîfîng darit ay eskerûn bînûn, va:

-Wilay şîma qarîş dewicûn bî, ma şîma kişên! Ina dewê şêxûn a, inî pîyer bisilmûn (musluman) î.

Inay ser ra eskerûn ma ca verday, şî. Yin Şêx Dorîyeş Efendî girot û tê de berd Kerrê Efendîyûn⁽⁷⁾. Ma çend tèn pa Şêx Dorîyêş a şî mîyûn gem, Kerrê Efendî. Ma oca di yew mude mênd û cuwa pey eskêr şî, ma zi agêray, şî dew. Ma amê ki bûn ma kot tîye, hê veşên. Ma nata-weta şî ûme ki ma bûnûn hûn (hewn) a kir, la ma nişkay hûn a kir.

Seyîdxan Kurij: O wext ra pey, şîma ê kesê ke weş mendî, şîma se ra şî?

6. Mendo, yew dewê Çewlîgî ya. Çewlîgî ra 10 kilometreyî dûrî ya.

7. Kerrê Efendîyûn, yew kerre yo ke keweno (kuweno) perrî corî dewê Kur ser.

Yehyayî Têr: Xwi ra baxirey Erfûn ra ço dew de çînîye bi, yi pîyer Xarpîyet di bî. Bekûn pîyer remay şî. Ap mi kişîya, babî mi kişîya. Yew pîrîk mi bi, wi zî heştayserre bi. Pîrîk mi o wext gueme (gome) di bi, yi nişka biremû. Eskerûn tirkûn talûn ma berd, tiway ma niverda. Pes ma bi, 150 kelicê ma bî, eskerûn pîyer sare birnay. Dadî mi, ez girota ma remay şî. Ma şî kue ya gêray. Tiway ma çînîye bi, nûn ma wişk çînîye bi ma bûr; ma vêşûnê ver helag bî. Eskerûn zexre pîyer pa bûnûn a veşnabi. Ez yetîm menda, ma kuçûn di mênd; çoy ma ri waharey nikêrdîyen. Xwi ra ço îta di nimendbi, di-hîrye kîyey têna mêndbî; ay bîn pîyer remaybî. Tayn şîbî, Xarpîyet, tayn hêt Pîyex a ⁽⁸⁾ şîbî. Yew kêy Ehmêd Ehmedûn yew zi kêy Têr Sarî, Kur di mêndbi. Ma çend aşm têşûn-vêşûn, neçar û pêr-perîşûn nata- weta gêray. Ma payîz hûna ûmê dew. Dewîc ûmê pîyeser, yewbînûn ri ardim kerd. Ma hêdî-hêdî bûn xwi viraştî û kot bin bûnûn xwi. O zimistûn, ti çi qide vac ma o qide feqîrey ûnt. Wisar binê qatix vêcîya, tar û tur vêcîya, ma binêna kot hîrayê.

Çend serrî Yad Mehmud Ebasî û umbaz xwi ûmên îta. Yi ûmên kîyûn ma, ûmên gem di vindêrtîyen; dewicûn ci ri çî wêr (werdî) berdîyen. Ma o wext ûmnûnûn şîn ware, Yad û umbaz xwi zaf ûmên ware.

Dewê Kur, Hamnanî 2003

8. *Pîyex (Puex)*, yew mintiqayê Çewlîgî ya.

TI MELEMA ZERRÎ YA

Gulbehar ÇELİK

Ti melema zerrî ya
Roştî ya çîman a ti.
Ez to de bena tal
To de bena pirr.
Çiyêde rind yan kî xirab
Vaje mi rê.
Wext beno ez wayîr a
Wext beno çiyê nîya.
Ti qelema destanê min a
Ti zîwanê aliman de ya.
Ceng ceng o
Ti kî aşî ya.
Birîne ke birîn a
Ti kî sewda ya.
Orteyê gulan de
Bena tarî û roştî
Çîmanê mi de nişena ro.
Seke ti sey sewda ya
Seke ti saya dinya ya.

Derheqê kirmancan (zazayan) de konferans:

REWŞA KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)

B. ŞÎLAN

28ê aşma gucige (sibate) de, ede paytextê Almanya Berlîn de bi nameyê “Rewşa Kirmanckî” konferansê ame amadekerdene. Amadekerdoxê konferansê Înstîtutê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zazayî) bî.

Konferansê, salona Werkstatt der Kulturen de, saete 14.30 de bi qiseykerdişê serekê Înstîtutî Hesên Çîmenî dest pêkerd. Hesên Çîmenî, rakerdiş (akerdiş) de silam da meymanan û bi kilmekîye programî ser

Konferansê Berlînî (28.02.2004)

o agahdariye dê. Nê qiseykerdişî ra dime goreyê rojeve (gündem), babetî (mewzûyî) ameyî pêşkêşkerdene. Temayê ke konferans de ser o ame qiseykerdene nê bî:

1. Muhîmîya ziwanî û şexsîyetê merdimî ser o têsîrê xo

Amadekerdaxê na babete, nuştox û mamosta Lerzan Jandîl, moderator kî (zî) nuştox Çeko bî.

Lerzan Jandîl, qiseykerdişê xo de ziwan çik o (çi yo), çitur (senî) êno meydan, doman çitur ey museno; averşîyayîşê kesîya merdimî de rolê ziwanê dayîke û bi nê ziwanî wendiş û nuştişî çik o; nê persan ser o vinet. Bi ziwanê dayîke wendiş û nuştiş qey muhîm o? Kesê ke wazenê ziwanê miletê vîndî kerê, qey qedexekerdişê (yasaxkerdişê) ziwanî ra dest pêkenê? Nê babetî kî hetê qiseykerdaxî ra amê îfadekerdene.

2. Nasname û kulturê kirmancan

Na babete, hetê nuştox û serredaktorê kovara Vateyî Malmîsanijî ra amê amadekerdene. Moderator kî Dr. Şukrî Guler bî.

Malmîsanijî, qiseykerdişê xo de giranîyê dê nasnameyî, bi vatenêda bîne xonamekerdişî. Ey qiseykerdişê xo de eşkera kerd ke kurdê ke kirmanckî qisey kenê, mintiqayanê cîya-cîyayan de xo ra “kirmanc”, “kird”, “dimilî” yan kî “zaza” vanê. Qiseykerdax, yew bi yew nê nameyan ser o vinet û mîsalê tarîxî û rojaneyî dayî.

3. Xoverdayîşê (xoverrodaxîşê) kurdan de rolê kirmancan

Na babete hetê nuştox Munzur Çemî ra amê pêşkêşkerdene û moderatorîye kî tepîya Dr. Şukrî Gulerî kerde.

Munzur Çem, qiseykerdişê xo de bi kilmekîye, seserra 20. de xoverdayîşanê kurdan ê Kurdîstanê Vakurî ser o vinet; bi nimûneyan eşkera kerd ke seserra 20. de kurdê ke kirmanckî qisey kenê, xoverdayîşanê neteweyîyan (milîyan) de aktîf ca girewto. Lehçe, dîn ya kî mezhebê xo çi beno va (wa) bibo, welatperweran dest dayo (do) yewbinî û xebata azadîye pîya kerda.

4. Ziwan û kulturê kirmancan.

Pêşkêşkerdaxê na babeta aktuele kî nuştox, endamê redaksîyonê kovara Vateyî û mamosta J. Îhsan Espar bî. Nê qisimî de moderator Çeko bî.

J. Îhsan Eşpar, qiseykerdişê xo de, muhîmîya standardîzekerdişî ser o vinet û na çarçewa de kirmanckî ra nimûneyî dayî. Amadekerdoxî, no mîyan de derheqê kar û gureyê Grûba Vateyî de kî agahdarîye dê, hetanê cîya-cîyayan ra û bi îstatîstîkan kovara Vateyî dê naskerdene.

Ziwanê konferansî kirmanckî û almankî bî. Yanî qiseykerdoxan kirmanckî qisey kerd, pers û munaqeşeyî –hema hema ke pêro- bi kirmanckî bî. Labelê hem qiseyê amadekerdoxan hem kî pers û cewabî bi kilmekîye almankî kî vajîyayî. Karê çarnayîşî (tadayîşî) kî hetê Huseyîn Kulu û Dr. Şukrî Gulerî ra ame kerdene.

Derheqê nê konferansî de nuqtaya tewr muhîma ke merdim ser o vinderone na ya: Reya verên a ke na çarçewa de konferansê bi kirmanckî êno amadekerdene.

Konferans serkewte qedîya. Konferansî ra dime şan de, hetê Înstîtutî ra şênayîyê amê amadekerdene.

ŞINASÎ

N. CELALÎ

Xerîbî, zerê keyê xo di
Tame fekî ma xeripîya, werdî şarî ra
Tasêk do bidîn mi
Wa boyê gendar ti ra bîyorû.

Mi rî yew lawik vajîn
Wa kirdkî bû
Hawar, hawar, hawar
Wa hawarî bû
Xem û xeyalanî mi wa têra kû

Ho ça koy' ma yo wenik?
Ma germixîyê na bûnî d'
Xo bidîn kîşt
Wa heway koy' mi ri d'
Ma verêna şinasî yê.

Tebaxe 2003

RAWEYA FERMANÎ

Merdim bi raweya fermanî (emirî) yan yew emir dano yan kî kesê ra çîyê wazeno, dexalet keno. Mi na xebata xo de kirmanckîya Dêrsim û Gimgimî bingewta:

Yew kes bi ti Qeleme bide mi!
Yew kes bi şima ⁽¹⁾ Qeleme bidêrê mi!

Zaf kesî bi şima Qeleme bidêrê mi!

Merdim raweya fermanî de yew dexalet ya kî yew waştene bi çekuya “keremê xo” ano re ziwan. Yew kes bi ti Keremê xo qeleme bide mi!
Zaf kesî bi şima Keremê xo qeleme bidêrê mi!

Eke kokê karî (fîlî) bi *-na-yene* biqedîyo, o taw:

1- Kesê dîyînê yewhûmarî de raweya fermanî bi “*bi-*”ye, *kokê karî* demê nikayî de ⁽²⁾ û bi “*-e*”ye virazîno. Modus û kesnîşan “*-ena*”ye ginena war ro:

çarnayene Ti çarnena. raweya fermanî: Biçarne!
miradnayene Ti miradnena. raweya fermanî: Bimiradne!
rijnayene Ti rijnena. raweya fermanî: Birijne!
zewecnayene Ti zewecnena. raweya fermanî: Bizewecne!

1.1- Negatîfîya raweya fermanî bi “*me-*”ye virazîna, “*bi-*”ye ginena war ro:

1. Her çîqa ke pratîk de nêno vatene kî, kirmanckî de merdim şîkîno hurendîya “*ti*” de sey formê qedrî “*şima*” kî bigêro. Hurendîya “*Ti şona?*” de merdim şîkîno bivajo “*şima şonê?*” kî.
2. Tayê kesî îdia kenê, ke kokê nê karî, kokê konjunktîfî l yo. Labelê konjunktîf l kî bi kokê demê nikayî virazîno. Binge demê nikayî yo.

Lerzan JANDÎL

raweya fermanî *halo negatîf*
 Biçarne! Meçarne!
 Bimiradne! Memiradne!
 Birijne! Merijne!
 Bizewecne! Mezewecne!

2- Kesê diyînê zafhûmarî de raweya fermanî wuncîya bi “*bi-*”ye, *kokê karî* demê nikayî de û bi “*-ê*”ye virazîno. Modus û kesnîşan “*enê*”ye ginena war ro:

çarnayene şima çarnenê. raweya fermanî: Biçarnê!
 miradnayene şima miradnenê. raweya fermanî: Bimiradnê!
 rijnayene şima rijnenê. raweya fermanî: Birijnê!
 zewecnayene şima zewecnenê. raweya fermanî: Bizewecnê!

2.1- Negatîfiya raweya fermanî wuncîya bi “*me-*”ye virazîna û “*bi-*”ye ginena war ro:

raweya fermanî *halo negatîf*
 Biçarnê! Meçarnê!
 Bimiradnê! Memiradnê!
 Birijnê! Merijnê!
 Bizewecnê! Mezewecnê!

Eke kokê karî bi “*-î-yene*” biqedîyo, o taw:

3- Kesê diyînê yewhûmarî de raweya fermanî bi “*bi-*”ye, *kokê karî* demê nikayî de û bi “*-ye*”⁽³⁾ ye virazîno. Modus û kesnîşan “*-na*”ye ginena war ro:

fetelîyene Ti fetelîna. raweya fermanî: Bifetelîye!
 miradîyene Ti miradîna. raweya fermanî: Bimiradîye!
 qefelîyene Ti qefelîna. raweya fermanî: Biqefelîye!
 zewecîyene Ti zewecîna. raweya fermanî: Bizewecîye!

3. Funksiyonê “*y*”ya nêmvenge, teyna meseleya rehet vatene wa.

3.1- Negatîfiye:

raweya fermanî *halo negatîf*
 Bifetelîye! Mefetelîye!
 Bimiradîye! Memiradîye!
 Biqefelîye! Meqefelîye!
 Bizewecîye! Mezewecîye!

4- Kesê dîyînê zafhûmarî de raweya fermanî wuncîya bi “*bi-*”, *kokê karî* demê nikayî de û “*-yê*”ye virazîno. Modus û kesnîşan “*-nê*”ye ginena war ro:

fetelîyene şîma fetelînê. raweya fermanî: Bifetelîyê!
 miradîyene şîma miradînê. raweya fermanî: Bimiradîyê!
 qefelîyene şîma qefelînê. raweya fermanî: Biqefelîyê!
 zewecîyene şîma zewecînê. raweya fermanî: Bizewecîyê!

4.1- Negatîfiye:

raweya fermanî *halo negatîf*
 Bifetelîyê! Mefetelîyê!
 Bimiradîyê! Memiradîyê!
 Biqefelîyê! Meqefelîyê!
 Bizewecîyê! Mezewecîyê!

Eke *kokê karî* bi “*-ayene*” biqedîyo, o taw:

5- Kesê dîyînê yewhûmarî de raweya fermanî bi “*bi-*”ye, *kokê karî* demê nikayî de û bi “*-e*”ye virazîno. Modus û kesnîşan “*-ena*” ye ginena war ro:

asayene Ti asena. raweya fermanî: Biase!
 persayene Ti persena. raweya fermanî: Biperse!
 tersayene Ti tersena. raweya fermanî: Biterse!
 kuxayene Ti kuxena. raweya fermanî: Bikuxe!

5.1- Negatîfiye:

raweya fermanî *halo negatîf*
 Biase! Mease!
 Biperse Meperse

Biterse! Meterse!

Bikuxe! Mekuxe!

6- Kesê dîyînê yewhûmarî de raweya fermanî bi “bi-”ye, *kokê karî* demê nikayî de û bi “-ê”ye virazîno. Modus û kesnîşan “-enê” ye ginena war ro:

asayene şima asenê. raweya fermanî: Biasê!

persayene şima persenê. raweya fermanî: Bipersê!

tersayene şima tersenê. raweya fermanî: Bitersê!

kuxayene şima kuxenê. raweya fermanî: Bikuxê!

6.1- Negatîfiye:

raweya fermanî ... halo negatîf

Biasê! Measê!

Bipersê Mepersê

Bitersê! Metersê!

Bikuxê! Mekuxê!

7- Tayê karê bêqaydeyî:

amayene

Ti êna. raweya fermanî: Bê!

Şima ênê. raweya fermanî: Bêrê!

ardene

Ti ana raweya fermanî: Biya!

Şima anê raweya fermanî: Biyarê!

kewtene

Ti kuna. raweya fermanî: Bikuye!

Şima kunê. raweya fermanî: Bikuyê!

litene

Ti lêna. raweya fermanî: Bile!

Şima lênê. raweya fermanî: Bilê!

şiyene

Ti şona. raweya fermanî: şo!

Şima şonê. raweya fermanî: şorê!

zayene

Mîye zêna. raweya fermanî: Bize!

Mangayî zênê. raweya fermanî: Bizê!

7.1- Negatîfiye:

raweya fermanî halo negatîf

Bê! Mê!

Bêrê! Mêrê!

Biya Miya!

Biyarê Miyarê!

Bikuye! Mekuye!

Bikuyê! Mekuyê!

Bile! Mele!

Bilê! Melê!

Şo! Meşo!

Şorê! Meşorê!

Bize! Meze!

Bizê! Mezê!

8- Kokê karanê “bîyene” û “berdene” demê nikayî de sey yewbînî yê, formê raweya fermanî de:

bîyene

Ti bena. raweya fermanî: Bibe!

Şima benê. raweya fermanî: Bibê!

berdene

Ti bena. raweya fermanî: Bere! (bi)bere!

Şima benê. raweya fermanî: Berê! (bi)berê!

8.1- Negatîfiye:

raweya fermanî *halo negatîf*

Bibe! Mebe!

Bibê! Mebê!

Bere! Mebere!

Berê! Meberê!

Gurênayena “bi-”ye:

9- “-i”yê “bi-”ye gineno war ro:

antene

Ti ancena. raweya fermanî: Bance! (bi)ance!

Şîma ancenê. raweya fermanî: Bancê! (bi)ancê!

eştene

Ti erzena. raweya fermanî: Berze! (bi)erze!

Şîma erzenê. raweya fermanî: Berzê! (bi)erzê!

erzîyene

Ti erzîna. raweya fermanî: Berzîye! (bi)erzîye!

Şîma erzînê. raweya fermanî: Berzîyê! (bi)erzîyê!

9.1- Negatîfiye:

raweya fermanî *halo negatîf*

Biance! Meance!

Biancê! Meancê!

Berze! Merze! Meerze!

Berzê! Merzê! Meerzê!

Berzîye! Merzîye! Meerzîye!

Berzîyê! Merzîyê! Meerzîyê!

10- “-i”yê “bi-”ye gineno war ro û “we-” beno “-u” (4):

werdene

Ti wena. raweya fermanî: Bure!

Şima wenê. raweya fermanî: Burê!

10.1- Negatîfiye:

raweya fermanî halo negatîf

Bure! Mewe!

Burê! Mewerê!

11- Herfa “y”ye êna mîyanê “bi-”ye û karî:

ardene

Ti ana. raweya fermanî: Biya!

Şima anê. raweya fermanî: Biyarê!

11.1- Negatîfiye de herfa “-e”ya veredatê negatîfiyê raweya fermanî
“me”ye bena “-i”:

raweya fermanî halo negatîf

Biya! Miya!

Biyarê! Miyarê!

12- Veredatê raweya fermanî “bi-”ye ginena war ro:

berdene

Ti bena. raweya fermanî: Bere!

Şima benê. raweya fermanî: Berê!

12.1- Negatîfiye:

raweya fermanî halo negatîf

Bere! Mebere!

Berê! Meberê!

4. Tayê cayan de na “we”ye bena “o”kî. Hurêndîya “Bure!” de, “Bore!” û hurêndîya “Burê!” de, “Borê!” kî vajîno.

13- Karê ke kesê dîyînê zafhûmarî de hurêndîya “-ê”ye de “-erê”ye gênê:

kerdene

Ti kena. raweya fermanî: Bike!

Şima kenê. raweya fermanî: Bikerê!

vindetene

Ti vindena. raweya fermanî: Bivinde!

Şima vîndenê. raweya fermanî: Bivînderê!

13.1- Negatîfîye:

raweya fermanî *halo negatîf*

Bike! Meke!

Bikerê! Mekerê!

Bivinde! Mevînde!

Bivînderê! Mevînderê!

14- Karê ke şarî mîyan de hem bi “bi-”ye û hem kî bê “bi-”ye vajînê ⁽⁵⁾:
potene

Ti pojena. raweya fermanî: Bipoje! şarî mîyan de: Poje!

Şima pojenê. raweya fermanî: Bipojê! Pojê!

vatene

Ti vana. raweya fermanî: Bivaje! Vaje!

Şima vanê. raweya fermanî: Bivajê! Vajê!

virastene

Ti virazena. raweya fermanî: Biviraze! Viraze!

Şima virazenê. raweya fermanî: Bivirazê! Virazê!

vindetene

Ti vindena. raweya fermanî: Bivinde! Vînde!

Şima vîndenê. raweya fermanî: Bivînderê! ... Vînderê!

5. Nê karî gegane yew dewe de kî hetê tayê kesan ra bi “bi-” û hetê tayê kesan ra kî bê “bi-” vajînê.

14.1- Negatîfiya raweya fermanî yê nê karan kî bi “me-”ye virazîna û “bi-”ye ginena war ro:

raweya fermanî halo negatîf

Bipoje! Poje! Mepoje!

Bipojê! Pojê! Mepojê!

Bivaje! Vaje! Mevaje!

Bivajê! Vajê! Mevajê!

Biviraze! Viraze! Meviraze!

Bivirazê! Virazê! Mevirazê!

Bivinde! Vinde! Mevinde!

Bivinderê! Vinderê! Mevinderê!

15- Raweya fermanî bi karanê refleksîfan yan kî karanê bi “xo” yî:
xo antene

Ti xo ancena. raweya fermanî: Xo biançe!

Şima xo ancenê. raweya fermanî: xo biancê!
xo dîyene ⁽⁶⁾

Ti xo vînena. raweya fermanî: Xo bivîne!

Şima xo vînenê. raweya fermanî: Xo bivînê!
xo kinitene

Ti xo kinena. raweya fermanî: Xo bikine!

Şima xo kinenê. raweya fermanî: xo bikinê!
xo lewnayene

Ti xo lewnena. raweya fermanî: Xo bilewne!

Şima xo lewnenê. raweya fermanî: Xo bilewnê!
xo şutene

Ti xo şuna. raweya fermanî: Xo bişuyê!

Şima xo şunê. raweya fermanî: Xo bişuyê!
xo viraştene

Ti xo virazena. raweya fermanî: Xo biviraze! Xo viraze!

Şima xo virazenê. raweya fermanî: Xo bivirazê! Xo virazê!

6. Karêko bêqayde yo. Demê nikayî de sey “vînitene” wa.

xo ca kerdene

Ti xo kena ca. raweya fermanî: Xo bike ca! Xo ca ke!

Şima xo kenê ca. raweya fermanî: Xo bikêrê ca! Xo ca kêrê!

xo de nîyadayene

Ti xo de nîya dana. raweya fermanî: Xo de nîyabide! Xo de nîyade!

Şima xo de nîya danê. raweya fermanî: Xo de nîyabidêrê! .. Xo de nîyadêrê!

xo ra merednayene

Ti xo merednena ra. raweya fermanî: Xo bimeredne ra! .. Xo rameredne!

Şima xo merednenê ra. . raweya fermanî: Xo bimerednê ra! .. Xo ramerednê!

15.1- Negatîfîya raweya fermanî yê nê karan kî bi “me-”ye virazîna û “bi-”ye ginena war ro:

raweya fermanî *halo negatîf*

Xo biance! Xo meance!

Xo biancê! Xo meancê!

Xo bivîne! Xo mevîne!

Xo bivînê! Xo mevînê!

Xo bikine! Xo mekine!

Xo bikinê! Xo mekinê!

Xo bilewne! Xo melewne!

Xo bilewnê! Xo melewnê!

Xo bişuye! Xo meşuye!

Xo bişuyê! Xo meşuyê!

Xo biviraze! Xo meviraze!

Xo bivirazê! Xo mevirazê!

Xo bike ca! Xo meke ca! Xo ca bike!

Xo bikerê ca! Xo mekerê ca! Xo ca bikerê!

Xo de nîya bide! Xo de nîya mede!

Xo de nîya bidêrê! Xo de nîya medêrê!

Xo bimeredne ra!Xo memeredne ra!

Xo bimerednê ra!Xo memerednê ra!

16- Halê çîye ... dayene de:

ardene dayene

Ti dana ardene. ... raweya fermanî: Bide ardene! şarî mîyan de: Ardene de!

Şima danê ardene. raweya fermanî: Bidêrê ardene! Ardene dê!

kerdene dayene

Ti dana kerdene. raweya fermanî: Bide kerdene! Kerdene de!

Şima danê kerdene. raweya fermanî: Bidêrê kerdene! Kerdene dê!

viraştene dayene

Ti dana viraştene. raweya fermanî: Bide viraştene! Viraştene de!

Şima danê viraştene. raweya fermanî: Bidêrê viraştene! .. Viraştene dê!

16.1- Negatîfîye:

raweya fermanî*halo negatîf*

Bide ardene!Ardene de!Mede ardene!

Bidêrê ardene!Ardene dê!Medêrê ardene!

Bide kerdene!Kerdene de!Mede kerdene!

Bidêrê kerdene!Kerdene dê!Medêrê kerdene!

Bide viraştene!Viraştene de!Mede viraştene!

Bidêrê viraştene!Viraştene dê!Medêrê viraştene!

17- Halê pasîfî de (?):

kiştene amayene

Ti êna ... kiştene. raweya fermanî: Bê kiştene!

Şima ênê ... kiştene. raweya fermanî: Bêrê kiştene!

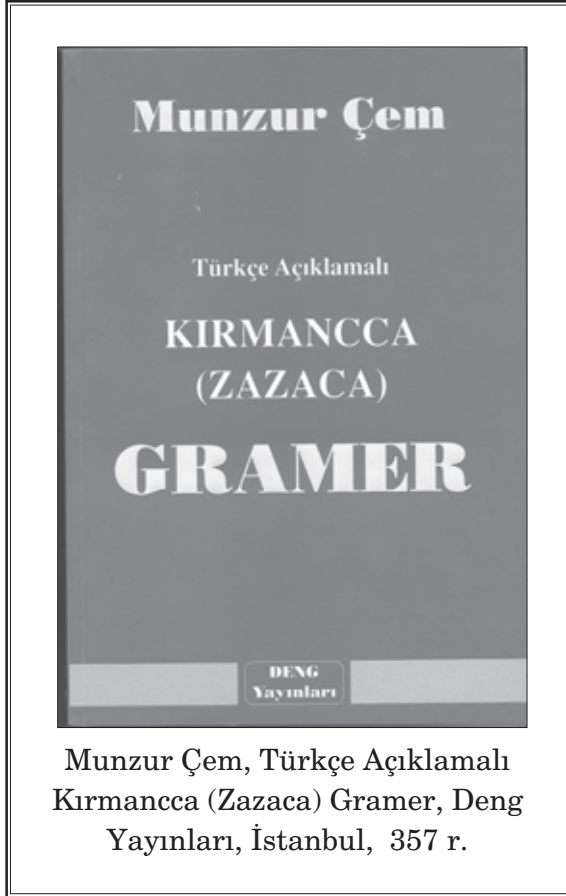
7. Qesekerdena rojanîye de halê passîfî de raweya fermanî bigêrîme ke qe nêno xebetnayene. Labelê wuncîya kî hetê gramerî ra lazim o û zîwanê ma de kî no form esto.

17.1- Negatîfiye:

raweya fermanî*halo negatîf*

Bê kiştene!Mê kiştene!

Bêrê kiştene!.....Mêrê kiştene!

OY HEWAR DILÊ MI

Newzat VALÊRÎ

Meberm dilê mi, meberm
A yara bêwefa
Gulê to ya sûr tera kerd
Gulistanê to talan kerd
Çîkêk nîyeno to dest ra, ax dilê mi
Bîla bermî û bîla nalî.

Ax dilê mi, ax!
A yara bêrehm
Adiro har eşto keyeyê to
Çîkêk nîyeno to dest ra, ax dilê mi
Bîla bermî û bîla nalî.

Oy hewar dilê mi, oy!
A yara bêbext
Bîya yew seyddara zaf yeman
Xezalê tu bî ela kerd birîndar
Çîkêk nîyeno to dest ra, ax dilê mi
Bîla bermî û bîla nalî.

Çewlîg, 29.07.1997

TI KOTÎ YA? VEJÎYE BÊ!

Akman GEDÎK

Emrê mi vêreno ra
mi çiyê fam nêkerd na dinya zalime ra
saetî vêrenê ra
sey deqîqa ênê mi rê
emrê mi bîyo sey duyê cixarî
veşena ez, barî barî
nişena perranê vayî ra
va, mi gêno xo ver, beno
ge dano na het ra ge dano a het ra.

Zerrê mi têşan
têşanê çimanê sîyayan
têşanê huyayîşan
ax gula m'
ax cîgera m'
roştîya çimê mi
endamê to,
sey pezkovîya serê koyî bî
bê qusur, bê hîle
to ez helêna
adirê zerê mi
ez veşna.

Ti kotî ya? Mevinde bê!
Bê to ez helak a
emrê mi vêreno ra
mi çiyê fam nêkerd.
Ti kotî ya? Vejîye bê!
Rojî vêrenê ra
aşmî vêrenê ra.

Ti nîyayêne nêbîya
sey yew mayîna xame bîya
bêgem bîya
vazdêne verba koyî.
Ti kotî ya? Bê!
Serê wisarî, verê zimistanî
vejîye bê.
Emrê mi vêreno ra
sey adiroka wisarî
wext ke vêrd ra
poyîna xo bi xo de.
Ti kotî ya? Vejîye bê!
Menda sey kutikêde bêwayîrî
teber ra, lerzena
vêşan a ez.
Ti kotî ya? Vejîye bê!
Mi bigîre qefsîngê xo.

ÎDYOMÊ MA-VI

Roşan LEZGÎN

D

dadî û cinîya yewî pol û pere kerdiş: Nengê zaf pîs û giranî [bi] yewî çînayîş

Dadî/may û waya mi bo: Ez bi çimê nebaşî û nemehremîye ney la sey dadî û waya xo aye ra ewnêna.

Dadîya/maya ey/aye va “Lawo!”: Rastê belaya xo ame; bêkeysîye de, zor de mend. Dekewt halêkê xirabî.

Rehet nêvindert, engîsta xo qulan ra çarnay, peynîye de raştê belaya xo ame û *dadîya ey va “Lawo!”*

Dadîya/maya hewt lajan siloyî ser o mirena: Gama ke kar û gure yan zî çîyêk pabeyê zaf merdiman (kesan) mend, her kes xo dano kîşte û vano “Mi rê çî!”

dadîya şeytanî bîyayîş: Bi her tewirê hîle, mûzirî û firqûzîye zanayîş yan zî kerdiş. Şeytanîye kerdiş, zingurîye kerdiş, têw dayîş.

Dage daga ey/aye ya: Dewran dewranê ey/aye yo. Serdestî ya ey/aye ya.

dalpey kerdiş: Gama ke di tenî, yan zî çend tenî qisey kenê, teber ra deketîş miyanê qiseyanê înan; mudaxele kerdişê sohbetê ê bînan. Fuzûlîye kerdiş; qiseyê vengî kerdiş; tewş xeberî dayîş.

damara zeife bîyayîş: Cayo tewr zeîf. Hetu qels; qelsîye.

dar de kerdiş: îdam kerdiş

dar û ber ... rê bermayîş: zaf zêde bêkeysîye de, tengane de mendîş

dar û ber ... rê dijmin/dişmen bîyayîş: Her kes neyar/dijmin/dişmen bîyayîş. Her kes xo ra aciz kerdiş û heridnayîş/cigirnayîş.

Dar û ber tede/teder yeno zıwan: Derd û dejê ey/aye zaf-zaf giran o. Zaf-zaf perîşan o/a. Bêmecalîye; zêde ra tengane de mendîş.

dara xo ra şikîyaye bîyayîş: xulqê xo ra mulayîm bîyayîş; serenermîye; fekweşî, zarweşîye

Dare qelêya/qileyaya, ma biewnî hela gilî kam heta şinê?: Sermîyan miyan ra dariyayo we, hela ma biewnî ê mendeyî se kenê, dekwênê çî hal. Çîyo ke amêne hevîkerdiş/pawîyaynê, qewimîya; hela ma bivînin tesîr û peynîya ey se bena.

Dayê min vilî û nêrgizî, dayê şarî gayî û bizî: Ê mi heme kêna yê, ê kar û gurêyayîşî niyê la ê şarî laj ê, yê xebate yê. Keso ke rewşa/halê xo ra razî niyo nê vateyî vano.

Dayê ro kêna xo şîret kerde, kêna şîye serê tehta lojine de ronîşte û va: “Dayê, qina min xişn a yan tehta lojine?”: Gama ke merdim ro yewêk şîretan keno û goşdaritox sey şîretanê merdimî nêkeno, şîretan tewş tetbîq keno no vate vajîyêno. Yanî, mi waşt ti karo baş

bikî la to karo hîna nêbîyaye/xirab kerd.

Dayê/maye weledî erzena: Roja teng a. Tu kes etrê tu kesî de nîyo. Çi kes çi kesî rê nêetirîyêno. Zaf dijwarîye/tengane de bîyayîş.

De bê memire!: De bê naye qebug bike û hêrs mebe! De bê vera nê karî/gureyî yan zî na xeletî/xeta sebir bike û ver mekewe! Ez nika senî hêrs nêba yan zî ver nêkewa!

De bê nê herî na lay/vaye ra vîyarne/ravîyarne!: b. **De bêrîn na here na vaye ra derbas bikîn!**

De bêrîn na here na vaye ra derbas bikîn!: Ez senî nê meseleyî hel bika? Ez senî nê halê xirabî mîyan ra bivejîya. Helkerdişê nê gureyî zaf zor o. Wexto ke gure beno girift, çiyêko çewt/çors beno, no îdyom vajîyêno.

De biwere!/To werd!: Ahan/han to rê; to dî, ti senî raştê belaya xo ameyî! To cewabê xo girewt! Ox bo; to vatêne “ney”, de bivîne!

De gidî de!: De hadê ha! Ha yella!

De gidî de, mela/însalah şima nika bilasebeb ra bidê pêro!

De ti/tu û Homa!: Ti û bextê xo. Ti û ujanê xo. Ti bi xo bifikirî û qerar bide. De ti senî munasib vînenî wina bike.

defê hawarî/hewarî cenayîş: destpêkerdişê belayêk, sebebbîyayîşê bela û musîbete; pêrodayîşî rê amade bîyayîş

defê şeytanî cenayîş: pêverdikiye, fitnetîye kerdiş; şer û pêrodayîş vetiş

defterê kanî/kehenî akerdîş: çîyanê vîyartheyan dimakewtiş, newe ra meseleyê kanî/verênî akerdîş

dekwetiş binê yewî: yew tehsnayîş, heşê yewî/yewe tadayîş; yewî/yewe rayîr ra vetiş, xapitiş/xapênayîş

Eyşane *dekeute binê Fatma*, heta ke a xapite/xapênay û viste mêrdî dima/rej.

dekwetiş cilan: 1) bêdestmajîya cinî, halê adetî yê cinî 2) zacilanîya cinî; wextê doman/gede/tutardişê cinî

dekwetiş cile (cile kewtiş): nêweşîya girane de, cile de bîyayîş, nêweşê binê cayî bîyayîş

dekwetiş qirika yewbînî/yewbînan: yewbînî/yewbînan de xire-cir kerdiş, sert munaqêşe kerdiş

dekwetiş torra yewî/yewe: dewewtiş mîyanê destanê yewêkê/yewêka nebaşî/nebaşe

Zilfî hol merdim o la *dekeuto torra cinîyêka xirabe!*

Dele Bexdad/Bexda de bilawo, kutik tîya ra şîno: Cinîye (makî) boçe têşano; waştîşê aye yo cînsî estbo, camêrd (nêrî) do dima şîro/şêro.

Delê, ez zana ti nêeşkena mi bigirê/bigira la ti kutikan bi mi hesnena!: Ez zana ke to ra çîyê nêno la qelebalixê to weş nîyo. Ti mi mîyanî şarî de şermezar kena.

Delilê mergî nêweşî ya: Eke merdim derg û dila nêweş mend, peynî merg o.

dengeser/dengiser/dengere bîyayîş: goş nêdayîş şîretan, goş kesî nênayîş, goşa xo yewî/kesî nênayîş; rikin bîyayîş, sey xo kerdiş

derba xo rind zanayîş: baş/hol zanayîş ke çi ca ra yan zî kê ra derbe/zerar/hîle ameya/ameyo

Derbe derbe ra nêşermayena: 1)Gama ke merdimî da yewî/yewe ro, ganî (gerek) hesabê xo û derbwerdişî zî biko 2)Dest û lepê her kesî estê.

Derbe gina pîze ro, va “Ax piştîya/paştîya min!”: Eke piştîya merdimî biqewet/qewetine bo, merdim tenya û bêkes nêbo, kes nêşkeno bido merdimî ro yan zî tada ro merdimî biko.

derdê serê derdan: derdo newe û zêdeyo ke ameyo derdanê verênan ser; derdo zêde-bar

derdê ... têra bîyayîş: çîyê nebaşî/xirabî bi vîrê ... ameyîş; birînê ... teze bîyayîş

derdê ... têro girêyayîş: çîyê nebaşî bi vîrê ... ameyîş; derdin û xemgîn bîyayîş

derdo bêderman bîyayîş: derdo ke daruyê ey nêvînîyêno bîyayîş, meseleyî rê çarevînayîş bêimkan yan zî zaf-zaf zehmet bîyayîş

Dere nêvînenê çaqan şemernenê: Bê ke meseleyî fam bikê her çîyî rê bêwext amade benê. Verê wextî, lezkanî mudaxele kenê. Qewetê xo bilasebeb xerc kenê.

derg û dila kerdîş: diqor-hîrêqor vatiş, tekrar-tekarar qîsey kerdîş; hera-hera bi detayan îzeh kerdîş

derg û pehn kewtiş/meredîyayîş: 1)sera-ser raqelibîyayîş 2)piştî/paştî ser erd o ginayîş 3)zaf nêweş yan zî rincan kewtiş

dersa Şeytanî dayîş: zaf çî zanayîş; fenek/qurnaz bîyayîş; mizirîye

Derzinî bierzê erd nêginena: Zaf-zaf qelebalix o; merdimî zaf ê.

dest akerdîş: parse kerdîş, geşt gêrayîş; xalo-xalo kerdîş

dest bi xo kerdîş: 1)ver a vejîyayîş; pêrodâyîş 2)meseleyêk de wariştîş; muqawemet kerdîş

dest bi yewbînan dayîş: pîya/têreyde têngêrayîş; piştî bi yewbînan dayîş; gureyêk/meseleyêk de ardimê yewbînî kerdîş

Dest bierzê dare, bin ra qelêneno: Zaf biqewet o; zaf xurt o; zaf xo ser o yo; palewan o.

dest dayîş Quran ro: b. **dest Quran ro dayîş**

Dest destî ra wazeno: Merdimî çî dabo kamî, ganî (gerek) reyna ey ra biwazo.

Dest destî ser ra yo: Zanayîş û qewetê her kesî sey pê nîyo.

Dest destî şuweno, dest agêreno rîyî şuweno: Her çî wezîfeyêkê xo esto. Çîyo tay/qîcek çîyanê girdan/pîlan virazeno.

dest eştîş/vistiş: 1)ardim kerdîş 2)dest bi ... kerdîş, dest pêkerdiş 3)bi nîyeto xirab (bi şehwet) yewe tacîz kerdîş

Dest eşt binê goşî: Dest bi vatişê deyîran/lawikan kerd.

dest eşt goş: b. **dest eşt binê goşî**

dest mîyanê rûnî/ruwenî de bîyayîş: bilîyê/belîyê karêkê zaf muhîmî bîyayîş

dest Quran ro dayîş: pê Qurani sond wendiş, bi nameyê Qurani sond wendiş, Qurani ser o sond wendiş

dest ra ameyîş: heqê karêkê/gureyêk ra ameyîş; derheqê çîyêk de westa bîyayîş, mahir bîyayîş; wayîrê qudretî bîyayîş

dest ... ra nêbîyayîş: hes kerdîş; ... ra mird nêbîyayîş; ca de verdayîşê ... nêwaştîş; terkerdişê ...

nêwaştîş

No vate sey nezaketî zî vajîyêno. Mavajî:

Destê mi şima ra nêbeno la ganî ez şêrî gureyê xo ser.

dest ... ra nêkerdiş: hes kerdiş; ... ra mird nêbîyayîş; ca de verdayîşê ... nêwaştîş; terkerdişê ... nêwaştîş

dest ... ra şutiş: hêvîya xo ... ra birnayîş, fek ... ra veradayîş

dest ra xelisîyayîş: binê tesîrê yan zî kontrolê ... ra azad bîyayîş, serbest bîyayîş, serbest mendîş

dest ser kewtiş: musayîş, bander bîyayîş

dest ser nayîş: teslîm girewtîş; devistiş binê kontrolê xo; îşxal kerdiş

dest û lîngan ra bîyayîş: seqet yan zî leng bîyayîş; kokim/pîr bîyayîş; helhelîyaye bîyayîş, qewet ra kewtiş

dest û lîngî pîze kewtiş: cayê hereket kerdişî, berih, ebr, dorûver, meydan ro merdimî teng bîyayîş

dest û lîngî ... ra serdin bîyayîş: hewes nêmendîş; êdî/hinî sey verê ... ra hes nêkerdiş; hêvîya xo ... ra birnayîş

dest verê feki resayîş: feqîrîye û tengane ra vejîyayîş; hetê maddî/debare ra halê merdimî weş bîyayîş, bê muhtacbîyayîşê kesî debara xo kerdiş

dest xo kerdiş: b. **dest bi xo kerdiş**

desta-dest: pir de, ca de, hema/hima; bê ereyvistiş, bê ereykewtiş; wext de; teze-teze; germa-germ

destakerde bîyayîş: zaf comerd bîyayîş

destan bê ... ewnîyayîş (bi destanê ... ewnîyayîş): b. **destanê ... ra ewnîyayîş**

destan ra herînayîş/erênayîş/girewtîş: malo newe ney la oyo xebitnaye/kan herînayîş

destan ser o gêrayîş: 1)xizmet kerdiş; xizmetkar/destirma bîyayîş 2)karo sivik/şenik kerdiş, karê/gureyê ke destî ver de yê kerdiş

destan ser o girewtîş/tepiştîş: zaf qîmet bi ... dayîş; ro merdimêk îzet û îkram kerdiş; ... rê îzet û îkram kerdiş

destanê ... ra ewnîyayîş: 1)hetê maddî ra muhtacê ... bîyayîş 2)binê hukmê/selahîyetê ... de bîyayîş

destçepeliye kerdiş: zexeliye kerdiş; hîle û xurde kerdiş; heramwerî kerdiş; karo xirab kerdiş; pizlekîye kerdiş

destdergîye kerdiş: 1)bi zor çîyê yewî girewtîş; çîyo ke heq nêkerdo waştîş yan zî girewtîş; bi neheqî çîyê rê wayîr vejîyayîş; hêrişkar bîyayîş; zordarî kerdiş, neheqî kerdiş; bêhuqûqîye kerdiş 2)hetê cinsî ra tecawuzkar bîyayîş

desteveng ameyîş: b. **destveng ameyîş**

desteveng bîyayîş: b. **destveng bîyayîş**

desteveng fetilîyayîş/agêrayîş: b. **destveng fetilîyayîş/agêrayîş**

destewişkiye: b. **destwişkîye**

destê binê kerra/kemere bîyayîş: mecbûrê ... bîyayîş; muhtacê ... bîyayîş; bêçare bîyayîş

destê ... derg bîyayîş: zaf cayan de xebera/qisaya/qala ... vîyartîş; zaf cayan de merdimê ... estbîyayîş; xurt bîyayîş

Destê hukmatî derg o: Hukmat vera (hemberê) kesî xurt o, qewet û îmkanê ey zaf ê, eşkeno xo biresno her ca.

Destê kefilî qewlike/cuzdanî ser o yo: Gama ke merdim yewî/yewe rê kefil bi, ganî (gerek) zîrarê/zîyanê xo zî bido verê çîman.

destê merdimî ... ra serdin bîyayîş: 1)qelsbîyayîşê/zeifbîyayîşê hêvî; bêhêvîyîye 2)keyfê merdimî êdî/hinî karêkê rê nêameyîş 3)kar ra mird bîyayîş; ... ra kerixîyayîş

Destê min nêşî ro ... : Ez çîymîşê ... nêbîya. Zerrîya mi pê veşay. Mi zerrî pê veşnay.

destê payîzî bîyayîş: êdî/hinî payîz nêzdî bîyayîş; sereyê payîzî bîyayîş

destê ... ra nêqedênayîş: binê tesîrê ... de mendîş ra nêeşkayîşê kerdişê gureyêk
Hesen zî wazeno ma reyde bêro/bîyo veyve la *destê babê xo ra nêqedêneno.*

Destê to tern bî/bê: Destê to weş bî/bê. Destê to zergûn bî/bê.

Destê to zergûn bî/bê: Destê to weş bî/bê. Destê to tern bî/bê.

destê xo bi xo girewtîş: 1)bi tedbîr têngêrayîş/heretkerdiş; bilasebeb mesref nêkerdiş; xo îsraf ra pawitiş 2)ro destê xo miqate bîyayîş; destdergîye nêkerdiş; bi kontrol/îrade têngêrayîş

destê xo dekerdiş pistinê xo: 1)bêçare mendîş 2)miheyr mendîş, mat/şas mendîş

destê xo Homayê xo ra nêkerdiş: rast qisey kerdiş; îfîra û nege ro kesî nêkerdiş; heq û huqûqê tu/çi kesî vîndî yan zî înkâr nêkerdiş

destê xo pa nênayîş: b. **destê xo ... ra nênayîş**

destê xo pistinê xo kerdiş: b. **destê xo dekerdiş pistinê xo**

destê xo ... ra esteritiş: ... qedênayîş yan zî ca de verdayîş

destê xo ... ra nêkerdiş: ... ra nêaqitîyayîş, ... ra dûrî nêkewtiş

destê xo ... ra nênayîş: destê xo ro ... berz nêkerdiş, nêdayîş ... ro; piro nêdayîş

destê xo ... rê pêser nayîş: ... rê îtaet kerdiş

destê xo sere ra kerdiş: 1) vera yewî/yewe nermek têngêrayîş/heretkerdiş 2) lavay kerdiş; bi xebera/qisaya/qala weşe qisey kerdiş

destê zimistanî ... bîyayîş: êdî/hinî zimistan nêzdî bîyayîş; sereyê zimistanî bîyayîş

destgirewte/destgirewta bîyayîş: çikûs bîyayîş

destikê destê ... bîyayîş: ... şenik/sivik dîyayîş, pê kay/kaye kerdiş; xo dest ra berdiş û ardiş; xo dest a gêrnayîş/çarnayîş

Ti vanî qey ez *bîya destikê destê ey*, mi beno û ano.

destmaj teng bîyayîş: ihtîyacîya destawkerdişî bîyayîş, ihtîyacîya tebervejîyayîşî/tuwaletîşîyayîşî bîyayîş

destmajê xo şikitiş: destawa xo kerdiş, teber vejîyayîş, şîyayîş bi tuwalet

destveng ameyîş: 1)xo dest de çîyêk (hedîye ûsn.) nêardiş; vengaveng ameyîş, veng û varit ameyîş 2)tu çîyê bi dest nêardiş

destveng bìyayîş: 1) bêçeke/bêhacete bìyayîş 2) bêpere bìyayîş

destveng fetilîyayîş/agêrayîş: çîyo ke hêvî kerdîbi nêdîyayîş, çîyo ke pawitêne nêdîyayîş; çîyo ke ro ey gêrayêne peyda nêkerdiş/nêqefilnayîş

destwişkîye: 1) temakarîye, çilekîye/çelekîye; çikûsîye 2) derbgiraniye

dewleta ey/aye xebitîyayîş/gureyayîş: hetê maddî ra ey/aye rê werê ameyîş; kar û gureyê ey/aye rast/baş şîyayîş; talihê/şansê ey/aye gureyayîş

deyîre/dêre eştîş ser: ser o deyîre/kilame vatiş

deynê fekê xo dayîş: soz û qerarê xo ser o vindertiş, xebera/qisaya/qala xo tepîştîş; wayîrê sozê/xebera/qisaya/qala xo bìyayîş

dêgelange çarnayîş: çî vayî ver şanayîş; mesele zaf gird/xişn kerdîş; têw dayîş

Dêso ez to ra/rê vana, veyvê ti bieşnawe: Ez raste-rast to rê/ra nêvana, yewnayî ra vana labelê seke ez to ra/rê vana, ti zî fam bike.

Dêza nêvîneni/nêvînena, çembilan nano/nana pa wa: Her çîyî rê qulpêk vîneni/vînena. Hema başe-baş xebere nêşnawita, ser o keno/kena tamam. Ro çîyan zêde keno/kena, vêşî vano/vana.

Dêza va “Ez zerrên/zernin a”; kondêzi va “Ez ha mîyanê to de!”: 1) zanayeyî/zanaya rê yan zî ehlê karî rê —bê ke îcab biko- kar tarîfkerdiş, aqil bi kesê zanayeyî yan zî ehlê karî dayîş 2) xo vera yewê şinasî/nasî de tewirêna musnayîş (nawitiş)

Di lingê min kerdî ferêk/yew sol: Ez bêçare verdaya. Zaf rî/ri na min ser û leza-lez waşt ke ez nê karî/gurî bika. Dinya ro min kerde tenge, ecele kerd û bi îsrar û leze waşt ke ez nê karî bika.

di lingî ca bìyayîş: zaf nêzdi de bìyayîş.

Didanê ey/aye zî mi de şînê war: O/a zî bi mi eşkeno/eşkena. Çimê ey/aye zî mi ra birneno. Zeftê ey zî mi ser reseno.

didanê/dindanê ... hûmaritiş: bêedebî kerdîş, bêşermîye/bêterbîyeyîye kerdîş; ro yewî sere çarnayîş; mizirîye û zingurîye kerdîş

didanî qirrike de bìyayîş: kone bìyayîş, zexel bìyayîş, bêbext bìyayîş; bêbextîya/xayînîya xo zereyê xo de nimitîş

didanî seqênayîş: xo ro pirodayîşê yewî/yewe kudnayîş; qandê/seba pirodayîş yan zî zirardayîşî firsend/firset pawitiş

didanî şidênayîş: sebr kerdîş; xoverro dayîş, xover dayîş; îdare kerdîş, vîyarnayîş

dim pa wa nayîş: 1) ey/aye rê xetayêk/qusûrêk peyda kerdîş 2) ro çîyêk qusûr peyda kerdîş 3) ilawe kerdîş

dima/dime kewtiş: 1) taqîb kerdîş; rêçe/şope/herinde çarnayîş 2) cigêrayîş 3) fek ... ra vera nêdayîş

dima/dime nêkewtiş: 1) taqîb nêkerdiş 2) fek ... ra veradayîş; goş pa nêkewtiş, goş ... nêşanayîş

Dimê kutikî se serre zî dekerê qalib, reyna/hêna sey xo yo; rast nêbeno!: Merdimo -yan zî çîyo- ke xirab o û tim sey xo maneno, nêbedilîyeno, rast û başbîyayîşê ey zehmet o.

dingildose ro dayîş: meseleyêk de çî nepixnayîş, mîyanê şarî de vila kerdîş; hawar-haware; çîyêko nebaş de nat-wet qisey kerdîş

Dinya bêro/biyo pêser!: Mumkun nîyo. Nêbeno, bêmkkan o. Hemeyê dinya pêresê û vajê, reyna/hêna yê xo ra nêno/nêna war. Fikrê xo de sebat/rike keno/kena.

Dinya bi dor a: Tim eynî merdim hîrayîye yan zî tengane de nêbeno, dora merdimanê bînan zî yena. Roje esta ke merdim bi xo tengane yan zî hîrayîye de yo, roje zî esta ke embazê merdimî no hal de yo.

dinya biveşo mûyeka ... tede çinbîyayîş: 1)zaf bêxem/laqayt bîyayîş, çiyekî xo rê derd nêkerdiş 2)bê mal û milk bîyayîş

Dinya dinya de, Mendo cinîyan de: Her kes xo rê xebitîyêno/gureyêno la ... ha yê xo de; keyfê xo de yo. Xemê ey/aye nîyo. Ey/aye rê çîna bar nîyo, yê xo de yo/ya.

Dinya dorî ya, malêza çorî ya, serra yew ê qerî ya yew ê gewrî ya: Timûtîm başî/keyfweşî/şayî yê merdimî nêbena, dewran ge destê merdimî de yo ge zî destê sewbînan de.

dinya gî de verdayîş: karo zaf pîs kerdiş, medimayîş, hetiknayîş

dinya Homayî: zaf-zaf, xeylê, gelek

dinya ra bar kerdiş: merdiş, wefat kerdiş, dinya ra wenayîş, dinyaya xo bedilnayîş/vurînayîş, şîyayîş rehmet, resayîş bi rehma Homayî

dinya ra wenayîş: b. **dinya ra bar kerdiş**

dinya verê çîmanê ... de sîya bîyayîş: êdî/hinî çiyê ra hes nêkerdiş; keyfê ... ciwîyayîşî rê nêameyîş, zaf bedbîn/pesîmîst bîyayîş

dinya werdiş: 1)zaf bi hirs bîyayîş, çîmvêşan bîyayîş 2)zaf cayan de xebitîyayîş/gureyayîş, vêşî pere qezenc kerdiş 3)zaf hukum kerdiş, hukmê ey/aye zaf ramitiş

Dinyanêdîyan/tunedîyan rê laj biyo, wariştê cucikê/bilîkê ey ci/tera kerdo serê berî de aliqnayo: Merdimê ke çî nêdîyo û bê esalet ê, gama ke benê wayîrê çiyêk xo şaş kenê; gureyanê bêfesalan û xaman kenê.

dinyaya ... tarî bîyayîş: 1)ameyîşê rojanê xiraban; bela serê ... de ameyîş, bela ... serî ser de ameyîş 2)şoke bîyayîş

dinyaya xo bedilnayîş/vurînayîş: merdiş, wefat kerdiş, dinya ra bar kerdiş, dinya ra wenayîş, şîyayîş rehmet, resayîş bi rehma Homayî

dirî bîyayîş: qumaşo ke her di rîyê/hetê ey zî benê û bêastar o

Dizd dizd bo, şewê Homayî zaf ê!/Dizd bibo, şewê tarî zaf î! (Merdîm dizd bo, şewê tarî zaf î!): Ger merdim wayîrê qerarê xo bo, nîyetê ey bibo û biwazo çiyê biko wext hîra yo.

Dizd keye ra bo, gure asan o!: Merdimo ke mîyanê keye, kar yan zî meseleyêk de bo, hîna weş bi sirranê ê cayî/çiyî zano. Coka zî yewê xerîbî ra weşêr eşkeno zirar/xisar bido ê cayî yan zî kesî ro. Eke rêber/rayber zere ra bo gure asan o.

Dizd û wayîrê keyî bi yewbînî/yewbînan hesîyayê: Mesele bîyo eşkera. Her di hetî zî bi nîyetê/fikrê/pirêzeyê yewbînan zanê; her di hetî zî yewbînan ra weş haydar ê.

Dik mireno çîmê ey silo de manenê: Cayê werdê dikî, wetenê ey silo yo; ey rê silo hêca/erjaye yo. Wazena wa merdim sarayan de zî bicîwîyo, reyna/hêna çîmê merdimî tim wetenê xo de, ca û warê xo de yo.

dîkê serê siloyî bîyayîş: Tim –sey verê- çilek bîyayîş, xuyê xo nêteriknayîş. Dîkî erzenê embarê xeleyî, gama ke uca ra vejîyêno reyna şîno serê siloyî, nequr keno.

dîkê şerî/pêrodayîşî bîyayîş: 1)tim lej/pêrodayîş vetîş, kamca lej esto mîyan de bîyayîş, pêrodayîş ra xo nêdayîş kîşte 2)jêhatî bîyayîş

Dîkî rê silo layîq o: Heq nîyo ke merdim qîymet bido nemaqulan. Eke merdim qîymet bido merdimanê nêbîyayeyan/nebaşan, ê hem xo û hem zî merdimî hetiknenê.

Do birayê mastî yo: 1)Eke do tam sey mastî nêbo zî her di eynî çiyî ra virazîyênê; nêzdîyê yewbinan ê, eslê înan yew o. Eslê merdimî zî çi bibo, merdim zaf ra tay o yo. 2)Ti do/ko fam bikî! (Na mana de sey tehdîtî vajîyêno.)

Ti vînde hela ez çi ana to sere! Ti ko o wext fam bikî ke *do birayê mastî yo* yan ney!

Do waştîş û kodîk nimitîş nêbeno: Eke merdim çî biwazo ganî (gerek) merdim bi xo zî gure de bibo, wezîfeyê xo bîyaro ca. Bimesûliyet têgêrayîş lazim o.

dohnê ma serê ma de dayîş: 1)Ma ra girewto, ro ma (ma rê) îkram kenê. 2)Ma ra musayê, musnenê ma.

dolabêk rê destîk nêbîyayîş: tu gureyêk rê nêbîyayîş, çîyekê rê nêbîyayîş; ê şêlikan nêbîyayîş; bêkar bîyayîş, betal û tiral bîyayîş; bêmeaharet bîyayîş; bêhuner bîyayîş

doman/gede/tut/pit ver şîyayîş: verê wextê xo hemlê xo vîstîş/ardiş, domano merde ardiş

Dorê ma hewr o!: Nika vînde, qîsey meke! Nika ma nêşenê asan/rehet qîsey bikîn, merdimî nêzdîyê ma de estê! Wa weberdayîşê/qalîkerdişê ma nika bimano!

dorûver weçînayîş: dorûver/çorşme pak kerdiş; çî-mî arêdayîş, pel û potî arêdayîş

dostê/yarê dadiya xo ra “baba” vatiş: 1)heta ke kar û gureyê xo bivîno, girêya/hoka xo pey fino weş qîsey kerdiş 2)dişmenîya xo yan zî kînê xo leze-lez eşkera nêkerdiş, nêdayîş teber 3)bi fekweşîye gureyê xo dîyayîş; her kesî de weş vîyarnayîş; tu kes xo ra nêheridnayîş

Duaya kutikan qebul bibîne ka asmên ra esteyî/kateyî bivarî: Tenya bi vatiş çiyê nêşîno sere. Gani (gerek) kar bêro/bîyo kerdiş ke hema merdim bireso meqsedê xo.

Dûrî ra şer weş o: Kar/gure dûrî ra weş aseno; seke asan/rehet bo la eke merdim kewt mîyan hema zano ke çend zehmet o.

MEŞÛ BERFÎN

M. MÎRZANÎ

Qay Berfinan

Cêr bi guîn, cor bi guîn
Bîye laserî çimanî mi vîn
Meşû Berfîn, meşû Berfîn
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

Ma kerdî teber welat' xo ra
Kaşan' xo ra, kuşan' xo ra
Kincê hêsîr bidîn mi ra
Ez bermena, ti meberm Berfîn
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

Ma macîrî d', feqîrî di
Bêkesî di, hêsîrî di
Qalan weşan waştî rî verdi
Tîj şîya awî, ti meşû Berfîn
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

Pisperikî ma kewtî mi vîr
Deştan' xo ra erzîyawa dûr
Heywaxi mi r', heywaxi mi r'
Ez weşawa, ti meveş' Berfîn
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

Ma gelekî tenyatî ant
Îsanî mîyan d', ummeti mîyan d'
Ma milkuiz mênd mîyanî "gawiran" d'
Ez şîkawa, ti meşikî Berfîn
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

Qelem keder ma rî daw ta
Xo med' vilê m' "gawir"î heta
Vanî qedyayê yew newet a
Ti mi dest ra meşû Berfîn
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

Şew bermena, roj bermena
Mi ra şewi z' şarmîyena
Na ri geyrena, we ri geyrena
Ez bîya vîn, ti vîn mebi Berfîn
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

Nizana k' Homa ma ra vano se
Emro k' vanî eke no yo se
Wa mergi z' bîyor ek' camêrd o se
Ez metîn a, ti senîn a Berfîn?
Aşm şîya, ti meşû Berfîn.

DERÛDORMEYÊ BONGILANÎ RA TAYÊ VATEYÊ VERÊNAN

Arêkerdoxe: Aysena KURDÎ

Bedenî xwi liş re, fekî xwi kufir re, qelbî xwi paye re bipaw!
Berî xwi rind racon, cîranî xwi meker dizd!
Birînê destî bena weş, yê ziwani nîbena weş.
Birînê ziwani dejnena zê birînê kalmî.
Ceyo ku adir çineye bû dun nêvejîyeno.
Çareyê her derdî esto.
Çim yo pencera wa, qelb pê vînenno.
Çimî di yî, gueşî (goşî) di yî, fek yo wo; zaf bivîn, zaf bieşnaw, tay vaj!
Çita (çi) dekerî nonî xwi o vejîyeno kûçikê ti.
Dar pê pel xwi rind a.
Dara bêmêwi kera nîerzîyena ci.
Dest destî ser re wû (yo).
Desto ku (ke) bido, cefa nîvînenno.
Duest aw o (o kes o) ku eybî ti ti re vano.
Duest (dosto) raştîkîn moneno mêse; şonîyan kueno ta (takuweno),
tarî de xwi belu keno (keno belu).
Eybî şarî verî mi d' o, eybî mi pê (pey) mi d'o.
Ez çîqa ti re hes bikerî zî ez xwi re hes kena zê (sey) ti.
Fersendî xiravî roj hîri dorî kuweno merdimî dest, fersendî rindî
serrêk doreki kuweno merdimî dest.
Gunî dima guni bîk ceza gunê verîya, xêr dima xêr bîk mukafat xêrî
verîn o.
Gurî erî (ewro) bawê sivê meverd.
Heqî biza kuel (kole) biza estîrîn rê nîmoneno.
Herî mi şî sefer omî, rêne (reyna) zî herî verî yo.
Heskerdişo towr (tewr, en) rind wexto holi de nîbi zêd, wexto xirabi
de nîbi kem o.
Hetanî ti xwi rind muejnenî/muejnenena ra, rind bi!
Heyato bêfaîde mono zê mergo lez bîero/yeno.

Îlim wayerî xwi keno gird.

Însano qij xirûrî yi gird o.

Karm dar, derd însanî weno.

Kenê (kêney) xwi medi her kesî, ê her kesî bêya.

Keso ku şeytanî dire (dir) wertax (bi ortaxî) cew biromo, simerî yi tik-têna geno (têna gêno).

Keso ku zaf qisey bikero zaf dor (rey) zî poşman beno, keso ku sikuti bû silometî vînenno.

Keyî şarî kiçî rê war nîbeno.

Keyî zurkerî veşîyo kiçî (çoyî, kesî) bawer nêkerdo.

Kom hîri sivay ro (rew) wirzo, newi yo roji fineno xwi desti (qezenc keno).

Kom qîmetî non û suel (sol) nîzonû, aqîbetî yi yi çim re vejîyeno.

Kû (ko) çiqas berz bû teyr padusena (dusena pa).

Kû nêreseno kûy, însan reseno însanî.

BOGLATE BÎYE

Nevzat GEDİK

Ne erdî qebul kerd ne kî asmênî
Ne kesî dî ne kî hesna
şarî ricim kerd
goşê mi bî derg

Boglate bîye
Adire gaz yaxî bîye
Kar-xezale bîye
Genimgunîye bîye
Çimbeleke bîye
Kila çimanê xo,
Ê koye Sîpanê Xelate bî

Sêneyê aye mi rê zîyare bî
Mi tede huzur dîyene
Guna û movale xo vetêne, rişnêne
Uca; tepîya bîyene gunekar

Bîyêne pur û pak
Bîyêne qilêrin, xirabîn, cunis

Hem xêr bîye
Hem guna

Ge kar bîye
Ge zerar

Hamnan û zimistan bîye
Sitara mi bîye
Waştîya mi bîye
Çîyede mi kî nêbîye.

DORMEYÊ PALÎ RA ÇEND ÎDYOMÎ

Arêkerdoxe: Xezala ŞARIKÎ

adir fek ra varayîş
Aşik kelibîya, def dirrîya.
awk xu meşki r' şûnayîş
Binî awk ra şinû, bueçey yî hî nibena.
Cindî* bîy kuarî, kelle berd do Eyšê Farî.
çeq çimûn ra perrayîş
çimî rahar a mendîş
çimî tarî bîyayîş
Darb esta, darb ser ra wa.
dende miyûn kotîş
dinya heta-hat gêrayîş
Emêl mi, binî lingûn mi ra warzîn* xirabî.
Ga pîr, Saringa* sur.
Gûn o meşû, lueley pêş.
Her arda bueç (boçe), bueç di verda.
Herê ma û herê şima, deza* û dedkeyna* cîe (cê)* yê.
Heşî fek ra verra dîya, kewt vergî fek.
heşt zûn ya xeberî dayîş
hîş sare ra vetîş
In mîr hama zaf awk darenû we.
Keynê mi tu rî vûn, veywê mi ti bieşnaw.
Kuryeko* hotpare xuezî wenî (1).
Kûm mi musa, tirkî musa (resa) (2).
la derzîn a kerdiş (3)
la derg û kilm cîe (cê) ver ra nayîş

-
1. Kuryeko hotpare xuezî wenî: Yanî “malo ke wayîrê ey zaf bibî bêwayîr maneno û telef beno”.
 2. Kûm mi musa, tirkî musa (resa): Yanî “herkes mi rê dewayê pîlîye keno”, “xo mi ser o keno pîl”.
 3. la derzîn a kerdiş: zaf derg/derge kerdiş

lingî erd o mendiş
 lingî qirbûn sarî kerdiş
 Merrî nişka şîyerû quley dîyesî yo (ro), gezi best bueçey xu wa.
 mîyûn di kueyûn di mendiş
 mîyûn di werdiş, perr di kotiş
 murey guîn bîyayîş, mil ri bîyayîş (4)
 muy teli vindertiş
 naley paydayîş
 Nîe (nê) dada*, nîe (nê) baba, dest pa da, verra da.
 pê peme wa sare birnayîş
 pîrnik hawa ra gêrayîş
 pîrnik wedartiş
 pîrnikûn ra ûmeyîş (ûmayîş)
 pîrnikûn ra ardiş
 purtî (potî) xu awk di vetiş (5)
 qapax sarî ser d' perrayîş
 sak bure ûntiş (6)
 sare-çim şikitiş
 sare-çimî tey verdiş (verdayîş) (7)
 sarewişk bîyayîş
 sarey weşî r' nuşte kerdiş
 ser o nûn werdiş, bin di cil birnayîş
 sîr waharî, wahar sare kuwayîş
 Şehri* sare ra, qin teber ra.
 tîr sare vindertiş
 ver a çil kuwayîş (8)
 ver-pey gêrayîş

-
4. murey guîn bîyayîş, mil ri bîyayîş: nege (botan, îftira) yewî bîyayîş
 5. purtî (potî) xu awk di vetiş: debara (îdareyê) xo kerdiş, xo rê wayîr vejîyayîş
 6. sak bure ûntiş: înkâr kerdiş, xo nênayîş
 7. sare-çimî tey verdiş (verdayîş): medirnayîş (medernayîş), zaf xirab kerdiş, herimnayîş (heremnayîş), berbat kerdiş
 8. ver a çil kuwayîş: pawitiş, piştîgirewtiş, piştîdayîş, destdayîş, destgirewtiş

vilik çeqerî verî çimûn ra gêrayîş
 wir d' lingî yew sol kerdiş
 xişn bîyayîş, ver kîşt kotiş
 xu sêr pelûn a niardiş
 xu tal kerdiş
 zincî çiqirnayîş

(*)cind: cine

cîe (cê): yewbînî, yewbînan

dada: dayê, dadê; maye, dadî

deza: datîza, dedza, lajê apî

dedkeyna: datkêna, kênaya apî

kuryek: korek, gilgil

Saring: Nameyê yew wareyî yo.

şehri: şari

warzîn: hurzenê, werzenê, wardenî

SARADISTRIBUTION

Seba taqîbkerdena medyaya kurdkî, seba peydakerdena kitab, kovar, rojname, kaset, CD û vîdeoyanê kurdkî, çi yê neweyî çi yê kehenî (bi sorankî, kirmanckî/zazakî, kurmanckî), bêrênê Înternet de kitabxaneyê kurdkî yê Ewropa yê tewr kehenî ra biewnîyênê (nîyadê).

Erje û eseranê xo yê kulturî baş biseveknê!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

saradistribution.com ji bo lêçûna (taqîba) li medya kurdî, ji bo peydakirina pirtûk, kovar, rojname, kasêt, CD û vîdeoyên kurdî, çi yên nuh û çi ji kevin (bi soranî, kirmancî/zazakî, kurmancî), fermo werin li Înternetê serdanekê li *kevintirîn pirtûkxaneya kurdî ya li Ewrûpayê bikin.*

Nirx û berhemên xwe yên çandî baş biparêzin!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

ÇİMÛN XWI AK'

Mela Mehemedê MURADAN

Çimûn xwi ak' bûn' in alem ra bi îbret
Îbret tera bigîri, ti mekir xeflet

Êr' firset ho tu dest di, biker zikr û taet
Siwa ti pueşmûn bèn', qîyamet d' nîv'nên rehet

Bîya xwi vîr bin' kerrûn a qebra tarî
Uca di ti têna yî, bêdost û yar î

Emel tu yê salih ancax tu rî heval o
Tu rê fayde taet o, nê ku milk û mal o

Ger serf kerd tu malî xwi cêy xirabî
Wey halî tu rî perîşûnî bi tabî

A tarî di dûnî tu ri eqrebî, marî
Vûnî: Biv'ne ezab. Çunkî ti gunekar î

Êr' ti bib' hişyar, bigîr cehdê Peyxemberî
Terk mekir sunnetê ay Ehmedî serwerî

Bib' aşiq bejn û balayê Taha û Yasîn
Bik' feda cûnî xwi qey ay Ehmedî tehsîn

Şew û ruej wesfûn yi bid' zê bilbil bi zarî
Vaj: Zerrê mi seyda dûmî ya, gul' tu tarî

Cîgêr mi eşq tu ra veyşo w' biryan kebab o
Bik yi ser awê lutf' nezer xwi, o bêtab o

Birîndarê tîrûnê nefis û şeytanî ya el-aman
Îmdadî mi rî bê ti, ey peyxemberî axirzeman

Çunkî ti hebîb û mehbûb î qey ay Xaliq' alî
Tim ti hê ma vîr di, nîbênî qelbî ma ra xalî

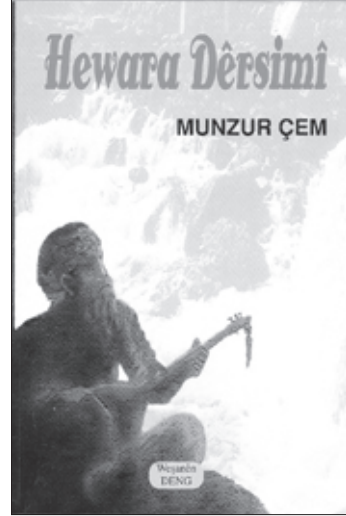
Ger destî ma nigîr, halî ma xirab û perîşûn û
Bê tu ma rî çîn o yo umîdêk, her kes pê zûnû

Hezar, hezar hezar selat û selam
Ruh' tu pak' seri b' şew û ruej dewam.

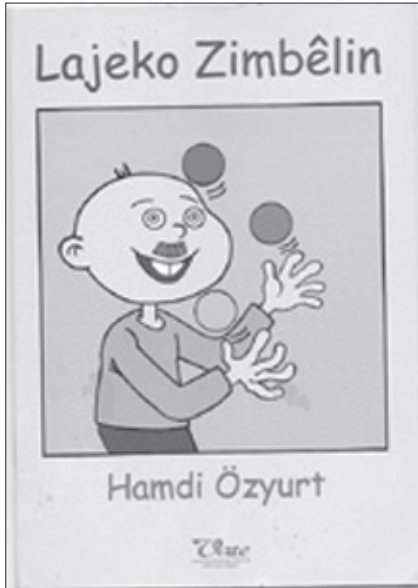
KITABÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)-XI

52-Çetîn Satıcı, Roja Sîpîye, Weşanên Elma, İstanbul, 2003, 87 r.

53-Munzur Çem, Hewara Dêrsimî, Weşanên Deng, İstanbul, 2003, 478 r.

54-Hamdî Ozyurt, Lajeko Zimbêlin, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2003, 18 r.

Roşan Lezgîn, Binê Dara Valêre de, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2003, 72 r.

55-M. Malmîsanij, Pîre û Luye, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2004, 24 r.

56-M. Malmîsanij, Rindê Kincan Xo ra Dana, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2004, 20 r.

57-M. Malmîsanij, Rindê Heywanan Nas Kena, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2004, 20 r.

58-M. Malmîsanij & Mehmet Uzun, Rindê Baxçeyê Kaloyî de, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2004, 28 r.

59-M. Malmîsanij & Mehmet Uzun, Rindê Vana Ê Min a, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2004, 20 r.

60-M. Malmîsanij & Mehmet Uzun, Rindê û Keyeyê Xo, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2004, 12 r.

61-Seyîdxan Kurij, Filît û Gulîzar, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2004, 28 r.